

POVZETEK	3
PREDGOVOR.....	4
ORGANIZACIJSKA STRUKTURA	9
POVZETEK STRATEŠKEGA DELA SKUPNEGA RAZVOJNEGA PROGRAMA.....	12
RAZVOJNA STRATEGIJA	13
I. RAZVOJ DINAMIČNEGA PODEŽELJA IN KONKURENČNIH CENTROV.....	17
I.A. IZGRADNJA OZIROMA DOGRADITEV EKONOMSKE INFRASTRUKTURE.....	18
<i>I.A.1 Zagotoviti pogoje za zbiranje, odvoz in odlaganje odpadkov.....</i>	<i>20</i>
<i>I.A.2 Urediti odvajanje in čiščenje odpadnih voda.....</i>	<i>21</i>
<i>I.A.3 Zagotoviti vodooskrbo.....</i>	<i>22</i>
<i>I.A.4 Posodobiti cestno in železniško omrežje ter povečati splošno prometno varnost.....</i>	<i>23</i>
<i>I.A.5 Zagotoviti kakovostno in zanesljivo oskrbo z energijo.....</i>	<i>24</i>
<i>I.A.6 Zagotoviti visoko kakovostno in rentabilno telekomunikacijsko infrastrukturo.....</i>	<i>25</i>
I.B. RAZVOJ ČLOVEŠKIH VIROV NA PODROČJU PODJETNIŠTVA.....	27
<i>I.B.1 Izboljšati izobrazbeno raven in usposobljenost prebivalcev.....</i>	<i>28</i>
<i>I.B.2 Promovirati podjetniško miselnost in vseživljenjsko učenje.....</i>	<i>28</i>
<i>I.B.3 Povečati prilagodljivost podjetij in zaposlenih.....</i>	<i>29</i>
<i>I.B.4 Ustvariti enake možnosti zaposlovanja.....</i>	<i>29</i>
I.C. RAZVOJ PODJETNIŠTVA IN OBRTI.....	31
<i>I.C.1 Nadaljevati z razvijanjem institucionalnega in finančnega podpornega okolja.....</i>	<i>32</i>
<i>I.C.2 Zgraditi poslovne cone.....</i>	<i>33</i>
<i>I.C.3 Izkoristiti podjetniške priložnosti.....</i>	<i>33</i>
<i>I.C.4 Spodbujati nove oblike organiziranosti MSP in povezovanja z okoljem.....</i>	<i>35</i>
I.D. TURIZEM OSNOVAN NA IDENTITETI PROSTORA.....	36
<i>I.D.1 Vzpostaviti organiziranost za skupno načrtovanje turizma.....</i>	<i>38</i>
<i>I.D.2 Oblikovati edinstveno in zaokroženo turistično ponudbo.....</i>	<i>39</i>
<i>I.D.3 Izboljšati turistično infrastrukturo.....</i>	<i>40</i>
<i>I.D.4 Ustvariti pogoje za sistematično promocijo turizma.....</i>	<i>41</i>
<i>I.D.5 Povečati turistično potrošnjo.....</i>	<i>42</i>
I.E. KMETIJSTVO IN GOZDARSTVO V SKLADU Z NARAVNIMI DANOSTMI IN SPECIFIČNOSTMI.....	44
<i>I.E.1 Oblikovati močnejše družinske kmetije.....</i>	<i>46</i>
<i>I.E.2 Izboljšati pridelavo in predelavo kmetijskih pridelkov.....</i>	<i>46</i>
<i>I.E.3 Povečati učinkovitost trženja tipičnih lokalnih kmetijskih pridelkov.....</i>	<i>49</i>
<i>I.E.4 Urediti administrativno-pravne prepreke.....</i>	<i>50</i>
<i>I.E.5 Zagotoviti trajnostno proizvodnjo lesa.....</i>	<i>51</i>
II. OHRANJANJE IDENTITETE IN PRIVLAČNOSTI PROSTORA.....	52
II.A VAROVANJE NARAVNIH VIROV/OKOLJA.....	53
<i>II.A.1 Usklajevati dejavnosti v prostoru z nosilno sposobnostjo okolja.....</i>	<i>54</i>
<i>II.A.2 Varovati naravno okolje pred požari.....</i>	<i>55</i>
<i>II.A.3 Sanirati stara bremena.....</i>	<i>56</i>
<i>II.A.4 Preprečevati nastajanje novih virov onesnaževanja in obremenjevanja okolja.....</i>	<i>57</i>
<i>II.A.5 Vzpostaviti sistem za spremljanje stanja okolja.....</i>	<i>60</i>

II.B OHRANJANJE IN RAZVOJ KULTURNE KRAJINE, KULTURNE DEDIŠČINE IN NARAVNIH VREDNOT	63
II.B.1 Ohranjati kulturno krajino	65
II.B.2. Ohranjati biotsko raznovrstnost.....	67
II.B.3 Ohranjati in upravljati z naravnimi vrednotami in kulturno dediščino	68
II.B.4 Spodbujati dejavnosti, ki tvorijo in krepijo identiteto prostora.....	70
III. KAKOVOSTNO IN VABLJIVO ŽIVLJENJSKO OKOLJE ZA DOMAČINE.....	72
III.A ZAGOTAVLJANJE VISOKEGA SOCIALNEGA STANDARDA	73
III.A.1 Obdržati obstoječe vzgojno-izobraževalne ustanove ter razširiti ponudbo z novimi izobraževalnimi programi	74
III.A.2 Ustvarjati pogoje za dostopno in kvalitetno zdravstveno oskrbo.....	75
III.A.3 Zagotavljati aktivne oblike socialnega varstva za posameznike in posebne skupine prebivalstva	76
III.A.4 Omogočiti kakovostne stanovanjske razmere	77
III.A.5 Spodbujati kulturno in športno življenje	78
III.B IZBOLJŠANJE ŽIVLJENJSKIH PRILOŽNOSTI ZA MLADE	80
III.B.1 Ustvariti dobre možnosti za zaposlitev	80
III.B.2 Ustvariti možnosti za koristno preživljanje prostega časa	81
III.C OHRANJANJE IN RAZVOJ KAKOVOSTNEGA NARAVNEGA IN GRAJENEGA OKOLJA	83
III.C.1 Spodbujati trajnostne oblike transporta	83
III.C.2 Izboljšati učinkovitost rabe energije in spodbujati rabo obnovljivih virov energije	84
IV. OHRANJANJE CELOVITOSTI OBMOČJA S KREPITVIJO POVEZAV	87
IV.A PARTNERSTVO MED SREDIŠČNIMI NASELJI IN PODEŽELJEM	87
IV.B POVEZOVANJE S SOSEDNJIMI SLOVENSKIMI REGIJAMI	88
IV.C ČEZMEJNO SODELOVANJE	88
IV.C.1 Trajnostni razvoj obmejnega območja.....	89
IV.C.2 Gospodarsko sodelovanje.....	90
IV.C.3 Človeški viri, sodelovanje in harmonizacija sistemov	90
IV.D SODELOVANJE MED KRAŠKO REGIJO IN DRŽAVO	91
IV.E POVEZOVANJE Z EVROPSKO UNIJO TER Z OSTALIMI DRŽAVAMI	91
PRIORITETE NA RAVNI SPLOŠNIH CILJEV PO RAZVOJNIH SKLOPIH.....	93
VIRI IN LITERATURA.....	94
UDELEŽENCI TEMATSKIH DELOVNIH SKUPIN IN OSTALI SODELUJOČI.....	98
STRATEŠKI ZEMLJEVID OBRAVNAVANEGA OBMOČJA.....	99

POVZETEK

Pilotni projekt Kras (PPK) je orodje, s pomočjo katerega smo začeli načrtovalski proces za razrešitev razvojnih izzivov Kraške regije v prihodnjih letih. Skupen projekt šestih občin, sedmih ministrstev in Sveta Evrope se je dejansko začel s podpisom temeljnega dokumenta o izvajanju PPK v novembru 1999 in z imenovanjem organizacijske strukture, ki je odgovorna za izvajanje projektnih aktivnosti. Sekretariat je v sklopu Regionalne pisarne v Štanjelu, dislocirane pisarne Agencije RS za regionalni razvoj, prevzel vlogo vodenja in koordiniranja vseh aktivnosti.

Temeljno izhodišče pri razvijanju vizije in strateških usmeritev predstavlja analitični del razvojnega programa – Problemska analiza funkcionalno zaokrožene Kraške regije, ki obravnava območje občin Divača, Hrpelje-Kozina, Komen, Sežana ter kraški del občin Miren-Kostanjevica in Koper. Nastala je na podlagi podrobnega poznavanja celotnega prostora, opredelitve problemov in razlik na posameznih območjih ter ovrednotenju bogastev in prednosti. Analitični del je izraz skupnega pogleda različnih predstavnikov lokalnih skupnosti in oblasti na Kraško regijo, kot jo danes vidijo in vrednotijo njeni prebivalci.

Na osnovi izdelane analize območja smo v letošnjem letu skupaj s predstavniki različnih interesov oblikovali dolgoročno razvojno vizijo območja ter začrtali strategijo za njeno uresničitev. Delovne skupine so na 10-ih srečanjih preverile razvojne možnosti regije ter dosegle soglasje o strateških izbirah in prednostnih nalogah za naslednjih 10 let. Strategija se bo uresničevala na podlagi skupaj opredeljenih razvojnih sklopov, področij in ciljev, ki predstavljajo okvir in merilo za oblikovanje ter izvajanje projektov.

V naslednji fazi bo na podlagi prioritet, določenih v razvojni strategiji, izdelan izvedbeni program, ki bo opredelil ukrepe, njihove nosilce in potrebne finančne vire za naslednja 4 leta. Zavezanost k izvajanju dogovorjenih ukrepov bo pomenila dejansko prevzem odgovornosti za samorazvoj regije.

PREDGOVOR

Izhodišče

Pilotni projekt Kras je partnerski projekt Republike Slovenije in Sveta Evrope, katerega namen je izdelati razvojno strategijo in program za trajnostni razvoj Kraške regije, vključujoč integralno varstvo naravne in kulturne dediščine v razvojna prizadevanja. Projekt temelji na spoznavanju evropskih izkušenj pri regionalnem načrtovanju, s čimer Svet Evrope prispeva k vzpostavljanju in krepitvi institucionalne strukture za regionalni razvoj v Sloveniji v okviru uvajanja regionalne politike, ki je ena izmed pomembnejših reform pri približevanju Evropski uniji.

Pilotni projekt Kras poteka v treh stopnjah, ki obsegajo triletno obdobje, predvsem zaradi obsežnega sodelovanja s prebivalstvom. Vsaka se konča s formalnim sprejetjem dokumenta, ki daje politično veljavnost procesu in krepí zavezanost podpisnikov:

- **analiza** (skupen pogled) območja pomeni skupno vrednotenje regije in opredelitev ključnih vprašanj, ki so izhodišče in vodilo za razvojni program;
- **razvojna strategija** (skupno obzorje) temelji na dolgoročni viziji ter nakazuje smer razvoja in strateške izbire razvojnih partnerjev;
- **izvedbeni program** (skupna pot) vsebuje prednostne projekte za določeno časovno obdobje, s katerimi se bo uresničevala vizija.

Pravna podlaga

Pravna podlaga za izdelavo Skupnega razvojnega programa občin Divača, Hrpelje-Kozina, Komen, Sežana ter kraškega dela občin Koper in Miren-Kostanjevica (v nadaljevanju SRP), ki je predmet obravnave, je torej:

- Sklepa Vlade Republike Slovenije št. 630-06/96-16/1-8 z dne 15. novembra 1996 in 636-00/98-1 z dne 5. februarja 1998 v zvezi z imenovanjem Medresorskega odbora za Pilotni projekt Kras in dopolnjene izjave Medresorskega odbora o ponovnem zagonu Pilotnega projekta Kras z dne 15. februarja 1999;
- Sporazum o sodelovanju pri ustanovitvi Kraškega regijskega parka z dne 11. julija 2000, ki so ga poleg ministra za okolje in prostor in predsednika Medresorskega odbora za Kras podpisali še župani vseh šestih občin vključenih v Pilotni projekt Kras. Namen skupnega sodelovanja je ohraniti območje izjemne kulturne dediščine in naravnih vrednot za sedanje in bodoče generacije. Te vrednote, priznane na mednarodni ravni, bi uporabili za spodbujanje socialnega in ekonomskega razvojnega procesa na območju kraške subregije in tako omogočili boljše možnosti za razvoj lokalnih skupnosti;
- podpisan temeljni dokument o izvajanju PPK v novembru 1999, ki je določil tudi organizacijsko strukturo, ki je odgovorna za izvajanje projektnih aktivnosti. Sekretariat je v sklopu Regionalne pisarne v Štanjelu, dislocirane pisarne Agencije RS za regionalni razvoj, prevzel vlogo vodenja in koordiniranja vseh aktivnosti. S tem je postal Pilotni projekt Kras (PPK) orodje, s pomočjo katerega smo začeli načrtovalski proces za razrešitev razvojnih izzivov Kraške regije v prihodnjih letih in je skupen projekt šestih občin, sedmih ministrstev in Sveta Evrope;
- Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Ur. l. RS št. 60/99), 13. čl., ki omogoča izdelavo SRP na območju dveh ali več občin.

Zakaj je potrebno izdelati Skupni razvojni program?

Skupni razvojni program (SRP), ki nastaja kot rezultat medobčinskega interesnega povezovanja, je potreben zaradi:

- specifičnih značilnosti, prednosti in slabosti Kraške regije (edinstvena naravna in kulturna dediščina v svetovnem merilu, specifična vodna ranljivost kraškega podzemlja, redko poseljeno

- obmejno območje z neugodno demografsko strukturo, ki meji na bogati predel Tržaške province z visoko koncentracijo prebivalstva),
- omejenih razpoložljivih sredstev ter boljšega koordiniranja in kombiniranja finančnih, kadrovskih in materialnih virov z združevanjem,
 - potrebe po usklajevanju različnih aktivnosti v prostoru v smeri dolgoročne razvojne politike, ki so jo sprejeli vsi partnerji,
 - oblikovanja izhodišč za pogajanja o razvojnih prioritetah in potrebah po financiranju na regionalni (Regionalni razvojni program), nacionalni in mednarodni ravni in potrebe po oblikovanju močne entitete, ki bo na podlagi družbenega dogovora sposobna uveljavljati lastne interese regije v odnosu do drugih,
 - povečevanja pričakovanj o standardu zagotavljanja javnih storitev,
 - novih gospodarskih, političnih, socialnih in prostorskih izzivov, ki bodo posledica odprave državne meje po vstopu Slovenije v Evropsko unijo.

Pomen Skupnega razvojnega programa za lokalno raven:

Nobena skupnost ne more tvegati slepega ugibanja glede prihodnosti. Občinski sveti in država potrebujejo programe in usmeritve glede vpliva današnjih odločitev na bodočnost.

Skupni razvojni program je zemljevid, ki kaže pot, ki jo bo prehodila Kraška regija, da bo prešla iz današnjega stanja v prihodnost, kakršno si želijo njeni prebivalci, in se tako postopoma uveljavila kot **razpoznavna regija z lastno identiteto**, ki bo temeljila na bogastvih kraške krajine in ponovnem odkritju vrednosti dediščine.

S **Skupnim razvojnim programom** je lokalna raven pridobila dokument, ki:

- omogoča usklajevanje različnih dejavnosti in virov razvojnih partnerjev na podlagi opredeljenih meril in v smeri dolgoročne razvojne politike, ki so jo začrtali in sprejeli vsi partnerji;
- daje temeljna izhodišča za pogajanja o razvojnih prednostnih nalogah in potrebah po financiranju na regionalni, državni in mednarodni ravni.

Razlika s sedanjim zakonodajnim okvirom oziroma v čem je »dodana vrednost« »pilotnega« pristopa:

Projekt usklajuje Agencija RS za regionalni razvoj in je pomemben za državno raven zlasti z **metodološkega vidika**. Uveljavljeni pristop bo imel poskusno vrednost pri uvajanju regionalne politike, saj bodo načela, sprejeta v Kraški regiji, omogočala **uveljavljanje novih zakonodajnih rešitev**, ki bodo prilagojene posebnim potrebam Slovenije.

V tem smislu vzpostavljeni proces omogoča zlasti izpopolnjevanje znanja o:

- celostni metodologiji regionalnega načrtovanja ter vključevanju varstva naravne in kulturne dediščine v razvojna prizadevanja;
- vključevanju javnosti v sodelovanje in posvetovanje;
- pojmovanju trajnostnega razvoja in pogojev, ki ga omogočajo.

Opomba: Celovita ocena vrednosti »pilotnosti« bo izdelana po zaključku druge stopnje in bo omogočila sprejemanje usmeritev.

Oblikovanje strateškega dela SRP

Pri izdelavi strateškega dela so bila upoštevana naslednja načela:

- ❑ **skupna politična volja lokalnih oblasti in ministrstev**. Potrditev analitičnega dela SRP zagotavlja politično podporo procesu,
- ❑ **dolgoročni vidik in partnerski odnosi** med sodelujočimi. Številni partnerji v projektu so se zavezali, da bodo dolgoročno sodelovali v okviru pristojnosti in po svojih najboljših močeh,

- **celostna obravnava** razvojnih vprašanj, ki zahteva usklajevanje pri skupnem obravnavanju gospodarskih, družbenih, okoljskih in kulturnih izzivov regije in stalnem preverjanju skladnosti množice dejavnosti v prostoru,
- **pristop od spodaj navzgor in usklajevanje** pri načrtovanju in vodenju projektov, kar vključuje javno razpravo med pripravljalno in izvedbeno stopnjo z neposrednim sodelovanjem lokalnega prebivalstva. S tem se vzpostavlja ravnovesje med cilji lokalne/regionalne, državne in mednarodne ravni, različnih sektorskih politik, javnega in zasebnega sektorja in tudi razvojnih in varovalnih teženj,
- **odprtje zunanjemu svetu** ter oblikovanje partnerstev zunaj regije za uspešno sodelovanje, izmenjavo informacij in strokovnih izkušenj.

Strateški del je nastajal v sklopu **3 delovnih skupin** (okolje in infrastruktura, človeški viri, gospodarstvo), v katere je bilo vključenih preko 130 predstavnikov lokalnih prebivalcev in društev, lokalnih podjetij in oblasti, javnih zavodov, izobraževalnih in raziskovalnih ustanov, državnih institucij ter predstavnik za čezmejno sodelovanje. Aktivno je sodelovala približno tretjina. **Strategija** predstavlja rezultate obsežnega strokovnega in raziskovalnega dela ter številnih razprav in usklajevanj z nosilci razvoja v regiji ter njihov skupni pogled na smer razvoja tega območja.

Namen letošnjega dela je bil oblikovati dolgoročno razvojno vizijo na osnovi izdelane analize območja ter začrtati strategijo za njeno uresničitev. Delovne skupine so na desetih srečanjih dosegle soglasje o strateških izbirah in prednostnih nalogah. Svoja pričakovanja so strnile v **razvojno vizijo**, ki jo najbolje ponazarja vodilna misel **"Kraški človek med čisto visoko tehnologijo in oživiljeno kraško krajino brez meja"**, ki sloni na »razvoju dejavnosti na gospodarskem, socialnem, prostorskem in okoljskem področju, ki temelji na optimalnem izkoriščanju virov in danih primerjalnih prednosti, kar bo zagotavljalo trajnosten in celosten razvoj celotnega območja s poudarkom na sodelovanju s sosednjimi območji«.

Skupna vizija predstavlja izhodišče za celotno strategijo. Vizija izraža želje in upanja lokalnih skupnosti o bodočnosti njihove regije. Vizija je opis, kakšni bi ljudje želeli postati v prihodnosti, čez 10 let, in pomeni vsesplošni cilj, h kateremu teži celotna strategija.

Vizija vključuje **temeljna načela skladnega in trajnostnega razvoja**, ki so prilagojena posebnim značilnostim območja. V praksi se bodo uresničevala z izvajanjem dejavnosti v okviru **štirih razvojnih sklopov**:

- razvoj dinamičnega podeželja in konkurenčnih centrov,
- ohranjanje identitete in privlačnosti prostora,
- kakovostno in vabljivo življenjsko okolje za domačine,
- ohranjanje celovitosti območja s krepitvijo povezav.

Za razvojne sklope je značilno, da vsak postavlja v ospredje določeno funkcijo (ekonomsko, okoljsko, socialno, prostorsko), a vsi so **enakovredni in soodvisni**. Če želimo doseči trajnosten in skladen razvoj, morajo biti vsi vidiki čimbolj uravnoteženi. Nadvlada »gospodarskega razvoja« bi pomenila upoštevanje zgolj ekonomskih zakonitosti z razdiralnimi posledicami za ostale tri sklope, enostransko uveljavljanje gole »zaščite« skriva v sebi nevarnost stagnacije, prevlada »sociale« lahko oslabi konkurenčnost gospodarstva, medtem ko zgolj »prostorska uravnoteženost« lahko vodi v preveliko odvisnost šibkih območij in izgubo moči močnih centrov. Zato je potrebno stalno preverjanje in usklajevanje množice dejavnosti v prostoru iz vseh vidikov.

Razvojni sklopi se delijo na **strateška razvojna področja**, ki predstavljajo težišče bodočega razvoja. Po kratkem povzetku bistvenih ugotovitev analize območja, ki ima težišče na prevladujoči funkciji sklopa, vendar upošteva tudi navezavo na ostale funkcije (celostni pristop), sledi shematični prikaz splošnih in posebnih ciljev.

Splošni cilji kažejo smer razvoja in so praviloma srednjeročno in dolgoročno naravnani, torej predstavljajo cilje, ki jih želijo lokalne skupnosti uresničiti v naslednjih 5 do 10 letih. **Posebni cilji** so kratkoročnejši cilji, ki predstavljajo pot oziroma korake, s katerimi bomo uresničili razvojno vizijo in dosegli dolgoročno zeleno stanje. Posebni cilji vsebujejo tudi širšo obrazložitev namena cilja ter

smernice za oblikovanje projektov. Na koncu se nahajajo še **prioritete** oziroma prednostne naloge, s katerimi bomo začeli uresničevati strategijo.

Cilji se povezujejo vertikalno saj so podrejeni razvojni viziji in sklopom. Povezujejo pa se tudi horizontalno, kar je razvidno iz **Povezav**, ki povezujejo med seboj cilje, ki so najbolj neposredno soodvisni. Nobenega cilja namreč ni mogoče obravnavati izolirano, saj vsak prej ali slej izzove verižno reakcijo in vpliva na izvajanje drugega cilja. Ta medsebojna prepletenost ciljev omogoča preveritev notranje skladnosti strategije, saj med cilji ne sme biti konfliktov, če naj vsi vodijo v zaželeno smer razvoja. Hkrati Povezave nakazujejo tudi možne pozitivne vzajemne učinke ciljev in bodo pomemben pripomoček pri oblikovanju projektov.

Strategije zato ni mogoče brati v izsekih, ampak vedno kot celoto. Vizija in razvojni sklopi namreč predstavljajo okvir, ki usmerja razvojne dejavnosti v dogovorjeno smer.

Razvojna strategija je nastala na podlagi potreb prostora in ljudi, ki tu živijo. Sama lokalna raven ne bo sposobna uresničiti vseh predvidenih ciljev. Nekateri cilji se bodo uresničevali v sodelovanju s sosednjimi regijami, čezmejnimi partnerji, s strani države ali v širših mednarodnih integracijah. Četrti sklop, ki govori o ohranjanju celovitosti s krepitvijo povezav, povezuje vsebine iz prvih treh sklopov v vertikalni perspektivi in nakazuje možna področja sodelovanja.

Vključevanje javnosti

Z Akcijskim programom je bila določena komunikacijska strategija, ki je namenjena obveščanju partnerjev in lokalnega prebivalstva o izvajanju dejavnosti ter pridobivanju povratnih informacij. Komunikacijska strategija opredeljuje ciljne skupine, cilje in komunikacijska orodja ter določa, kako in kdaj se bodo izvajala.

Glavni cilj komunikacijske strategije v letošnjem letu je bil ustvariti skupno razvojno vizijo in identiteto. Pomembno je, da z določeno vizijo soglašajo tudi drugi regionalni in lokalni dejavniki in da vsak na svojem področju stremi za skupno razvojno vizijo, da le-ta postane krovna, skupna razvojna vizija, saj bodo le-tako vsi izgrajevali pogoje za skladen in vsem sprejemljiv kakovosten razvoj.

Glavnina dela je potekala v sklopu tematskih delovnih skupin, ki so vključevale vse razvojne partnerje (razen mednarodnih), in v okviru projektne sveta in medresorskega odbora, ki sta ves čas spremljala in usmerjala delo.

S številnimi komunikacijskimi orodji smo želeli razširiti vedenje o projektu in pritegniti več partnerjev k dejavnemu sodelovanju. Skozi celo leto smo seznanjali javnost o poteku projekta prek sredstev množičnega obveščanja, časopisnih člankov v občinskih glasilih, posebnih dopisov, okroglih miz, javne razprave, na predstavitvah na občinskih odborih in nenazadnje prek zgibank in brošur, ki so nastale v okviru pilotnih akcij. Tudi pilotne akcije namreč poleg dajanja usmeritev za bodoče ukrepe prispevajo k vključevanju lokalnega prebivalstva v razvojni proces.

Vrednost strategije

Strateški plan bo služil kot smernice za delovanje občinskih svetov pri določanju in izvajanju njihovih politik. Obsega bistvene strateške usmeritve, ki bodo usmerjale regijo v naslednjih 5-10-ih letih. Na potovanju v prihodnost se mnogokrat znajdemo na točki, ko se soočamo z različnimi možnostmi in opcijami, takrat nam program ponudi sredstva, s katerimi pravilno ocenimo situacijo in različne možnosti, tako da lahko sprejmemo pravilno, pametno odločitev.

Načrtovalski proces zato ni enkratno dejanje, pač pa so to stalne, kontinuirane aktivnosti. Strateški del pomeni prvi korak v tem procesu. Dokument se bo spreminjal, dopolnjeval in nadgrajeval na osnovi novih spoznanj, spremenjenih okoliščin in skupnih odločitev. Z njim je postavljena usmeritev za razvoj, za katerega je nujno potrebno prilagoditi institucionalno strukturo, da bo lahko izvajala te usmeritve.

Podrobnejši program, kako bodo te strateške usmeritve dosežene, bo obrazložen v izvedbenem delu razvojnega programa. V naslednji fazi bo torej na podlagi prioritet, določenih v razvojni strategiji, izdelan izvedbeni program, ki bo opredelil ukrepe in prioritetne projekte, njihove nosilce in potrebne finančne vire za naslednja 4 leta. Zavezanost k izvajanju dogovorjenih ukrepov bo pomenila dejansko prevzem odgovornosti za samorazvoj regije. Iz »obsega« razpoložljivih virov lokalne ravni, vključujoč javni in zasebni sektor, bo možno določiti dejansko investicijsko sposobnost lokalne ravni, od katere bo odvisna velikost predlaganih tako državnih kot evropskih razvojnih spodbud. Od dejanske absorpcijske zmožnosti lokalne ravni bo odvisna »pritegnitev« dodatnih finančnih razvojnih spodbud.

Tako bo strateški del SRP skupaj z izvedbenim programom prevzel vrednost **socialne pogodbe** med lokalnimi skupnostmi in dejavniki socialne družbe oz. državo. Prostorska razvojna politika zmanjšuje škodljivo tekmovanje med lokalnimi oblastmi, kar posledično pozitivno vpliva na naložbeno ozračje. Zasebna vlaganja sodijo namreč med najpomembnejše pospeševalce družbenega in s tem tudi prostorskega razvoja. Skupaj z odgovarjajočimi sektorskimi politikami bo politika prostorskega razvoja pomagala povečati zanimanje občin in regij za zasebna vlaganja na regionalni in lokalni ravni na način, ki je v skladu z javnim interesom in cilji, določenimi v razvojni strategiji.

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA

Strateški del SRP je nastajal v sodelovanju med različnimi "uporabniki" regije, ki so združeni v razvojno partnerstvo. Le-to je vzpostavljeno:

- na lokalni/regionalni ravni s 6 občinami in glavnimi razvojnimi nosilci, ki zastopajo različne interese (turistična, kulturna, športna, kmetijska, jamarska, lovska, gozdarska in okoljevarstvena društva ter društvo za opazovanje ptic; zasebna in javna podjetja, območne obrtne in gospodarske zbornice, lokalni podjetniški centri; javni zavodi na področju kmetijstva, gozdarstva, ribištva, varstva naravne in kulturne dediščine, turizma, športa in zaposlovanja; fundacije; izobraževalne, raziskovalne in kulturne ustanove; zasebni svetovalci);
- na čezmejni ravni s skupnostjo, odgovorno za načrtovanje, ki združuje 11 občin na italijanski strani Krasa (Kraška gorska skupnost/Comunità Montana del Carso);
- na nacionalni ravni z Ministrstvom za gospodarstvo, Ministrstvom za okolje in prostor, Ministrstvom za kulturo, Ministrstvom za kmetijstvo, prehrano in gozdarstvo, Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvom za zunanje zadeve, Ministrstvom za šolstvo in šport kot tudi z Vladno službo Republike Slovenije za zakonodajo;
- na mednarodni ravni s Svetom Evrope, Direktorat za kulturo in kulturno in naravno dediščino (program tehničnega sodelovanja in svetovanja), Fundacijo kralja Baudouina (Belgija), Mednarodno fundacijo za zgodovinsko dediščino (Kanada) in nevladno organizacijo The Outdoor Council (Danska).

Sedanja organiziranost:

Medresorski odbor¹ je odgovoren za usklajevanje na nacionalnem nivoju in politično odobritev metodologije, dejavnosti in rezultatov vsake faze;
projektni svet² kot nosilec projekta vodi in usmerja delo na lokalni ravni;
sekretariat³ je odgovoren za zagotavljanje izvajanja projektnih aktivnosti in
delovne skupine⁴, ki preučujejo različne razvojne problematike in za njihovo reševanje oblikujejo strokovne predloge.

Glede na to, da sta bili v dosedanjem sodelovanju premalo intenzivno vključena oba javna zavoda, in sicer park Škocjanske jame in Kobilarna Lipica, predlagamo, da se v prihodnji organizaciji to pomanjkljivost odpravi. Upoštevati je potrebno tudi dejstvo, da sedanji Podjetniško pospeševalni center Sežana tvori enakovreden del Regionalne razvojne agencije za Južno Primorsko kot tudi odločitev o postavitvi Lokalne turistične organizacije (v nadaljevanju LTO).

Projektni svet, v katerem so člani med drugim tudi vsi župani, bo s potrditvijo SRP definiral cilje in operativne programe za različna področja, od gospodarskega do socialnega in okoljskega razvoja.

Nadaljnji koraki morajo iti v dveh smereh:

- sprožen mora biti proces usklajevanja občinskih planov z usmeritvami iz SRP, kateri morajo prevzeti skupno odgovornost

¹ Sestavljajo ga predstavniki ministrstev, ki sodelujejo pri projektu, in en predstavnik županov (glej gornji seznam partnerjev).

² Sestavljajo ga župani, predstavniki ključnih ministrstev, predsedniki delovnih skupin in ključnih razvojnih akterjev (glej gornji seznam partnerjev)

³ Sestavljajo ga zaposleni s polnim delovnim časom različnih strok in iz različnih institucij, vodi ga Regionalna pisarna Štanjel Agencije RS za regionalni razvoj.

⁴ Sestavljajo jih predstavniki lokalnih prebivalcev in nevladnih organizacij, lokalnih podjetij, javnih zavodov ter izobraževalnih in raziskovalnih ustanov, ministrstev in predstavniki za čezmejno sodelovanje (glej gornji seznam partnerjev).

- ost za uresničevanje dogovorjenih ciljev v vsaki občini posebej in
- okrepitve organizacijske strukture, ki bo prevzela jasno koordinacijsko vlogo med relevantnimi partnerji, to so občine, javni zavodi, razvojna agencija in drugi pri izvajanju dogovorjene strategije razvoje.

Predlog organizacijske strukture za leto 2002:

Načrtovalski proces ni enkratno dejanje, pač pa so to stalne, kontinuirane aktivnosti. Strateški del pomeni prvi korak v tem procesu. Dokument se bo spreminjal, dopolnjeval in nadgrajeval na osnovi novih spoznanj, spremenjenih okoliščin in skupnih odločitev. Z njim je postavljena usmeritev za razvoj, za katerega je nujno potrebno prilagoditi institucionalno strukturo, da bo lahko izvajala te usmeritve.

Zato morajo spremembe slediti naslednjim trem ciljem:

- 1) Izboljšati sodelovanje ključnih razvojnih nosilcev,
- 2) Intenzivno sodelovanje pri izdelavi RRP za celotno statistično regijo in
- 3) Zagotavljanju pogojev za izdelavo izvedbenega programa in začetek izvajanja prioriternih projektov.

Že v obrazložitvi Strateškega dela SRP smo zapisali, da je glavna značilnost razvojnih sklopov njihova medsebojna soodvisnost, uresničevanje ciljev tako nujno zahteva integralni pristop tudi pri organih, ki bodo sproženi načrtovalski proces ohranjali in ga razvijali naprej.

Zato predlagamo, da PS imenuje odbor za **načrtovanje in razvoj**, katerega vloga bo usmerjevalna in usklajevalna med vsemi razvojnimi akterji na medobčinski ravni, v katerem se bodo združevali vsi sektorji (integralni pristop). Poleg tega pa predlagamo imenovanje še štirih sektorskih odborov in sicer za infrastrukturo (ravnanje z odpadki, čiščenje odpadnih voda), za ohranjanje in razvoj podeželja (turizem, poselitev, kmetijstvo..) in za razvoj podjetništva (prestrukturiranje MMP v poslovno cono) ter za družbeni razvoj (Univerza, bolnica..). Odbori bodo povezovali skupne medobčinske interese (glej shemo).

V odborih bodo sedeli vsi pomembni predstavniki razvojnih interesov lokalne ravni, tehnično vodenje (priprava gradiv, sklicevanje sej, vključevanje tematskih delovnih skupin) bodo v letu 2002 opravljali stalno zaposleni strokovnjaki obstoječih institucij, ki se bodo mrežno povezovali z bodočo razvojno agencijo Krasa.

Primer organizacijske strukture za prednostno nalogo: Oblikovati edinstveno in zaokroženo turistično ponudbo. Prvi ukrep je zagotoviti stalno osebo oz. organizacijo, v našem primeru je to bodoča LTO, ki bo začela izvajati drugi ukrep, to je povezati 4 stebre kraškega turizma s turistično ponudbo v okolici.

Predlog:

Nosilec: LTO skupaj z Lipico in Parkom Škocjanske jame ter kmetijskim sektorjem, ki bo opravljal vlogo tehničnega sekretariata/del Razvojne agencije. Določiti ime in priimek.

Naloge:

- priprava izvedbenih programov in projektov, na predlog občin in partnerjev ter v skladu s sprejeto strategijo,
- sklepanje in dogovarjanje z vsemi partnerji/koristniki glede programa, prioriternih projektov,
- oblikovanje predlogov in finančne konstrukcije projektov,
- izvajanje sprejetih aktivnosti.

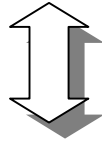
Viri: občinski, nacionalni, tuji; javni in zasebni.

Tehnična pomoč: PPK in tuji partnerji (Danska?)

Struktura odločanja: TDS in Odbori, ki vključujejo vse interese celotnega območja, ki je obravnavano v sklopu PPK.

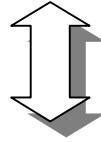
**PROJEKTNI SVET
(sprejemanje odločitev)**

- vodi in potrjuje letne programe
- zagotavlja finančno in politično podporo programom in projektom
- nadzira in vrednoti izvajanje programov

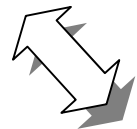
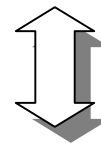
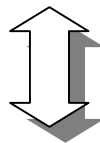
**RAZVOJNA AGENCIJA
(tehnično-organizacijska podpora)**

- organizira in sklicuje srečanja
- nudi pomoč in svetovanje pri pripravi projektov
- spremlja delo odborov in poroča projektному svetu

**ODBOR ZA NAČRTOVANJE IN RAZVOJ
(usmerjevalna in koordinacijska funkcija)**

- koordinira med sektorji
- skrbi za prostorsko planiranje
- predlaga letne programe
- usklajuje finančna sredstva

**ODBOR ZA
INFRASTRUKTURO
(usmerjevalna
funkcija)**

- oblikuje izvedbeni program
- izbere izvajalca
- spremlja in koordinira izvajanje

**ODBOR ZA
RAZVOJ
PODEŽELJA**

**ODBOR ZA
RAZVOJ
PODJETNIŠ-
TVA**

**ODBOR ZA
DRUŽBENI
RAZVOJ**

**DELOVNA SKUPINA
(posvetovalna funkcija)**

- združuje vse potencialne koristnike (npr. društva, vinarji, sirarji, sobodajalci, turistični vodniki, itd.)
- sklicuje se po potrebi z namenom posvetovanja in obveščanja

POVZETEK STRATEŠKEGA DELA SKUPNEGA RAZVOJNEGA PROGRAMA

Ves čas razvijanja vizije, so udeleženci Kras primerjali, postavljali v razmerje z drugimi. Vsakič so spoznali, da »ne bi mogli obstajati za druge, če ne obstajamo sami zase«, zato so se izrekli za iskanje močne regionalne identitete, **identitete s kraško krajino**, željo po oblikovanju skupne zavesti, da pripadajo isti krajini, isti celoti.

V tem smislu je tudi sam proces nastajanja analitičnega in strateškega dela Skupnega razvojnega programa prispeval k ustvarjanju skupinske identitete. Nesporno so udeleženci potrdili definicijo, da je kraška krajina nekaj, kar si lahko delijo med seboj vsi prebivalci, tudi če po njej samo hodijo ali če jo različno uporabljajo. Kraška krajina je tista, ki jih sedaj, ko ni več kmečke pripadnosti družbi, v resnici združuje. S pomočjo te krajine, se lahko s prostorom, na katerem živijo, delajo in si ga delijo, ustvarijo novo identiteto, ki pravzaprav pomeni **ново socialno vez**.

Strategija tako gradi na razvoju čiste visoke tehnologije v centrih v sodelovanju z izobraževalnimi in raziskovalnimi ustanovami v sosednjih regijah ter okrepi štiri razvojnih stebrov Krasa: Lipica kot zibelka lipancev, Škocjanske jame kot domovina kraških pojavov, Štanjel kot kraški arhitekturni biser, Kraški rob ter Glinščica kot pot gradov in dejavnega oddiha v neokrnjeni naravi z navezavo na okoliške znamenitosti in prostor bosta okrepila razpoznavnost kraške krajine in ustvarila možnosti za dodaten dohodek prebivalstva.

To omogoča zlasti razvoj novih tehnologij, saj vedno bolj izginja pojem razdalje. Gospodarstvo ni več vezano povsem na geografske dejavnike, ampak na možnosti za dostop do omrežij. Komunikacijska sredstva nam dajejo možnost, da živimo vedno dlje v prostoru.

Strategija razvoja skupnega razvojnega programa je odgovor na probleme danes in na tveganja prihodnjega razvoja, ki so močno odvisna zlasti od:

- **izrabe lastnih potencialov**, ki pomenijo primerjalno prednost v odnosu do drugih regij (geostrateški položaj, prepoznavna krajina z visoko stopnjo biotske pestrosti, tradicionalne dejavnosti in produkti, ki izhajajo iz specifičnih naravnih danosti in kulturne dediščine) in
- **zunanjih priložnosti**, ki izvirajo zlasti iz novih okoliščin po vstopu Slovenije v Evropsko unijo (visoki tehnološki koridor, čezmejni Kraški regijski park, ...).
- sposobnosti **prevzema odgovornosti za razvoj v svoje roke**, upoštevajoč dolgoročno naravnost, tako da uresničevanje vizije ne bo ogroženo z menjavo vsakokratne oblasti, ker ji pravo politično moč dajejo prebivalci in vse žive sile, ki so se izrekle za dogovorjeno razvojno vizijo,
- **javne zavezanosti vseh udeležencev**, domačih in tujih partnerjev, **za uresničevanje strategije razvoja za naslednjih 10 let**, pri čemer se cilji sproti preverjajo in dopolnjujejo, še preden preteče 10 let,
- **odpravljanja neravnovesij in neenakosti** med posameznimi območji regije, med urbanimi centri in podeželjem s prostorsko solidarnostjo,
- postavitve **lastne razvojne strukture** za usmerjanje in koordiniranje načrtovalskih dejavnosti.

Trajnostni razvoj se bo vzpostavljala postopoma z uresničevanjem razvojne vizije v okviru štirih razvojnih sklopov. V tem smislu strateški del postavlja v ospredje **pojem skupnega interesa**, ki **uveljavlja prostorsko solidarnost**, kar pomeni vrednotenje vseh bogastev in razvijanje komplementarnih funkcij, torej organizacijo mrež infrastrukture in storitev. Strategija povezuje med seboj različne dele celotne regije in zagotavlja uravnoteženo življenje v prostoru, kar pomeni, da razvoj gradi na prednostih posameznih območij selektivno. Povezovanje navznoter bo doseženo z uveljavljanjem prostorske solidarnosti med **urbanimi vozlišči, središčno krajino in ohranjeno krajino na stičišču s Krasom**. Namenska raba bo opredeljena **v nadgradnji SRP**, to je **regionalna prostorska zasnova**, ki bo osnova za določanje prostorskorazvojnih ukrepov.

RAZVOJNA STRATEGIJA

»KRAŠKI ČLOVEK MED ČISTO VISOKO TEHNOLOGIJO IN OŽIVLJENO KRAŠKO KRAJINO BREZ MEJA«

Razvoj dejavnosti na gospodarskem, socialnem, prostorskem in okoljskem področju, ki temelji na optimalni izrabi resursov in danih primerjalnih prednosti, ki bodo zagotavljale trajnostni in celostni razvoj celotnega območja s poudarkom na sodelovanju s sosednjimi območji.

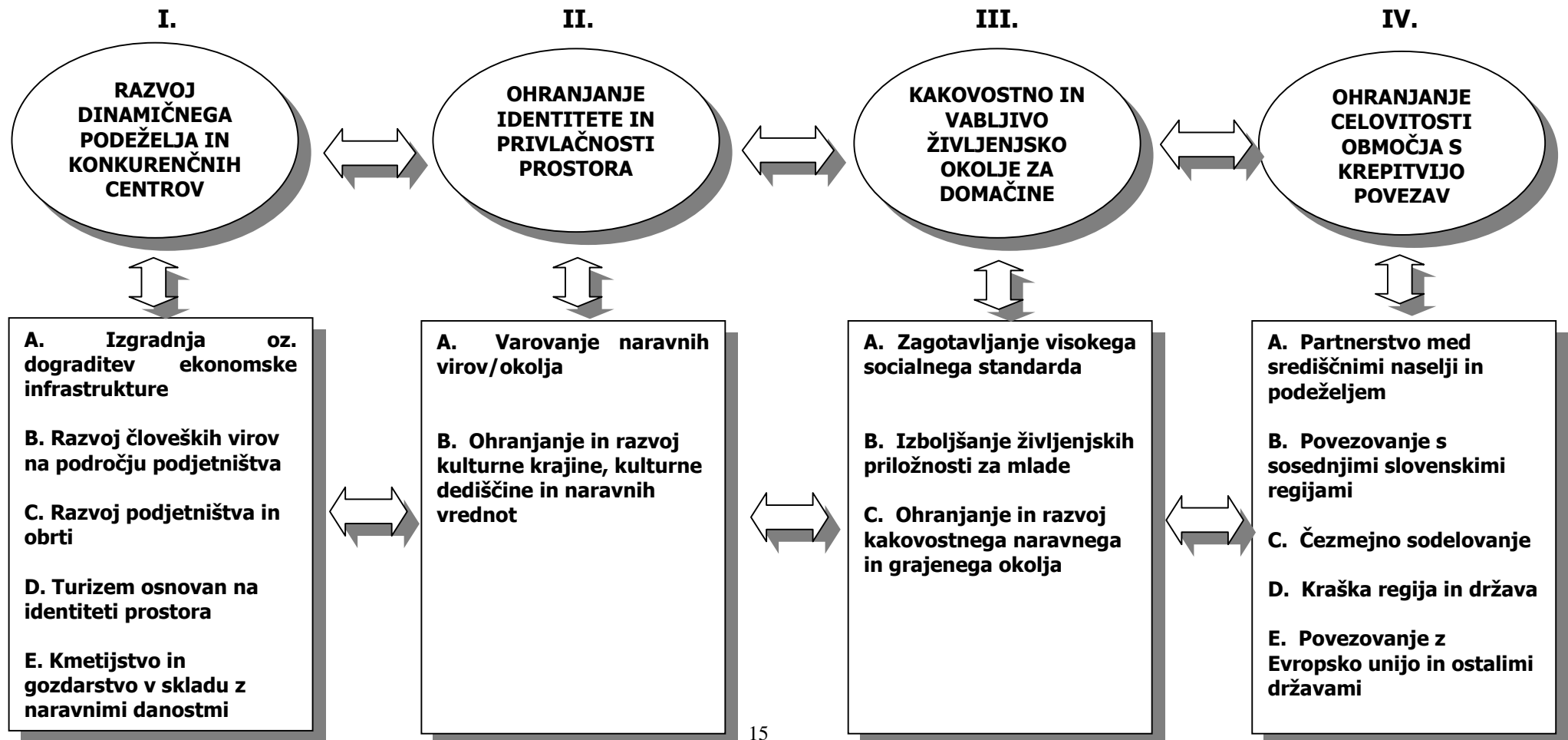
Razvojna vizija Kraške regije **pomeni zavezo lokalnih razvojnih partnerjev** za aktivno in usmerjeno delovanje in odzivanje na spremembe v okolju v smeri **trajnostnega razvoja**, ki bo zagotavljal dolgoročno ohranjanje in razvoj vseh virov, in **skladnega razvoja**, ki bo težil k zmanjševanju razlik v kakovosti življenja znotraj območja in v primerjavi s sosednjimi regijami. Razvojna vizija se bo tako uresničevala v okviru štirih razvojnih sklopov, ki so si med seboj enakovredni, dopolnjujoči in soodvisni:

- I. Razvoj dinamičnega podeželja in konkurenčnih centrov** je osredotočen na ustvarjanje trdne gospodarske osnove, izboljševanju učinkovitosti regionalnega gospodarstva in kakovostnih zaposlitvenih možnosti tako v mestu kot na podeželju ob upoštevanju naravnega, kulturnega in socialnega okolja ter ob iskanju priložnosti za sodelovanje z drugimi regijami.
- II. Ohranjanje identitete in privlačnosti prostora** je usmerjeno k ohranjanju in upravljanju z naravnim in kulturnim bogastvom območja, ki predstavlja tako osnovni predpogoj za življenje kot razvojno priložnost. Hkrati pa je identiteta prostora tudi temeljni element, ki gradi občutek skupne pripadnosti prebivalcev in prispeva k razpoznavnosti območja.
- III. Kakovostno in vabljivo življenjsko okolje za domačine** predstavlja skrb za človeka, ki naj ima zagotovljene možnosti za doseganje višje kakovosti življenja in bivanja ter osebnega in poklicnega razvoja. Vabljivo življenjsko okolje, ki nudi kakovostna delovna mesta, splošno blaginjo ter zdravo in prijetno okolje, bo vplivalo na ohranjanje poseljenosti območja.
- IV. Ohranjanje celovitosti območja s krepitvijo povezav** je ključnega pomena za razvoj in uveljavljanje lastnih interesov na vseh področjih. Povezovanje navznoter, med občinami ter med mestom in podeželjem, in povezovanje navzven, z drugimi regijami, državo in širše, bo prispevalo k skladnejšemu razvoju in ohranjanju identitete.

Kakšni bomo leta 2010?

»KRAŠKI ČLOVEK MED ČISTO VISOKO TEHNOLOGIJO IN OŽIVLJENO KRAŠKO KRAJINO BREZ MEJA«

Razvoj dejavnosti na gospodarskem, socialnem, prostorskem in okoljskem področju, ki temelji na optimalni izrabi virov in danih primerjalnih prednosti, ki bodo zagotavljale trajnostni in celostni razvoj celotnega območja s poudarkom na sodelovanju s sosednjimi območji

I. RAZVOJ DINAMIČNEGA PODEŽELJA IN KONKURENČNIH CENTROV

Razvojni partnerji bodo oblikovali aktivnosti, ki bodo okrepile konkurenčnost in povečale raznolikost regijskega gospodarstva, sproščale ustvarjalne zmogljivosti ljudi in ohranjale ter ustvarjale nova in kakovostna delovna mesta.

- A. **Izgradnja oziroma dograditev ekonomske infrastrukture** je predpogoj za obstoj in razvoj regijskih gospodarskih dejavnosti ter omogoča visoko kakovost življenja prebivalcev območja ob istočasnem ohranjanju in aktivnem upravljanju z okoljem ter naravnimi in kulturnimi vrednotami.
- B. **Razvoj človeških virov na področju podjetništva** pomeni spodbujanje pridobivanja znanja, ki je temeljni element za prodornejše vključevanje na trg dela in za zagotavljanje dobro usposobljene delovne sile za potrebe gospodarstva.
- C. **Razvoj podjetništva in obrti** bo najbolj prispeval k ohranjanju in ustvarjanju novih zaposlitvenih mest, zlasti v večjih središčnih naseljih, ter k povečanju produktivnosti in konkurenčnosti regijskega gospodarstva.
- D. **Turizem osnovan na identiteti prostora** predstavlja velik neizkoriščen potencial, ki bo ustvaril delovna mesta na podeželju, diverzificiral gospodarske dejavnosti in ustvaril sinergije med njimi ter ovrednotil naravno in kulturno bogastvo kot razvojno prednost.
- E. **Kmetijstvo in gozdarstvo v skladu z naravnimi danostmi in specifičnostmi** ne bo eden od temeljev gospodarskega in zaposlitvenega razvoja regije, vendar bo prispeval k diverzifikaciji gospodarske osnove, nudenju dodatnega zaslужka, vzdrževanju poseljenosti podeželja, ohranjanju kulturne krajine in biotske raznovrstnosti.

I.A. IZGRADNJA OZIROMA DOGRADITEV EKONOMSKE INFRASTRUKTURE

Večina obravnavanega območja pripada kraškemu površju, ki je nastalo kot posledica raztapljanja kamnin na karbonatni osnovi (kemijsko raztapljanje apnenca). Ob odsotnosti površinskih tekočih voda je **podtalnica najpomembnejši vir pitne vode** kot eden odločilnih dejavnikov za delovanje, obstoj in prihodnost prebivalstva. Najpomembnejše je vodno zajetje Klariči pri Brestovici (do 250 l/s), pomembna pa so tudi zajetja kraškega izvira Rižane (do 400 l/s), Nanoški vodni viri (raba do 8 l/s) in vodovodni sistem Padež (ni več v uporabi).

Na vodovodno omrežje je priključeno skoraj 90 % vsega prebivalstva. Zaradi redke poseljenosti in zato razvejane mreže vodovodnega omrežja stroški vzdrževanja stalno naraščajo. Še vedno pa se del prebivalcev oskrbuje z vodo iz kapnic in deževne nabire (cca. 860 prebivalcev), v večji meri pa zlasti na nekraškem svetu tudi z vodo iz lokalnih vodnih virov, med katerimi jih je še 35 v uporabi in oskrbujejo 40 naselij s 1740 prebivalci.

Obravnavano območje je prometno dobro povezano in se ujema z dobrim geostrateškim položajem območja. Splošno stanje državnih in lokalnih **cest ter železniškega omrežja** je zadovoljivo. Okoljske in naravovarstvene smernice pri gradnji avtoceste in ostale velike infrastrukture doslej niso bile zadostno upoštevane.

Energija je pomemben dejavnik gospodarskega razvoja in potrošna dobrina. Na obravnavanem območju je **oskrba z električno energijo zadovoljiva**. Ker pa nima lokalnih energetskih virov oz. le-ti niso (še) izkoriščeni, je območje odvisno od uvoza. Spričo ugodnih naravnih danosti se ponuja možnost izkoriščanja obnovljivih virov energije (npr. lesna masa, biomasa, sončna energija, vetrna energija).

Telekomunikacijsko omrežje je na obravnavanem območju v povprečju dobro razvito, kar potrjuje gostota telefonskih priključkov, ki je v večjem delu za odstotno točko nad slovenskim povprečjem (42,2 na enoto 100 prebivalcev), pod pa le na kraškem delu občine Miren-Kostanjevica.

Zaradi ranljivosti in občutljivosti kraškega sveta predstavljajo največje tveganje za obravnavano območje:

... RAZLITJA NEVARNIH SNOVI V PRIMERU NESREČ

Po cestah in železniških progah obravnavanega območja se prevažajo velike količine nevarnih snovi. Ob njihovem tranzitu v primeru nesreč obstaja velika nevarnost razlitij, ki zaradi prepustnega kraškega sveta hitro odtečejo v podzemlje in onesnažijo vire pitne vode.

... NESANIRANE DEPONIJE ODPADKOV NA POVRŠJU IN V PODZEMLJU

S širitvijo organiziranega zbiranja in odvoza odpadkov na celotnem območju se povečuje količina odpadkov pripeljanih na centralno odlagališče odpadkov Sežana, ki ni grajeno po veljavnih standardih varstva okolja in nima uporabnega dovoljenja. Še ne v celoti poznane pa ostajajo dinamika, količine in sestava v naravi nelegalno odloženih odpadkov.

... POMANJKANJE ČISTILNIH NAPRAV S PRIPADAJOČO KANALIZACIJO ZA ODPADNE VODE

Le 21 % uporabnikov (predvsem prebivalci in gospodarske enote v večjih naseljih v občinah Sežana, Divača, Hrpelje-Kozina) je priključenih na kanalizacijsko omrežje. Pri 3 % gre le za odvajanje vode, brez končnega čiščenja, vendar pa je prav zaradi ranljivosti kraškega sveta potrebna višja stopnja čiščenja (terciarno čiščenje). V ostalih naseljih gre večinoma le za prestrezanje fekalij v greznice, ki so pretočne.

SPLOŠNI CILJI	POSEBNI CILJI
Zagotoviti pogoje za zbiranje, odvoz in odlaganje odpadkov	<ul style="list-style-type: none">➤ Uvesti sistem ločenega zbiranja odpadkov➤ Preoblikovati obstoječe centralno odlagališče odpadkov v zbirni center z reciklažnim dvoriščem➤ Zgraditi regionalni center za reciklažo odpadkov s sortirnico, kompostarno, deponijo in drugimi objekti➤ Spodbujati lastno kompostiranje biogenih odpadkov➤ Zagotoviti pogoje za trženje sekundarnih surovin, odlaganje inertnih (nenevarnih) odpadkov in ravnanje z gradbenimi odpadki
Urediti odvajanje in čiščenje odpadnih voda	<ul style="list-style-type: none">➤ Pripraviti operativni program odvajanja in čiščenja odpadnih voda ter padavinskih voda➤ Zgraditi kanalizacijsko omrežje in ga povezati z obstoječimi in novimi čistilnimi napravami
Zagotoviti vodooskrbo	<ul style="list-style-type: none">➤ Izdelati strategijo celovite oskrbe potrošnikov z vodo➤ Zagotavljati varnost vodooskrbe➤ Sanirati krajevne vodovode➤ Sprejeti in izvajati občinske odloke z opredeljenimi vzdrževalci za lokalna vodna zajetja
Posodobiti cestno in železniško omrežje ter povečati splošno prometno varnost	<ul style="list-style-type: none">➤ Posodobiti cestno infrastrukturo➤ Posodobiti železniško infrastrukturo➤ Identificirati migracijske koridorje za prosto živeče živali in določiti ukrepe za njihovo ponovno vzpostavitev
Zagotoviti kakovostno in zanesljivo oskrbo z energijo	<ul style="list-style-type: none">➤ Vzpostaviti enotno regionalno energetska strukturo➤ Izboljšati energetska prenosna in distribucijska omrežja za električno energijo
Zagotoviti visoko kakovostno in rentabilno telekomunikacijsko infrastrukturo	<ul style="list-style-type: none">➤ Posodobiti telekomunikacijsko omrežje➤ Zamenjati medkrajevne bakrene kable z optičnimi kable➤ Razširiti in izboljšati sistem mobilnih storitev

- Razširiti in izboljšati omrežje kableske televizije

I.A.1 Zagotoviti pogoje za zbiranje, odvoz in odlaganje odpadkov

Vzpostavitev sodobnega medobčinskega sistema ravnanja z odpadki so s podpisom pisma o nameri, ki predvideva pripravo konzorcialne pogodbe, podprli župani občin Obalno-kraške statistične regije ter občina Ilirska Bistrica. Potrebno je zagotoviti tak sistem ravnanja z odpadki, ki bo ob povezovanju razdrobljenih samostojnih sistemov preprečeval onesnaževanje in ogrožanje vseh sestavin okolja, upošteval učinkovito upravljanje s sedanjimi tokovi odpadnih snovi na ekonomskih osnovah in hkrati omogočal razvoj gospodarstva in kakovostne življenjske pogoje za sedanje in naslednje generacije.

V prihodnje se bodo letne količine odpadkov povečevale. Na njihovo rast in strukturo vplivajo predvsem gospodarski razvoj, višanje življenjskega standarda in izvajanje ukrepov varstva okolja s spreminjanjem načina ravnanja z odpadki (sprememba odnosa prebivalstva do odpadkov, onemogočanje odmetavanja in neprimerne odlaganja odpadkov, poostren nadzor...).

I.A.1.1 UVESTI SISTEM LOČENEGA ZBIRANJA ODPADKOV

Uvedba sistema ločenega zbiranja odpadkov prispeva k zmanjšanju količin odpadkov, ki jih je potrebno deponirati. Zato bomo na vsakih 500 prebivalcev uredili zbiralnice ločenih frakcij, ki so opremljene za ločeno zbiranje papirja in drobne lepenke, stekla, plastike in kovin, in sicer najprej v občinskih središčih, nato pa še v ostalih središčnih naseljih. V vseh naseljih pa bomo dvakrat letno nadaljevali z zbiranjem kosovnih odpadkov in nevarnih odpadkov iz gospodinjstev ter osveščanjem o prednostih takega sistema.

Povezave: I.A.1.2 center z reciklažnim dvoriščem, I.A.1.3 regionalni center za odpadke, I.A.1.5 sekundarne surovine, II.A.4.1 vode in vodni viri

I.A.1.2 PREOBLIKOVATI OBSTOJEČE CENTRALNO ODLAGALIŠČE ODPADKOV V ZBIRNI CENTER Z RECIKLAŽNIM DVORIŠČEM

Preoblikovanje obstoječe centralne deponije v zbirni center z reciklažnim dvoriščem bo potekalo postopoma v več fazah z možnostjo fleksibilnega prilagajanja novo nastalim spremembam. Zbirni center z reciklažnim dvoriščem bodo sestavljale predvsem naslednje funkcionalne enote: sprejemni del, obdelava in predelava odpadkov, nevtralizacija biorazgradljivih odpadkov, odlaganje odpadkov.

Povezave: I.A.1.1 ločeno zbiranje odpadkov, I.A.1.3 regionalni center za odpadke, II.A.3.1 sanacija centralnega odlagališča odpadkov

I.A.1.3 ZGRADITI REGIONALNI CENTER ZA RECIKLAŽO ODPADKOV S SORTIRNICO, KOMPOSTARNO, DEPONIJO IN DRUGIMI OBJEKTI

Za izgradnjo regionalnega centra za reciklažo odpadkov s sortirnico, kompostarno, deponijo in drugimi objekti, na katerega bo vezano cca. 100.000 prebivalcev, s čimer bo zagotovljena ekonomska upravičenost, je potrebno najti primerno lokacijo, ki bo ustrezala zahtevam glede varovanja okolja in bo v soglasju s prebivalci. Če so ločevanje na izvoru, recikliranje in ponovna uporaba uspešni, se količina zajetih odpadkov lahko zmanjša za 30 %.

Povezave: I.A.1.1 ločeno zbiranje odpadkov, I.A.1.2 center z reciklažnim dvoriščem, II.A.3.1 sanacija centralnega odlagališča odpadkov

I.A.1.4 SPODBUJATI LASTNO KOMPOSTIRANJE BIOGENIH ODPADKOV

Največ pozornosti pri spodbujanju lastnega kompostiranja biogenih odpadkov na območjih individualne gradnje bomo posvetili ozaveščanju prebivalcev o prednostih kompostiranja s pomočjo različnih tiskanih publikacij, prispevkov v sredstvih javnega obveščanja... K boljšemu poznavanju samega postopka in širjenju izkušenj bo lahko prispevala tudi postavitve vzorčne kompostarne.

I.A.1.5 ZAGOTOVITI POGOJE ZA TRŽENJE SEKUNDARNIH SUROVIN, ODLAGANJE INERTNIH (NENEVARNIH) ODPADKOV IN RAVNANJE Z GRADBENIMI ODPADKI

Odpadki so hkrati okoljsko breme in gospodarska prвина, za katero veljajo tržni principi pod posebnimi pogoji. V okviru medobčinskega sistema ravnanja z odpadki bomo predvsem:

- zagotovili pogoje za trženje sekundarnih surovin, s čimer bomo lahko ponovno uporabili selekcionirane odpadke,
- odlagali čimbolj inertne odpadke v čim manjših količinah na obstoječa odlagališča, dolgoročno pa le na nova regijska odlagališča,
- zagotovili organizirano ravnanje z gradbenimi odpadki z zagotovitvijo najvišje stopnje njihove predelave za ponovno uporabo.

Povezave: I.A.1.1 ločeno zbiranje odpadkov

I.A.2 Urediti odvajanje in čiščenje odpadnih voda

Celoten Kras je tretiran kot občutljivo območje in hkrati je tudi vodozbirna površina Timave dolvodno od Škocjanskih jam in Rižane, vendar pa na obravnavanem območju nobeno naselje ne dosega 10000 prebivalcev in je zato potrebno do 31. 12. 2015 zagotoviti ustrezno čiščenje odpadne vode za območje poselitve z manj kot 2000 PE (populacijski ekvivalent). Ureditev odvajanja in čiščenja komunalnih odplak prispeva k zaščiti količine in kakovosti voda kot obnovljivega vira, nepogrešljivega za človekovo zdravje in splošno blaginjo, kakor tudi za obstoj in normalno delovanje ostalih življenjskih oblik. Cilj je, da potencialne obremenitve voda ostanejo znotraj okvirov samočistilnih sposobnosti njenih vodnih ekosistemov.

I.A.2.1 PRIPRAVITI OPERATIVNI PROGRAM ODVAJANJA IN ČIŠČENJA ODPADNIH VODA TER PADAVINSKIH VODA

Operativni program odvajanja in čiščenja odpadnih voda ter padavinskih voda obravnavanega območja bo zaradi zahtevnosti celovitega reševanja razdeljen na več faz. Podal bo kriterije za izvedbo in investicijsko oceno ter časovni plan izvedbe. Prva faza programa bo namenjena izdelavi strokovnih podlag, druga izdelavi idejnih projektov za reševanje odvajanja in čiščenja komunalnih in meteornih odpadnih voda, ki bodo tudi podlaga za oceno investicij, tretja faza pa realizaciji projektov.

Povezave: I.A.3.1 strategija celovite oskrbe, II.A.4.1 vode in vodni viri

I.A.2.2 ZGRADITI KANALIZACIJSKO OMREŽJE IN GA POVEZATI Z OBSTOJEČIMI IN NOVIMI ČISTILNIMI NAPRAVAMI

V občinskih središčih in večjih naseljih bomo zgradili kanalizacijsko omrežje, ga povezali z obstoječimi čistilnimi napravami potrebnimi obnove in nadgradnje ter zgradili nove, kar je predpogoj za komunalno opremljenost stavbnih zemljišč. Cilji izgradnje kanalizacijskega sistema s čistilnimi napravami so tako usmerjeni k varnemu transportu komunalne odpadne vode, skupnemu zbiranju in čiščenju meteorne vode in doseganju zastavljenih ciljev z minimalnimi stroški. Postopno večanje števila uporabnikov priključenih na kanalizacijsko omrežje bo prispevalo k zmanjšanju onesnaževanja podzemnega kraškega vodonosnika kot glavnega vira pitne vode.

Zaradi specifičnega, razpršenega vzorca poselitve bomo v ostalih naseljih spodbujali gradnjo okoljsko neoporečnih greznic za gospodinjstva in kmečka gospodarstva ter majhnih čistilnih naprav za gospodinjstva in zaselke. Na ta način bomo prispevali k reševanju problematike fekalij na samem izvoru in se izognili nepotrebnim in dragim investicijam, ki jih zahtevajo klasične velike čistilne naprave.

Povezave: I.A.3.2 varnost vodooskrbe, I.C.2.1 poslovne cone, II.A.3.4 greznice in gnojnične jame

I.A.3 Zagotoviti vodooskrbo

Osnovni namen je zagotoviti zadostne količine kakovostne pitne vode za oskrbo prebivalcev in gospodarstva v vseh letnih časih ter zaščititi kakovost in zmogljivost vodnih virov in s tem ohraniti poseljenost podeželja ter povečati privlačnost za različne gospodarske dejavnosti.

I.A.3.1 IZDELATI STRATEGIJO CELOVITE OSKRBE POTROŠNIKOV Z VODO

Celotnemu prebivalstvu je potrebno zagotoviti dostop do kakovostne pitne vode ob upoštevanju pristojnosti in interesov države in lokalnih skupnosti. Strategija bo tako na podlagi inventarizacije in valorizacije stanja nakazala različne možne rešitve izgradnje primarnega, sekundarnega in terciarnega vodovodnega omrežja oz. drugih ustreznih rešitev za javno vodooskrbo v manjkajočih naseljih in kriterije, na podlagi katerih se bo sestavilo prednostno listo aktivnosti, vzporedno z reševanjem odvajanja in čiščenja odpadnih voda. V strategiji bodo nakazani tudi ekonomski učinki investicij (določitev praga racionalnosti naložb), potrebni finančni viri ter časovni okvir njihovega izvajanja.

Nove vodne vire z dolgoročno vodooskrbo mora zagotoviti država, ki je njihov lastnik. Programi zagotavljanja vodooskrbe morajo biti usklajeni z vsemi drugimi razvojnimi programi, ki so ali bodo vključeni v planske dokumente občin in države.

Povezave: I.A.2 odpadne vode, I.A.3.3 krajevni vodovodi

I.A.3.2 ZAGOTAVLJATI VARNOST VODOOSKRBE

Z določitvijo preostalih strateških vodnih virov in njihovega aktivnega varstva bomo zagotovili samooskrbnost regije s pitno vodo ter tako pridobili dodatne razpoložljive količine pitne vode. Poskrbeli bomo za njihovo zavarovanje oz. varovanje pred viri onesnaževanja (določitev oz. razširitev vodovarstvenih pasov) in zagotavljali sistematski nadzor nad kvaliteto vode, kar se nanaša predvsem na zdravstveno ustreznost pitne vode. Lokalna vodna zajetja naj po priključitvi na javno vodovodno omrežje še vedno ostanejo v uporabi, vendar ločeno od javnega vodovoda.

Za zagotavljanje zadostnih količin vode uporabnikom, zlasti ob izpadih (npr. vzdrževalna dela, v primeru onesnaženosti zajetja) oz. povečani porabi v poletnih mesecih, je potrebno povezati posamezna vodovodna omrežja (dograditev regionalnega primorskega vodovoda, obnova vodovodnega sistema Padež, navezava na tržaški vodovod pri Fernetičih,...).

Zmanjševanje izgub v vodovodnem omrežju bomo vključili v vse programe vodooskrbe. V največji možni meri bomo v skladu z veljavnimi predpisi zagotavljali požarno varnost.

Povezave: I.A.2.2 kanalizacijsko omrežje, I.A.3.3 krajevni vodovodi, II.A.3.1 sanacija centralnega odlagališča odpadkov, II.A.3.2 sanacija nelegalnih odlagališč, II.A.3.4 greznice in gnojnične jame, II.A.4.1 vode in vodni viri, II.A.4.2 opredeliti vodovarstvene pasove, II.A.4.3 odvodnja s cestišč, II.A.4.4 zavarovati železniške proge, II.A.4.7 uporaba zaščitnih sredstev in umetnih gnojil, II.A.4.8 skladiščenje organskih gnojil

I.A.3.3 SANIRATI KRAJEVNE VODOVODE

Sanacija krajevnih vodovodov obsega filtracijo, dezinfekcijo in rekonstrukcijo vodovodnega omrežja ter tako omogoča pridobitev uporabnega dovoljenja. Šele potem bodo javne službe (npr. Kraški vodovod) prevzele krajevne vodovode v upravljanje in vzdrževanje. S tem bo zagotovljena neoporečnost pitne vode, urejenost zajetij in določitev upravljalcev.

Povezave: I.A.3.1 strategija celovite oskrbe, I.A.3.2 varnost vodooskrbe

I.A.3.4 SPREJETI IN IZVAJATI OBČINSKE ODLOKE Z OPREDELJENIMI VZDRŽEVALCI ZA LOKALNA VODNA ZAJETJA

Osnovni namen je opredeliti upravljalce lokalnih vodnih zajetij, ki bodo predvsem skrbeli za vzdrževanje zajetij, vodovodnega omrežja, objektov in naprav ter zagotavljali ustrezno kakovost vode.

I.A.4 Posodobiti cestno in železniško omrežje ter povečati splošno prometno varnost

Potrebe po transportu ljudi in blaga naraščajo iz dneva v dan, kar se odraža tudi v stalnem povečevanju osebnega avtomobilskega prometa, ki povzroča vedno večje pomanjkanje parkirnih površin in vse večje obremenjevanje okolja. Prometne dejavnosti in infrastruktura morajo ob minimalni porabi prostora prebivalcem nuditi čim bolj enakovredne možnosti dostopa, ki jih zahteva sodoben način življenja.

I.A.4.1 POSODOBITI CESTNO INFRASTRUKTURO

Posodobitev državnih cestnih povezav bo pripomogla k boljšemu povezovanju večjih mestnih središč, posodobitev lokalnih cest pa je pomembna zaradi gospodarskih dejavnosti in zaposlovanja v regiji. V ta namen bomo predvsem:

- dokončali gradnjo avtocestnega odseka Klanec-Sermin ob upoštevanju najmanjšega možnega obremenjevanja okolja in rabe prostora,
- spodbujali ureditev parkirnih površin na izvozu avtoceste in odstavnih pasov za tovorna vozila,
- rekonstruirali posamezne cestne odseke (npr. preplastitev dotrajanih, razpokanih in spolzkih asfaltnih površin, prilagoditev voziščne konstrukcije, izboljšave elementov trase in konstrukcijskih elementov ceste) in izboljšali prometno varnost,
- povečali prometno pretočnost na nekaterih ožinah in skozi vaška jedra, vendar ne na račun kulturne dediščine,

- skrbeli za redno vzdrževanje obstoječe infrastrukture (npr. odstranjevanje vejevja).

Povezave: I.A.4.3 migracijski koridorji, II.A.4.3 odvodnja s cestišč, II.B.1.4 vpliv infrastrukture na krajino

I.A.4.2 POSODOBITI ŽELEZNIŠKO INFRASTRUKTURO

V ta namen bomo predvsem:

- dogradili obstoječe proge (izgradnja 2. tira železniške proge Divača-Koper) in zgradili hitro progo za hitrost 250 km/h (Trst-Ljubljana-Zagreb),
- posodobili signalnovarnostne in telekomunikacijske naprave ter zgradili telekomandno napravo na železniški progi Jesenice-Sežana,
- elektrificirali železniško progo Jesenice-Sežana,
- vzdrževali javno železniško infrastrukturo,
- obnovili predore ter podporne in oporne zidove.

Povezave: I.A.4.3 migracijski koridorji, II.A.4.4 zavarovanje železniških prog, II.B.1.4 vpliv infrastrukture na krajino, III.C.1.1 preusmeriti tovorni promet na železnico

I.A.4.3 IDENTIFICIRATI MIGRACIJSKE KORIDORJE ZA PROSTO ŽIVEČE ŽIVALI IN DOLOČITI UKREPE ZA NJHOVO PONOVO VZPOSTAVITEV

Vsako leto prihaja zaradi prometa in neurejenih prehodov do pogina prosto živečih živali. Zlasti z izgradnjo avtocestnega omrežja so bile pretrgane njihove migracijske poti.

V ta namen bomo zlasti:

- postavili obvestilne znake o prisotnosti visoke in nizke divjadi,
- postavili varovalne ograje in odvrtačne naprave na kritičnih prometnih odsekih (ceste, železniške proge),
- na nekaterih cestnih odsekih uredili nadhode oz. zooviadukte ali podhode za divjad,
- izdelali usmerjevalne ograje in podhode za dvoživke,
- omogočali nemotene migracije velikih sesalcev,
- povečali število nadvodov/podvodov zlasti na avtocestnem omrežju.

Povezave: I.A.4.1 posodobiti ceste, I.A.4.2 posodobiti železniške proge, II.B.1.4 vpliv infrastrukture na krajino

I.A.5 Zagotoviti kakovostno in zanesljivo oskrbo z energijo

Oskrba z energijo temelji pretežno na izkoriščanju neobnovljivih virov energije, kar pomeni odvisnost od uvoza. Nizke cene energije in dediščina iz preteklosti so botrovale visoki porabi energije. Povpraševanje po njej je odvisno od obsega gospodarske dejavnosti, stopnje tehnološkega in družbenega razvoja ter od razvojne politike države.

Povezave: III.C.2 učinkovita raba in obnovljivi viri energije

I.A.5.1 VZPOSTAVITI ENOTNO REGIONALNO ENERGETSKO STRUKTURO

Tako na lokalnem kot tudi na širšem območju sta gradnja in urejanje energetskih objektov neusklajena, kar je odraz preskromnega sodelovanja med lokalno in republiško ravno. V ta namen bomo predvsem:

- izdelali energetske zasnove občin oz. lokalnih skupnosti z enotno regionalno vizijo in skupno poudarjeno vlogo daljinskega ogrevanja, kjer to dopušča gostota odjema, uporabo zemeljskega plina in izkoriščanja biomase,
- izdelali energetske baze podatkov v povezavi z geografskim informacijskim sistemom (GIS) kot priprava za projekte.

Povezave: II.A.4.5 oskrba s plinom, II.A.4.6 manjši sistemi plinifikacije

I.A.5.2 IZBOLJŠATI ENERGETSKO PRENOSNA IN DISTRIBUCIJSKA OMREŽJA ZA ELEKTRIČNO ENERGIJO

Zaradi vse večjih zahtev po stalnosti in kvaliteti v dobavi električne energije bomo predvsem:

- nadomestili 220 kV omrežje s 400 kV omrežjem in zgradili transformacijo 400/110 kV v RTP Divača,
- rekonstruirali 110 kV daljnovod Nova Gorica-Divača in 110 kV daljnovod v smeri Pivka,
- zgradili nove razdelilne transformatorske postaje (RTP) na nivoju 110/20 kV v Sežani, Divači oz. Kozini (lokacija slednje je odvisna od izgradnje drugega tira železniške proge Koper-Divača in izgradnje elektrarn na veter) ter priključne daljnovode 110 kV do polj vetrnih elektrarn na posamezni lokaciji,
- zgradili daljnovod na nivoju 20kV Miren – Sela na Krasu z navezavo celotnega spodnjega Krasa,
- dogradili sedanje radialno napajalne vode v sistem zazankanega omrežja zaradi izgradnje RTP,
- zgradili nove povezovalne vode na nivoju 20 kV in transformatorske postaje za napajanje novo nastajajočih industrijskih con,
- nove vode na podeželju gradili iz okolju prijaznih materialov v nadzemni izvedbi, v večjih središčih pa v kabelski podzemni izvedbi,
- na celotnem območju spodbujali prehod iz obratovanja 10 kV na 20 kV zaradi priklopa novih RTP na nivoju 110/20 kV,
- vgradili daljinsko vodena ločilna stikala in avtomatizirali omrežje, kar bo zmanjšalo odklope in prekinitve napajanja z električno energijo,
- znižali izgube v elektrodistribucijskem sistemu,
- na distribucijskem napetostnem nivoju povezali omrežje za izmenjavo električne energije s sosednjo Italijo.

Povezave: II.B.1.4 vpliv infrastrukture na krajino

I.A.6 Zagotoviti visoko kakovostno in rentabilno telekomunikacijsko infrastrukturo

Telekomunikacije so eden izmed tistih dejavnikov razvoja, ki se izrazito hitro spreminjajo, širijo in razvijajo. Njihov pomen v gospodarskem, družbenem življenju in domačem okolju postaja vse večji in večji. Povpraševanje po telekomunikacijskih storitvah bo v izrazitem porastu. Za zagotavljanje kvalitetnih telekomunikacijskih storitev so zato pomembna kvalitetna dostopna omrežja.

I.A.6.1 POSODOBITI TELEKOMUNIKACIJSKO OMREŽJE

V ta namen bomo zlasti:

- odpravili vse dvojčne priključke,
- uvajali nove telekomunikacijske storitve (npr. ISDN, ADSL),
- izboljševali ponudbo in kvaliteto storitev.

I.A.6.2 ZAMENJATI MEDKRAJEVNE BAKRENE KABLE Z OPTIČNIMI KABLI

Zaradi vse večje uporabe terminalske opreme, ki zahteva večjo frekvenčno širino prenosnega pasu, bomo dostopovna (krajevna) omrežja gradili z optičnimi vlakni (kabli), v prvi fazi do lokalnih telefonskih central in večjih uporabnikov, v naslednji fazi pa do naročnikov. Do leta 2015 naj bi bilo predvidoma okoli 60 % dostopov zgrajenih z optičnimi vlakni.

Povezave: II.B.1.4 vpliv infrastrukture na krajino

I.A.6.3 RAZŠIRITI IN IZBOLJŠATI SISTEM MOBILNIH STORITEV

V ta namen bomo predvsem:

- odpravili sive cone signalov mobilnih telefonov,
- uvajali tretjo generacijo mobilnih sistemov.

I.A.6.4 RAZŠIRITI IN IZBOLJŠATI OMREŽJE KABELSKE TELEVIZIJE

V ta namen bomo predvsem:

- razširili kabelsko televizijo na s signali slabše pokrita območja,
- povezali omrežja kabelske televizije med seboj.

Povezave: II.B.1.4 vpliv infrastrukture na krajino

I.B. RAZVOJ ČLOVEŠKIH VIROV NA PODROČJU PODJETNIŠTVA

Stopnja registrirane brezposelnosti je v letu 1999 znašala *8.9 %*, kar je pod slovenskim povprečjem (13.6 %). Dejanska brezposelnost je še manjša, saj veliko uradno brezposelnih dela preko meje (tudi neuradno). Po padcu meje lahko pričakujemo še večji odliv, predvsem kakovostnejše delovne sile.

Izobrazbena struktura prebivalstva je **neugodna**, saj izraziteje negativno odstopa od slovenskega povprečja pri deležu prebivalcev brez šolske izobrazbe (16,7 i.t.) in pri deležu prebivalcev z višjo ali visoko izobrazbo (32,6 i.t.). Delež mladih, ki nadaljujejo študij, se postopno večja, vendar pa številni mladi izobraženci ostanejo po končanem študiju v večjih urbanih središčih, kjer so boljše možnosti za zaposlitev.

Obravnavano območje se uvršča med regije z izjemno **visokim deležem žensk med brezposelnimi** (68,2 % v primerjavi s slovenskim povprečjem 51,5 %), delež brezposelnih z nizko stopnjo izobrazbe je podpovprečen, primanjkuje pa delovnih mest za visoko izobražene iskalce zaposlitve. Narašča delež brezposelnih starih nad 40 let, saj je le-teh že dobrih 50 % od vseh iskalcev zaposlitve. Obenem se pojavlja **strukturno neskladje med iskalci zaposlitve in razpoložljivimi delovnimi mesti**, za kar bi bilo nujno sodelovanje med različnimi institucijami in gospodarstvom za planiranje bodočih potreb po zaposlovanju.

SPLOŠNI CILJI

POSEBNI CILJI

Izboljšati izobrazbeno raven in usposobljenost prebivalcev

- Omogočiti prekvalifikacijo in dokvalifikacijo
- Razviti dodatne možnosti izobraževanja za osipnike
- Zagotoviti kadrovske štipendije za deficitarne poklice
- Zagotoviti dovolj vajeniških mest

Promovirati podjetniško miselnost in vseživljenjsko učenje

- Vzpostaviti organiziranost za vseživljenjsko učenje
- Organizirati splošna usposabljanja
- Organizirati posebna usposabljanja

Povečati prilagodljivost podjetij in zaposlenih

- Uvajati atipične oblike dela
- Izboljšati sodelovanje med razvojnimi institucijami in podjetji

Ustvariti enake možnosti zaposlovanja

- Razviti programe za spodbujanje ženskega podjetništva
- Razviti programe zaposlovanja generacij nad 40
- Razviti programe za zaposlovanje oseb s posebnimi potrebami

I.B.1 Izboljšati izobrazbeno raven in usposobljenost prebivalcev

I.B.1.1 OMOGOČITI PREKVALIFIKACIJO IN DOKVALIFIKACIJO

Zaradi strukturnega neskladja med iskalci zaposlitve in razpoložljivimi delovnimi mesti bomo ustvarili možnosti za poklicno prekvalifikacijo ali dokvalifikacijo brezposelnim, ki se v svojem poklicu ne morejo zaposliti ali imajo omejene možnosti zaposlitve, in zaposlenim, katerim manjka znanje zaradi tehnološke posodobitve proizvodnje ali uvajanja novih programov.

I.B.1.2 RAZVITI DODATNE MOŽNOSTI IZOBRAŽEVANJA ZA OSIPNIKE

Razvijali bomo dodatne programe za osipnike, da jim omogočimo, da pridejo do prvega poklica. Še zlasti bomo spodbujali programe, ki upoštevajo povpraševanje na trgu dela in zadovoljujejo potrebe regionalnega gospodarstva.

Povezave: I.B.1.3 deficitarni poklici

I.B.1.3 ZAGOTOVITI KADROVSKE ŠTIPENDIJE ZA DEFICITARNE POKLICE

Zagotovili bomo štipendije za poklice, ki so deficitarni (npr. poklici, povezani z vzdrževanjem in obnovo dediščine). S tem bomo odgovorili na potrebe gospodarstva po določenih profilih kadrov in hkrati vezali štipendiste na določeno podjetje ali javno institucijo, kar bo pripomoglo med drugim tudi k zmanjšanju odliva strokovnih in visokoizobraženih kadrov iz regije.

Povezave: I.B.1.2 osipniki, II.B.3.4 tradicionalne obrti

I.B.1.4 ZAGOTOVITI DOVOLJ VAJENIŠKIH MEST

Spodbujali bomo zagotavljanje vajeniških mest za mlade, jih finančno in delovno stimulirali ter tako omogočili razcvet drobne obrti in odpiranje delovnih mest v gospodarstvu.

I.B.2 Promovirati podjetniško miselnost in vseživljenjsko učenje

I.B.2.1 VZPOSTAVITI ORGANIZIRANOST ZA VSEŽIVLJENSKO UČENJE

Vzpostavili bomo ustrezno organiziranost z namenom, da:

- bomo omogočili zaposlenim na našem območju dostop do ustreznih in ugodnih tečajev, ki bodo razvijali različna znanja, spretnosti in veščine,
- bomo vključeni v širši sistem spremljanja in analiziranja potreb na trgu dela, da bi na osnovi kvalitetno obdelanih podatkov lahko usmerjali iskalce zaposlitve ter izbirali najustreznejše vsebine za dodatno izpopolnjevanje (npr. Sklad za razvoj in usposabljanje človeških virov, Sklad dela).

Povezave: I.B.2.2 splošna usposabljanja, I.B.2.3 posebna usposabljanja, I.D.5.3 izboljšati kakovost turističnih produktov, II.B.1.3 prenova stavbne dediščine, II.B.3.4 tradicionalne obrti

I.B.2.2 ORGANIZIRATI SPLOŠNA USPOSABLJANJA

Splošno usposabljanje je namenjeno tako osebu razvojne agencije, ki bo nudilo svetovalne storitve podjetnikom na področju splošnega svetovanja in informiranja, poslovnih načrtov, financ, marketinga, inovacij itd., kot tudi podjetnikom (npr. računalniško opismenjevanje, znanje tujih jezikov, razširjanje dobrih praks, evropske norme in standardi...).

Povezave: I.B.2.1 vseživljenjsko učenje, I.E.2.3 animirati, izobraževati in usposablјati kmetovalce

I.B.2.3 ORGANIZIRATI POSEBNA USPOSABLJANJA

Posebno izobraževanje in usposabljanje je namenjeno tako strokovnjakom razvojne agencije kot podjetniškim svetovalcem, podjetnikom, težje zaposljivim skupinam prebivalstva (mladi, ženske...) ter ciljnim skupinam posameznih razvojnih projektov na vseh področjih. Izobraževanje in usposabljanje je tesno povezano z možnostjo, da se pridobljena znanja, veščine in spretnosti neposredno uporabijo v praksi, zato je potrebno, da se ta komponenta skupaj z animacijo vključi v vsak razvojni projekt in postane deležna finančnih spodbud.

Povezave: I.B.2.1 vseživljenjsko učenje, I.B.4 izenačevanje možnosti zaposlovanja, I.E.2.3 animirati, izobraževati in usposablјati kmetovalce, II.A.1.2 okoljsko izobraževanje, II.B.3.4 tradicionalne obrti

I.B.3 Povečati prilagodljivost podjetij in zaposlenih

I.B.3.1 UVAJATI ATIPIČNE OBLIKE DELA

Spodbujali bomo uvajanje alternativnih oblik dela kot so delo na domu, delo na daljavo, delo s krajšim delovnim časom od polnega, zlasti v panogah, kjer je ta oblika dela primerna, in v predelih, ki so bolj oddaljeni od centrov.

Povezave: I.B.4.1 žensko podjetništvo, II.B.3.4 tradicionalne obrti

I.B.3.2 IZBOLJŠATI SODELOVANJE MED RAZVOJNIMI INSTITUCIJAMI IN PODJETJI

Zaradi boljšega načrtovanja in izobraževanja kadrov bomo razvili nove oblike sodelovanja med razvojnimi in izobraževalnimi institucijami ter podjetji. Izboljšanje sodelovanja bo omogočilo stalno spremljanje potreb po delovni sili na terenu ter prepoznavanje obstoječih in potencialnih kadrov za zaposlitev ter posredovanje pri soočanju delodajalcev in delojemalcev.

I.B.4 Ustvariti enake možnosti zaposlovanja

I.B.4.1 RAZVITI PROGRAME ZA SPODBUJANJE ŽENSKEGA PODJETNIŠTVA

Glede na visok delež brezposelnih žensk na obravnavanem območju je nujno razviti dodatne programe za (samo)zaposlitev ženske delovne sile.

Povezave: I.B.3.1 atipične oblike dela

I.B.4.2 RAZVITI PROGRAME ZAPOSLOVANJA GENERACIJ NAD 40

Nad 50 % brezposelnih oseb spada v generacijo starejših od 40 let. Razvili bomo programe, ki bodo omogočali zaposlitev te starostne skupine, ki spada med najtežje zaposljive, upoštevajoč analizo ustreznosti in primernosti zaposlitve.

I.B.4.3 RAZVITI PROGRAME ZA ZAPOSLOVANJE OSEB S POSEBNIMI POTREBAMI

Razvijali bomo programe, ki bodo spodbujali podjetja, da zaposlijo invalidno osebo in ji prilagodijo delovni proces. Na tem segmentu je potrebna večja pomoč s strani države.

I.C. RAZVOJ PODJETNIŠTVA IN OBRTI

Malo podjetništvo je na obravnavanem območju dobro razvito, saj se **92 %** gospodarskih subjektov uvršča med mala podjetja, vendar pa imajo največjo težo v gospodarstvu Kraške regije predelovalne dejavnosti, saj jim je leta 1997 pripadal največji delež ustvarjene bruto dodane vrednosti (46,9 %). Uspešna so predvsem **srednja in velika podjetja** v predelovalni dejavnosti, ki so zrasla na domači tradiciji in so osnovana na domačih vložkih.

Podporno okolje za razvoj podjetništva je relativno dobro razvito, obstajajo tudi različne oblike pospeševanja podjetništva v večini občin, kljub temu pa je še vedno malo perspektivnih, hitro rastočih malih podjetij z visoko tehnološko vsebino, premalo kakovostnih kadrov za razvoj in prešibka izvozna naravnost podjetij.

Velik problem je tudi **pomanjkanje urejenih industrijskih in obrtnih con**, k čemur pripomorejo neurejena zemljiška problematika (večina zemljišč je v zasebni lasti), relativno visoki prispevki za komunalno infrastrukturo in sočasno nezadostna opremljenost parcel. Občutljivost kraškega sveta narekuje, da se pred gradnjo novih con najprej izkoristijo obstoječe zgradbe in urbanizirana zemljišča in preveri skladnost s prostorom.

Obravnavano območje ima odličen geostrateški položaj, ki ga označuje neposreden dostop v evropski transportni sistem, bližina severnojadranskih pristanišč ter lega ob glavni transportni povezavi (cesta in železnica) v smeri vzhod-zahod, kar je pogojevalo razvoj **transportne dejavnosti**. Na obmejnem terminalu na Fernetičih obstaja celovita infrastruktura za logistične dejavnosti in usposobljena delovna sila, vendar pa obstaja nevarnost izničenja te nekoč nosilne gospodarske dejavnosti tega območja zaradi spremenjenih razmer po vstopu Slovenije v Evropsko unijo.

SPLOŠNI CILJI

POSEBNI CILJI

Nadaljevati z razvijanjem institucionalnega in finančnega podpornega okolja

- Preoblikovati Podjetniško pospeševalni center v območno razvojno agencijo
- Razviti nove finančne instrumente za podporo MSP
- Izboljšati podjetniško klimo

Zgraditi poslovne cone

- Zgraditi in urediti poslovne cone po dostopnih cenah

Izkoristiti podjetniške priložnosti

- Vključiti se v koridor za visoko tehnologijo
- Izdelati program preoblikovanja obmejnega terminala Fernetiči
- Pospešiti podjetniško prenovo podeželja

Spodbujati nove oblike organiziranosti MSP in povezovanja z okoljem

- Oblikovati združenja podjetij
- Povečati industrijsko kooperacijo in zunanjo nabavo z velikimi podjetji

I.C.1 Nadaljevati z razvijanjem institucionalnega in finančnega podpornega okolja

I.C.1.1 PREOBLIKOVATI PODJETNIŠKO POSPEŠEVALNI CENTER V OBMOČNO RAZVOJNO AGENCIJO

V ta namen bomo predvsem:

- okrepili kadrovske zasedbe, da bo lahko opravljala naloge na področju razvojnega načrtovanja, podjetniškega svetovanja in spodbujanja turizma;
- zagotovili ustrezne prostore in opremo;
- okrepili splošno podjetniško svetovanje in uvedli nove oblike specialističnega svetovanja za podjetnike, vključno z nudenjem strokovne pomoči podjetnikom začetnikom;
- razvili informacijsko podporo.

Povezave: I.D.1.1 lokalna turistična organizacija

I.C.1.2 RAZVITI NOVE FINANČNE INSTRUMENTE ZA PODPORO MSP

Zaradi omejenosti lokalnih finančnih sredstev za podporo MSP (malim in srednjim podjetjem) bomo težili k oblikovanju razvojnih projektov, s katerimi bomo kombinirali sredstva iz različnih virov (javno-zasebno partnerstvo) in ravni (lokalna/regionalna, državna, mednarodna).

Poleg tega bomo tudi:

- preverili, katere dodatne finančne instrumente bomo razvijali (npr. rizični skladi, skladi za podporo inovacij in razvojnih investicij) sami ali v sodelovanju z drugimi regijami;
- razvili aktivno davčno podporo spodbud in oprostitev za investicije in nove zaposlitve;
- razširili in izboljšali obstoječo Garancijsko shemo;
- pospeševali neposredna tuja vlaganja.

I.C.1.3 IZBOLJŠATI PODJETNIŠKO KLIMO

Spodbujali bomo naklonjenost razvoju podjetništva tako v gospodarskih, kot v upravnih, političnih in izobraževalnih strukturah, da bi razvili čim bolj privlačno okolje za ustanavljanje podjetij.

V ta namen bomo predvsem:

- sistematično gradili pozitivno podobo regije, ki bo poudarjala primerjalne prednosti območja pred drugimi;
- seznanjali in svetovali potencialnim podjetnikom v in izven regije o pogojih in ugodnostih pri podjetništvu;
- vzpostavili podjetnikom prijazen dostop do podjetniških informacij po programu »vse na enem mestu«;
- izboljšali sodelovanje med podpornimi institucijami, ki pospešujejo podjetništvo in obrt ter med podjetniki in izobraževalnimi institucijami oziroma potencialnimi iskalci zaposlitve;
- spodbujali podjetniško razmišljanje pri mladih (podjetniški krožki...);
- izboljšali odnos upravnih organov do potreb podjetništva;
- zagotovili sodobno gospodarsko infrastrukturo in infrastrukturo ter storitve za raziskave in tehnološki razvoj;
- pospeševali razvoj človeških virov;
- zagotavljali visok socialni standard, kakovostno kulturno in športno življenje ter čisto in privlačno naravno in grajeno okolje.

Povezave: I.A ekonomska infrastruktura, I.B razvoj človeških virov, I.C.2.1 poslovne cone, I.C.3.1 koridor za visoko tehnologijo, III.A visok socialni standard, III.B priložnosti za mlade, III.C privlačno naravno in grajeno okolje

I.C.2 Zgraditi poslovne cone

I.C.2.1 ZGRADITI IN UREDITI POSLOVNE CONE PO DOSTOPNIH CENAH

Industrijske in obrtno-podjetniške cone predstavljajo najosnovnejšo obliko podpore podjetniškemu razvoju. Pri iskanju in graditvi novih obrtnih in industrijskih con je potrebno najprej izkoristiti površine, ki predstavljajo za kmetijstvo in gozdarstvo najmanj zanimivo in uporabno zemljišče oziroma so degradirane. Te lokacije ne smejo biti v nasprotju s kulturno in arhitekturno krajino in obstoječo dejavnostjo ter rabo prostora. Urbanizem kot arhitektura novih obrtno industrijskih objektov se mora navezati na lokalno identitetno izročilo. Možnosti za izgradnjo osrednje poslovne cone so zlasti na območju obmejnega terminala na Fernetičih v povezavi z lokalnimi podjetniškimi conami v ostalih središčnih naseljih.

V ta namen bomo predvsem:

- vzpostavili upravljalno strukturo za pridobitev in infrastrukturno ureditev zemljišč, prodajo ali oddajo zemljišč podjetjem, trženje in opravljanje storitev;
- preverili prostorske, finančne, kadrovske, okoljske možnosti za ureditev poslovnih con;
- opredelili in izvedli shemo projektnega financiranja in aktiviranja finančne podpore za ureditev in komunalno opremljenost zemljišč (javna in zasebna sredstva iz lokalnih, nacionalnih in mednarodnih virov);
- opredelili, kakšna podjetja želimo privabljati v cone (npr. taka, ki najbolj prispevajo k ustvarjanju novih delovnih mest, so izvozno usmerjena, se skladajo z oziroma dopolnjujejo strukturo poslovne cone);
- ponudili v najem po konkurenčnih cenah obstoječe neizrabljene poslovne površine in lokale.

Povezave: I.A ekonomska infrastruktura, I.C.3.1 koridor za visoko tehnologijo, I.C.3.2 preoblikovanje obmejnega terminala

I.C.3 Izkoristiti podjetniške priložnosti

I.C.3.1 VKLJUČITI SE V KORIDOR ZA VISOKO TEHNOLOGIJO

Da bi izboljšali konkurenčnost podjetij in regije kot celote in ustvarili delovna mesta za visokoizobraženo delovno silo, se bomo vključili v projekt čezmejne »regijske inovacijske mreže«, ki vključuje sodelovanje in povezovanje med malimi in srednjimi podjetji, storitvenimi centri in strokovnjaki, investitorji, raziskovalnimi ustanovami, univerzami, tehnološkimi parki in raziskovalnimi oddelki velikih podjetij, zlasti na osi Trst-Ljubljana. Regijska inovacijska mreža, ki bo obsegala območje Primorske, Ljubljane, Furlanije-Juljske krajine in Veneta bo podjetjem omogočila lažji dostop do laboratorijev in drugih raziskovalnih instrumentov, rizičnega kapitala in mreže dobro razvitih storitev.

V tem kontekstu bomo spodbujali predvsem:

- razvoj območja napredne logistike v povezavi s preoblikovanjem obmejnega terminala v Sežani;
- ureditev posebne poslovne cone za privabljanje podjetij z visoko tehnološko vsebino;

- navezavo novih študijskih smeri na raziskovalno središče v Padričah in druge raziskovalne laboratorije ter univerze.

Pri tem bodo igrali pomembno vlogo naslednji dejavniki: razpoložljivost visoko izobražene in visoko usposobljene ter prilagodljive delovne sile, poslovna cona z nizkim davkom na prihodek podjetij, sodobna infrastruktura, dostop do tržišč in kakovostno življenjsko okolje.

Povezave: I.A ekonomska infrastruktura, I.C.1.3 podjetniška klima, I.C.2.1 poslovne cone, I.C.3.2 preoblikovanje obmejnega terminala, I.C.4.1 združenja podjetij, III.A.1.3 visokošolske in podiplomske študijske smeri, III.B.1.1 razvojni programi za mlade izobražence

I.C.3.2 IZDELATI PROGRAM PREOBLIKOVANJA OBMEJNEGA TERMINALA FERNETIČI

Da bi ohranili število delovnih mest na obmejnem terminalu Fernetiči, bomo izdelali in izvedli operativni program za razvoj območja in dejavnosti v napredno logistično vozlišče v podporo investicijam in prometu skozi 5. koridor ter pristaniščema Koper in Trst oziroma v poslovno cono. Tako napredno vozlišče nudi poleg proizvodnje in sestave delov, pakiranja in distribucijskih dejavnosti tudi prenos informacij in finančne storitve. Ustanovitev »proste cone« bi pritegnila storitvena podjetja z visoko stopnjo dodane vrednosti, ki bodo podpirala razvoj blagovnih tokov v povezavi s predelavo materialov in polproizvodov v prostih conah držav Srednje in Vzhodne Evrope, še posebej na Balkanu.

V ta namen bomo predvsem:

- najprej preverili, katere dejavnosti je smiselno razvijati (tržna analiza);
- razvijali logistične dejavnosti z izkoristkom obstoječih zemljišč in uporabo usposobljene delovne sile;
- okrepili obstoječe operaterje logističnih dejavnosti (gospodarsko interesno združenje);
- izkoristili obstoječe in razvili nove podporne infrastrukture (skladišča, intermodalni center, mreža podizvajalcev, dobaviteljev);
- uredili podjetniško cono, v kateri velja davčna olajšava na dobiček podjetij (»čezmejna prosta cona« predvidena v 108. členu Sporazuma o pridružitvi Slovenije k Evropski uniji in v Osimskih sporazumih iz leta 1975);
- pritegnili dodatne investitorje, ki bodo pripeljali okolju prijazne dejavnosti z visoko dodano vrednostjo (visoka tehnologija, storitve);
- spodbujali napredna podjetja, ki ponujajo svoje storitve podjetjem.

Povezave: I.C.2.1 poslovne cone, I.C.3.1 koridor visoke tehnologije, I.C.4.1 združenja podjetij, III.C.1 trajnostne oblike transporta

I.C.3.3 POSPEŠITI PODJETNIŠKO PRENOVO PODEŽELJA

Razvijali bomo podjetništvo na trajnostni izrabi bogatih in edinstvenih naravnih vrednot in kulturne dediščine na področju turizma v povezavi s kmetijstvom (značilni kmetijski pridelki in živila).

V ta namen bomo predvsem:

- usposobili svetovalce za pospeševanje podjetniške iniciative na področju turizma, kmetijstva, gozdarstva, obrti, kulture, športa, obnove stanovanjskega sklada itd.;
- nudili brezplačno ali subvencionirano strokovno svetovanje (investicijski programi, finančne konstrukcije, tržne analize, svetovanje in pomoč pri pripravi projektov za pridobivanje dodatnih finančnih virov itd.);
- spodbujali povezovanje različnih subjektov v skupno in raznoliko ponudbo ter v skupna združenja.

Povezave: I.D. turizem osnovan na identiteti prostora, I.E. kmetijstvo in gozdarstvo, II.A.1.2 okoljsko izobraževanje, II.B ohranjanje in razvoj kulturne krajine

I.C.4 Spodbujati nove oblike organiziranosti MSP in povezovanja z okoljem

I.C.4.1 OBLIKOVATI ZDRUŽENJA PODJETIJ

Da bi pospeševali sodelovanje in povezovanje med samimi malimi in srednjimi podjetji, bomo spodbujali predvsem:

- oblikovanje grozdov malih in srednjih podjetij, kar bo izboljšalo lokalno ponudbo v specializiranih delih proizvodnih MSP, pa tudi v mikro podjetjih, ki delujejo na področju turizma in kmetijstva;
- oblikovanje skupnih, specializiranih organizacij – npr. gospodarskih interesnih združenj, združenj na področju trženja kmetijskih proizvodov itd., kar bo okrepilo obstoječo lokalno bazo dobaviteljev.

Povezave: I.C.3.1 koridor visoke tehnologije, I.C.3.2 preoblikovanje obmejnega terminala, I.C.3.3 podjetniška prenova podeželja, I.E.3 povečanje učinkovitosti trženja kmetijskih pridelkov

I.C.4.2 POVEČATI INDUSTRIJSKO KOOPERACIJO IN ZUNANJO NABAVO Z VELIKIMI PODJETJI

Sodelovanje in povezovanje z velikimi podjetji doma in v tujini omogoča malim in srednjim podjetjem boljši izkoristek proizvodnih zmogljivosti in odpira nove možnosti za uvajanje inovacij ter trženje in komercializacijo izdelkov. Zato bomo predvsem spodbujali programe, ki bodo gradili na komplementarnosti velikih podjetij in raznih specializiranih kooperantov in dobaviteljev. Tako bo mogoče povečati obseg nabave storitev na lokalnem območju, npr. z zagotavljanjem vzdrževanja, izdelavo prototipov ali programskih aplikacij zunaj podjetja.

I.D. TURIZEM OSNOVAN NA IDENTITETI PROSTORA

Obravnavano območje nudi številne razvojne priložnosti na področju turizma, saj ga odlikujejo...

... IZJEMNI NARAVNI POJAVI IN RAZPOZNAVNA KULTURNA KRAJINA

Splet kraških pojavov, kraška krajina z značilno arhitekturo ter lipicanec s svojo izvirnostjo in razpoznavnostjo predstavljajo odlično osnovo za oblikovanje edinstvene in raznolike turistične ponudbe. Izjemna naravne vrednote in kulturna dediščina v povezavi z značilnimi kmetijskimi proizvodi in bioklimatskimi razmerami tvorijo identiteto prostora in predstavljajo razvojno prednost, ki jo lahko s pridom izrabi turistično gospodarstvo in ustvarja nova delovna mesta.

Trajnostni razvoj turističnega gospodarstva bo zagotovljen le z dolgoročnim ohranjanjem posebnih naravnih danosti in kulturnega bogastva in usmerjenim razvojem dejavnosti v skladu z nosilno sposobnostjo okolja in identiteto prostora. Spreminjanje krajine zaradi opuščanja kmetijske rabe prostora, onesnaženja ali neprimerne ravnanja z obstoječimi viri bi namreč uničila bistvene sestavine kraškega turizma.

... OBSTOJ ŠTIRIH NOSILNIH OBMOČIJ ZA RAZVOJ TURIZMA

Kobilarna Lipica s 420-letno tradicijo vzreje plemenskih konj lipicancev, **Škocjanske jame** kot edine v Sloveniji na seznamu svetovne naravne in kulturne dediščine Unesco in **staro jedro Štanjela** kot najbolj ohranjena tradicionalna kraška arhitektura so zagotovo trije nosilni stebri razvoja kraškega turizma. Sem sodita tudi **Kraški rob in Glinščica** kot markantna geomorfološka pojava z visoko stopnjo biotske pestrosti. Izjemna koncentriranost edinstvenih znamenitosti, tudi v mednarodnem merilu, na tako majhnem območju dela ta prostor izredno privlačen za obiskovalce.

... DOBRA GEOSTRATEŠKA LEGA

Dobre (avto)cestne in železniške povezave in kakovostna turistična ponudba privabljajo goste tako iz bližnjih mestnih središč (Trst, Udine, Gorica, Koper, Nova Gorica in Ljubljana, itd.) kot iz sosednjih regij oziroma držav (celotna Slovenija, Avstrija, Istra, Dalmacija, Veneto - Benetke). Z izdelanimi turističnimi programi, ki bodo ponujali edinstvena doživetja, uspešno promocijsko dejavnostjo in spričo bližine dveh letališč (Ronchi dei Legionari, Brnik) pa lahko turistična destinacija Kras, na katero se navežejo tudi Brkini, postane znana in obiskana tudi v evropskem in svetovnem merilu.

Po drugi strani pa se turistično gospodarstvo še vedno spopada z:

... MEDSEBOJNO NEPOVEZANOSTJO PONUDNIKOV TURISTIČNIH STORITEV

Odsotnost učinkovite krovne organizacije, ki bi povezala posamezne ponudnike turističnih storitev in programov na celotnem območju, razvijala nove programe in jih povezovala v zaključeno celoto ter skrbela za promocijo celotne turistične destinacije se kaže v pomanjkljivi zaokroženi turistični ponudbi in njeni predstavitvi potencialnim obiskovalcem. Kljub obstoju turističnih žarišč manjši ponudniki turističnih storitev težko privabijo obiskovalce, ker ni ustreznih povezav med njimi.

Turizem se bo razvijal v smeri mehkih oblik turizma, ki so skrbno prilagojene krajevnim in regionalnim posebnostim. Temeljit bo na endogenih potencialih območja (splet kraških pojavov, značilna kulturna krajina in arhitektura, lipicanec, tipični kmetijski pridelki oziroma živila, izvirna kulinarika, kamnoseški izdelki in bioklimatske značilnosti), ki predstavljajo osnovo za oblikovanje edinstvenih turističnih produktov. Le-ti bodo pristni in razpoznavni, kakovostni in raznoliki, naravi in okolju prijazni in hkrati tržno zanimivi.

SPLOŠNI CILJI

POSEBNI CILJI

Vzpostaviti organiziranost za skupno načrtovanje turizma

- Ustanoviti Lokalno turistično organizacijo
- Vzpostaviti mrežo turistično-informacijskih točk
- Izobraziti in usposobiti turistične informatorje in vodnike
- Spodbujati ustanavljanje in krepitev turističnih društev

Oblikovati edinstveno in zaokroženo turistično ponudbo

- Povezati 4 stebre kraškega turizma s turistično ponudbo v okolici
- Razviti edinstvene turistične produkte
- Ustvariti raznoliko turistično ponudbo in jo usmeriti na različne tržne segmente

Izboljšati turistično infrastrukturo

- Urediti nastanitve zmogljivosti
- Urediti, označiti in vzdrževati tematske poti
- Prirediti prometno infrastrukturo značilnostim in zahtevam turizma na Krasu

Ustvariti pogoje za sistematično promocijo turizma

- Izdelati strateški marketinški načrt promocije turizma
- Negovati in utrjevati obstoječe blagovne znamke
- Izboljšati turistično-informacijski sistem

Povečati turistično potrošnjo

- Razširiti turistično ponudbo čez celo leto
- Povečati obisk gostov v skladu z nosilnostjo okolja
- Izboljšati kakovost turističnih produktov in storitev

I.D.1 Vzpostaviti organiziranost za skupno načrtovanje turizma

I.D.1.1 USTANOVITI LOKALNO TURISTIČNO ORGANIZACIJO

Vzpostavili bomo organizacijsko strukturo za analiziranje, načrtovanje, izvajanje in spremljanje razvoja turizma na celotnem območju. Lokalna turistična organizacija (LTO) bo kot krovna organizacija povezovala vse turistične subjekte na turistično zaokroženem območju, tako javne kot zasebne. Organizirala bo sodelovanje in usklajevanje pri oblikovanju in trženju turističnih produktov z združevanjem in kombiniranjem javnih in zasebnih kadrovskih, finančnih in materialnih virov na celotnem območju (občine Divača, Hrpelje-Kozina, Komen, Sežana in širše, če obstaja interes) ter sodelovala z drugimi lokalnimi turističnimi organizacijami.

Povezave: I.C.1.1 razvojna agencija

I.D.1.2 VZPOSTAVITI MREŽO TURISTIČNO-INFORMACIJSKIH TOČK

Turistično-informacijski centri (TIC) bodo sistematično in na enem mestu posredovali informacije o turistični ponudbi območja. TIC-e je potrebno vzpostaviti na mestih največje koncentracije obiskovalcev (Škocjanske jame, Lipica, Štanjel). TIC-i bodo s povezavo v slovensko mrežo turistično informacijskih centrov nudili informacije o turistični ponudbi po celi Sloveniji, s čimer bo tudi obravnavano območje prisotno v drugih TIC-ih širom po Sloveniji. Na ostalih turistično pomembnih lokacijah in lokacijah z veliko prometno pretočnostjo je potrebno vzpostaviti informacijske točke.

Povezave: I.D.4.3 turistično-informacijski sistem, II.B.3.5 širjenje zavesti o vrednotah dediščine

I.D.1.3 IZOBRAZITI IN USPOSOBITI TURISTIČNE INFORMATORJE IN VODNIKE

Da bi lahko učinkovito predstavili in povezali turistično ponudbo, bomo spodbujali izobraževanje in usposabljanje lokalnih turističnih informatorjev (tudi iz vrst različnih društev, srednješolcev, upokojenecv, itd.). Ti bodo usposobljeni za vodenje krajših izletov po Krasu in okolici. Poleg teh obstaja potreba tudi po jamskih vodnikih in specializiranih vodnikih za kraške pojave in kulturno krajino.

Povezave: I.D.3.2 tematske poti, I.D.4.3 turistično-informacijski sistem, II.B.3.5 širjenje zavesti o vrednotah dediščine, III.B.2.1 aktivno preživljanje prostega časa

I.D.1.4 SPODBUJATI USTANAVLJANJE IN KREPITEV TURISTIČNIH DRUŠTEV

Ustanavljanje društev na lokalnem nivoju je pomembno za tesno povezanost lokalnega prebivalstva s cilji turističnega gospodarstva. Pomembno je tudi projektno povezovanje različnih lokalnih društev (turistična, jamarska, kulturna, športna, kmetijska, gozdarska, itd.), ki s svojimi prireditvami in drugimi dejavnostmi bogatijo turistično ponudbo območja in podaljšujejo sezono. Zaradi večje učinkovitosti in izkoriščenosti človeških virov je nujno povezati lokalna društva in tako okrepiti povezavo z LTO.

Povezave: I.D.2.3 raznolika turistična ponudba, I.D.5.1 razširiti turistično ponudbo čez celo leto, III.A.5.4 športne in kulturne prireditve

I.D.2 Oblikovati edinstveno in zaokroženo turistično ponudbo

I.D.2.1 POVEZATI 4 STEBRE KRAŠKEGA TURIZMA S TURISTIČNO PONUDBO V OKOLICI

Potrebno je združiti štiri najbolj privlačne lokacije za turiste v skupno ponudbo in oblikovati dodatne programe, s katerimi bomo ovrednotili turistične potenciale in regionalne značilnosti območja in jih kot izoblikovane turistične produkte vključili v **zaokroženo turistično ponudbo** (tematske poti, muzejske zbirke...). Večja povezanost in skupna promocija bo obogatila ponudbo teh lokacij, povečala turistični obisk manjših zanimivosti, podaljšala bivanje obiskovalcev na Krasu in okrepila prepoznavnost kraškega turizma v celoti.

Štirje nosilni stebri kraškega turizma (**Lipica kot zibelka lipicancev, Škocjanske jame kot domovina kraških pojavov, Štanjel kot kraški arhitekturni biser, Kraški rob ter Glinščica kot pot gradov in aktivnega oddiha v neokrnjeni naravi**) se po vsebini in ponudbi odlično dopolnjujejo.

Zaradi pomembnosti konja lipicanske pasme in svetovno pomembne matične kobilarne, ki je razglašena za kulturni spomenik državnega pomena, bomo prednostno reševali in uveljavili Kobilarno Lipica kot vrhunsko kobilarno za vzrejo lipicancev v svetovnem merilu. Lipico, ki predstavlja največjega delodajalca na področju turizma na tem območju in svetovno priznano blagovno znamko, bomo tesneje povezali z drugimi gospodarskimi subjekti v regiji (turizem in gostinstvo, kmetijstvo, podjetništvo, izobraževanje...).

Povezave: I.D.2.2 edinstveni turistični produkti, I.D.2.3 raznolika turistična ponudba, I.D.3.2 tematske poti, I.D.4.2 blagovne znamke, I.E.3.3 dopolnilne dejavnosti na kmetijah, II.A.1.1 razvijati okolju prijazne dejavnosti, II.B ohranjanje in razvoj kulturne krajine, IV.C.2.2 čezmejno sodelovanje na področju turizma

I.D.2.2 RAZVITI EDINSTVENE TURISTIČNE PRODUKTE

Nadgradili bomo že obstoječe turistične produkte in oblikovali nove z namenom, da jih povežemo v skupno turistično ponudbo v smislu regionalnega marketinga – »kraški turizem«, na katerega se bo kot dodatna ponudba navezala tudi ponudba Brkinov in drugih okoliških območij s svojimi specifičnostmi (npr. brkinska in istrska arhitektura, slepe doline, slivovka, refošk...).

Turistični produkti bodo temeljili na specifičnih značilnostih regije (predvsem naravna in kulturna dediščina), ki predstavljajo največji turistični potencial:

- splet kraških pojavov
- značilna kraška krajina ter fenomen ponovne ozelenitve nekdanje degradirane kraške krajine
- izvorna kraška arhitektura
- lipicanci
- tipični kmetijski pridelki oziroma živila
- izvorna kulinarika
- kamnoseški izdelki
- bioklimatske razmere
- kmečki običaji, opravila in obrti
- arheologija, zgodovina.

Pri oblikovanju turističnih produktov bomo izpostavili:

- pristnost
- razpoznavnost
- kakovost
- raznolikost
- prijaznost naravi in okolju

- tržno zanimivost
- povezanost.

Povezave: I.D.2.1 stebri kraškega turizma, I.D.2.3 raznolika turistična ponudba, I.D.4.2 blagovne znamke, II.A.1.1 razvijati okolju prijazne dejavnosti, II.B ohranjanje in razvoj kulturne krajine

I.D.2.3 USTVARITI RAZNOLIKO TURISTIČNO PONUDBO IN JO USMERITI NA RAZLIČNE TRŽNE SEGMENTE

Razvijali bomo visoko specializirane oblike turizma in spremljajoče ponudbe z visoko dodano vrednostjo za izbrane ciljne skupine, ki povprašujejo po določeni turistični storitvi, kar pomeni razvijanje individualnega turizma oziroma turizma za manjše skupine. Ta naj bo čim bolj unikatna in naj temelji na specifičnih značilnostih regije, ki jih odlikuje tradicija in/ali visoka doživljajska vrednost. Vendar pa vsaka od njih nastopa pod skupno krovno blagovno znamko, kar zagotavlja enoten koncept razvoja in povečuje razpoznavnost celotne ponudbe in območja.

V ta namen bomo spodbujali zlasti naslednje oblike trajnostnega razvoja turizma:

- **jamski turizem** (izletniški, športni, raziskovalni, povezava s speleoterapijo...)
- **konjeniški turizem** (turistična konjereja lipicancev, dresurno jahanje, turistična vožnja s kočijo, šola jahanja, konjeniške prireditve...)
- **gastronomski turizem** (značilne kraške jedi, degustacije terana in pršuta, siri...)
- **turizem na podeželju** (turistične kmetije, kmetije odprtih vrat, osmice, vinotoči, prodaja značilnih kmetijskih pridelkov in živil...)
- **ekoturizem** (spoznavanje kraških pojavov, značilnih rastlinskih in živalskih vrst...)
- **kulturni turizem** (specializirane kulturne prireditve, avtentična kraška arhitektura, navezava na zgodovinsko dediščino kot sta obdobje kaštelirjev v bronasti dobi in soška fronta v prvi svetovni vojni, zbirka vojaškega muzeja, tradicionalne prireditve...)
- **kongresni turizem** za manjše skupine (»strokovni turizem« s posebnim poudarkom na temah, povezanih s Krasom – krasoslovje, gozdarstvo, dediščina...)
- **igralništvo** kot spremljajoča ponudba za izbrane ciljne skupine
- **športni turizem** (kolesarjenje, pohodništvo, plezanje, tek, golf, balinanje, čolnarjenje...)
- **šolski in mladinski turizem** (posebni programi in učne poti, poti za rekreacijo, turizem, vzgojo, pouk in raziskovanje)
- **zdraviliški turizem** (speleoterapija, naravna klimatska zdravilišča)
- **lovni in ribolovni turizem.**

Povezave: I.D.1.4 turistična in druga društva, I.D.2.1 stebri kraškega turizma, I.D.2.2 edinstveni turistični produkti, I.D.4.2 blagovne znamke, I.D.5.1 razširiti turistično ponudbo čez celo leto, II.A.1.1 razvijati okolju prijazne dejavnosti, II.B ohranjanje in razvoj kulturne krajine, III.A.2.2 obdržati bolnišnico, III.A.5.4 športne in kulturne prireditve, III.B.2.1 aktivno preživljanje prostega časa

I.D.3 Izboljšati turistično infrastrukturo

I.D.3.1 UREDITI NASTANITVENE ZMOGLJIVOSTI

Osnovni namen je urediti nastanitvene zmogljivosti, ki bodo prilagojene ciljnim skupinam posameznih segmentov turistične ponudbe (hoteli, sobodajalstvo na podeželju, mladinski domovi in kampi).

V ta namen bomo:

- povečali kakovost in razred oskrbe nastanitvenih zmogljivosti, kar še zlasti velja za hotele,

- spodbujali odpiranje prenočitvenih kapacitet na podeželju, zlasti z izrabo obstoječega stanovanjskega fonda in ostale infrastrukture (tradicija letoviščarjev),
- spodbujali, da bi se arhitektura in notranja oprema zgledovali po značilni arhitekturi, ki naj pričara domačnost in pristnost,
- spodbujali vključevanje zainteresiranih v mrežo slovenskih hiš s tradicijo. V njo se lahko vključijo lastniki zgradb, ki so razglašene ali evidentirane kot kulturna dediščina oziroma imajo pozitivno mnenje pristojne službe za varstvo kulturne dediščine in ki ohranjajo tradicionalnost (v arhitekturi, opremi, običajih, kulinariki).

Povezave: II.B.1.3 prenova stavbne dediščine, III.C.2.5 alternativni viri ogrevanja

I.D.3.2 UREDITI, OZNAČITI IN VZDRŽEVATI TEMATSKE POTI

Potrebno je urediti, označiti in vključiti v turistično ponudbo pešpoti, kolesarske steze in jahalne poti ter ostale tematske poti kot so vinska cesta, sadna cesta, gozdne učne poti, Krasoslovna pot, Fabianijeva pot in druge. Pomembno je, da se jih vnese v občinske plane in določi vzdrževalca. K temu bi morali pritegniti tudi turistične ponudnike, ki imajo neposredno korist od poti, jih vključiti v ponudbo in poskrbeti za dogodke na poti. Tematskim potem in na novo predstavljenim zanimivostim je potrebno urediti dostopne ceste, postaviti turistično informativne table, urediti počivališča in razgledišča itd.

Povezave: I.D.1.3 turistični informatorji in vodniki, I.D.2.1 stebri kraškega turizma, II.B.3.3 ohranjanje vrednot dediščine, III.C.1.2 ustrezen javni prevoz

I.D.3.3 PRIREDITI PROMETNO INFRASTRUKTURO ZNAČILNOSTIM IN ZAHTEVAM TURIZMA NA KRASU

Trend kratkih, večkratnih počitnic in enodnevnih obiskov ima za posledico prometno intenziven turizem, zlasti ob koncu tedna, ki lahko ob nepravilnem načrtovanju povzroča okoljske in prometne probleme. Pri izletniškem turizmu je potrebno skrbno izbrati izhodiščne točke in močnejše vključevati okolju prijazna sredstva javnega prevoza in alternativna prevozna sredstva (železnica, kolesarske poti, kočija, električni avtomobili, itd.).

Povezave: II.A.1 usklajevanje dejavnosti, III.C.1 trajnostne oblike transporta

I.D.4 Ustvariti pogoje za sistematično promocijo turizma

I.D.4.1 IZDELATI STRATEŠKI MARKETINŠKI NAČRT PROMOCIJE TURIZMA

Izdelali bomo strateški marketinški načrt promocije turizma, ki bo opredelil obstoječe in nove trge ter ciljne skupine za posamezne zvrsti turizma. Načrt bo analiziral in podal smernice za celoten splet oblikovanja turistične ponudbe, cenovne politike, prodajnih poti in oblik promocije.

Povezave: I.D.2 edinstvena in zaokrožena turistična ponudba

I.D.4.2 NEGOVATI IN UTRJEVATI OBSTOJEČE BLAGOVNE ZNAMKE

Glavni nosilci razvoja turizma ter številne manjše zanimivosti tvorijo izjemno celoto, ki bo s povezovanjem raznolike turistične ponudbe, ki temelji na posebnostih območja, v skupen mozaik postala edinstvena in razpoznavna turistična destinacija širom po svetu. V ta namen bomo utrjevali že uveljavljene blagovne znamke turističnih znamenitosti, jih kakovostno izboljšali in povezali pod skupno, krovno blagovno znamko (»Kras«).

Povezave: I.D.2 edinstvena in zaokrožena turistična ponudba

I.D.4.3 IZBOLJŠATI TURISTIČNO-INFORMACIJSKI SISTEM

Osnovni namen je zasnovati in izvajati promocijske dejavnosti doma in v tujini, ki bodo vzbudile zanimanje, nudile informacije in povečale prepoznavnost posameznih turističnih produktov in Krasa v celoti. Za učinkovito promocijo turizma bomo izdelali celovit komunikacijski splet za tržno komuniciranje z javnostmi ob upoštevanju izsledkov marketinškega načrta. Ta bo vključeval skupne predstavitvene brošure, turistični vodnik, izletniško karto, predstavitev na spletnih straneh, predstavitve na sejmi in razstavah...

Povezave: I.D.1 organiziranost za skupno načrtovanje turizma, II.B.3.5 širjenje zavesti o vrednotah dediščine

I.D.5 Povečati turistično potrošnjo

I.D.5.1 RAZŠIRITI TURISTIČNO PONUDBO ČEZ CELO LETO

Razvijali bomo programe, ki bodo podaljšali sezono čez celo leto in tako prispevali k povečanju dohodka od turizma. V tej luči igrajo pomembno vlogo različne športne, kulturne in tradicionalne prireditve, razvijanje kongresnega turizma v manjšem obsegu (seminarji, delavnice...) itd.

Povezave: I.D.1.4 turistična in druga društva, I.D.2.3 raznolika turistična ponudba, III.A.5.4 športne in kulturne prireditve

I.D.5.2 POVEČATI OBISK GOSTOV V SKLADU Z NOSILNOSTJO OKOLJA

Množični turistični tokovi pomenijo za lokalno prebivalstvo vir zaslužka, dodatna turistična infrastruktura pa tudi dvig kakovosti bivanja. Vendar pa ima lahko masovni turizem in turizem, ki se ravna izključno po ekonomskih zakonitostih brez upoštevanja naravnega in družbenega okolja razdiralne posledice tako za naravo kot za življenje domačinov.

Prizadevali si bomo za vzpostavljanje ravnovesja med interesi ponudnikov turističnih storitev, lokalnimi prebivalci, turisti in interesi naravnega okolja. V ta namen bomo predvsem:

- na najbolj obiskanih in/ali ranljivih točkah določili zgornjo mejo turistične izrabe,
- načrtovali turistične aktivnosti skupaj s predstavniki vseh interesov na območju, da bi ugotovili kakšen profil turistov želijo sprejeti prebivalci in kako bi lahko turisti vplivali na dosedanji način življenja v kraju,
- spodbujali, da večino neposrednih in posrednih storitev za turiste opravlja domače prebivalstvo,
- vzpostavili neprekinjeni monitoring turistično obiskanih točk z namenom, da se pravočasno odkrijejo negativni vplivi in sprejmejo ukrepi, ki bodo odpravili degradacijo kakovosti okolja.

Povezave: II.A.1.1 okolju prijazno kmetijstvo, turizem, rekreacija, obrt in storitve, II.A.5.3 ekološko sprejemljivi pretoki

I.D.5.3 IZBOLJŠATI KAKOVOST TURISTIČNIH PRODUKTOV IN STORITEV

Kakovost turistične ponudbe ter razmerje med kakovostjo in ceno je ključnega pomena, če želimo privabiti, zadovoljiti in obdržati turiste. Dojemanje kakovosti s strani turista je v veliki meri odvisna tudi od njegovih pričakovanj in podobe, ki jo ustvarimo o regiji.

Da bi izboljšali kakovost, bomo predvsem:

- organizirali dodatna izobraževanja in usposabljanja turističnih subjektov,
- spodbujali in usmerjali perspektivne kadre v razvoj turizma,
- ustvarjali ustrezne pogoje in podpore za razvoj podjetništva v turizmu,
- razvijali kriterije za dvig kakovosti na posameznih segmentih turistične ponudbe,
- osveščali lokalne prebivalce o naravnih vrednotah in kulturni dediščini in njenega pomena za turistični razvoj z namenom, da se jih animira in poveča gostoljubnost,
- skrbeli za čisto in privlačno naravno in ustvarjeno okolje ter uvajali načela trajnostnega razvoja.

Povezave: I.B.2.1 vseživljenjsko učenje, I.C.3.3 podjetniška prenova podeželja, II.B.3.5 širjenje zavesti o vrednotah dediščine, III.B.2.1 aktivno preživljanje prostega časa, III.C kakovostno naravno in grajeno okolje

I.E. KMETIJSTVO IN GOZDARSTVO V SKLADU Z NARAVNIMI DANOSTMI IN SPECIFIČNOSTMI

Specifični naravni pogoji, zlasti plitkost rodovitne zemlje na Krasu, uvrščajo obravnavano ozemlje med območja s težjimi razmerami za kmetijsko dejavnost, kar v veliki meri pogojuje izbor kultur ter obseg in način pridelave. Poleg tega občutljiva talna struktura kraškega predela in obsežna vodozbirna območja narekujejo večjo previdnost pri izbiri načinov obdelave tal v kmetijstvu in načinu gospodarjenja z gozdom, ki naj bi zagotavljala trajnostno varovanje okolja.

KMETIJSTVO je pomembno iz več vidikov, saj ...

... NUDI MOŽNOST PREŽIVETJA ALI DODATEN ZASLUŽEK

Majhnost kmetij (43,2% kmečkih gospodarstev je manjših od 2 ha in le 26,5% večjih od 5 ha) in izredno **razdrobljena struktura posesti in lastništva** praviloma ne nudita zadostne materialne osnove za preživetje, saj kmetijstvo predstavlja edino dejavnost komaj 20,6 % kmetijskih gospodarstev, skoraj 63 % pa stransko.

Poleg tradicionalnih kmetijskih panog (predvsem **vinogradništvo, sadjarstvo, živinoreja**) so zato pomembne tudi dopolnilne dejavnosti na kmetijah v povezavi s turizmom. Splet posebnih naravnih okoliščin omogoča **pridelavo specifičnih visokokakovostnih kmetijskih pridelkov** (teran, kraški pršut in drugi suhomesni izdelki, ovčji in kozji sir in drugi mlečni izdelki, slivovec in brinjevec, refošk) ter **vzrejo avtohtone živine** (konja lipicanca, krave sivorjave pasme, ovce istrianke).

... VZDRŽUJE POSELJENOST PODEŽELJA

Na območju obravnave s **povprečno gostoto poselitve (31.53 preb/km²)**, ki je skoraj trikrat manjša kot je državno povprečje, je 211 naselij. Razen nekaj manjših lokalnih središč **prevladujejo majhna naselja z manj kot 100 prebivalci**, le dve naselji štejeta preko tisoč prebivalcev (Divča 1213, Sežana 4544 prebivalcev, ki je hkrati tudi edino mesto).

Vasi izgubljajo svoj prevladujoči agrarni značaj, kar vodi tudi v spremembo demografske in socialne strukture prebivalstva na podeželju. Zlasti **starostna struktura kmetov** kaže neugodno sliko, kar posledično vpliva tudi na izobrazbeno raven kmetovalcev. Kljub temu kmetijstvo še vedno prispeva k ohranjanju poseljenosti podeželja. V funkciji obmejnega območja z Italijo predstavlja tudi ščit narodne samobitnosti in ozemeljske celovitosti.

... OHRANJA KULTURNO KRAJINO IN PESTROST RASTLINSKIH IN ŽIVALSKIH VRST

Obdelana kmetijska zemljišča ustvarjajo značilen vzorec rabe tal, ki zaznamuje pokrajino in povečuje njeno estetsko vrednost, hkrati pa tudi prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Delež gozda vključno s površinami v zaraščanju predstavlja 66 % ozemlja.

Nadaljnje zaraščanje kmetijskih površin ima lahko za posledico: spremembo mikroklimе, zmanjšanje potencialov za pridelavo zdrave hrane in posledično zmanjšanje dohodka in potreb po delovni sili, zmanjšanje biotske pestrosti, spremembo značilne kraške krajine in s tem zmanjšanje privlačnosti oziroma slikovitosti in površin za turizem, približevanje divjadi naseljem, izginjanje značilnih kolovozov, težje vzdrževanje infrastrukture (prometnice, telefonski in električni vodi), povečano stopnjo požarne nevarnosti itd.

Kmetijstvo na obravnavanem območju se bo razvijalo v smeri pospeševanja uvedenih (vinogradništvo, sadjarstvo) in obnavljanja opuščenih (govedoreja, reja drobnice) kmetijskih dejavnosti po načelih naravi prijaznega kmetovanja ter v smeri spodbujanja kmetijstvu dopolnilnih dejavnosti in uvajanju sodobnih oblik trženja s poudarkom na celostnem razvoju podeželja.

SPLOŠNI CILJI

POSEBNI CILJI

Oblikovati močnejše družinske kmetije

- Zaokrožiti kmetijske in gozdne površine
- Pospešiti prehod kmetij v lastništvo mlajši generaciji
- Pridobiti nove površine z agrooperacijami

Izboljšati pridelavo in predelavo kmetijskih pridelkov

- Spodbujati ohranjanje in zmerno širjenje kmetovanja
- Spodbujati in organizirati sonaravno kmetovanje
- Animirati, izobraževati in usposabljeni kmetovalce
- Rediti avtohtone pasme in gojiti stare sorte kulturnih rastlin
- Povečati finalizacijo kmetijskih produktov

Povečati učinkovitost trženja tipičnih lokalnih kmetijskih pridelkov

- Organizirati sistematično skupno trženje tipičnih lokalnih produktov pod skupno blagovno znamko
- Spodbujati neposredno prodajo kmetijskih pridelkov oziroma proizvodov
- Uvajati in uveljaviti spremljajoče in kmetijstvu dopolnilne dejavnosti

Urediti administrativno-pravne prepreke

- Oblikovati predlog za umestitev območja v prvo kategorijo kmetijskih površin z omejenimi naravnimi dejavniki
- Vzpostaviti realno stanje kultur v katastru s stanjem v naravi

Zagotoviti trajnostno proizvodnjo lesa

- Izboljšati izrabo rastišč
- Povečati izrabo razpoložljive lesne mase (drva)
- Izobraževati lastnike gozdov za trajnostno gospodarjenje z gozdom

I.E.1 Oblikovati močnejše družinske kmetije

I.E.1.1 ZAOKROŽITI KMETIJSKE IN GOZDNE POVRŠINE

Spodbujali bomo izvajanje prometa s kmetijskimi in gozdnimi zemljišči, ki bo omogočilo združevanje parcel in prenos lastništva ali oddajo v najem perspektivnim kmetom.

V ta namen bomo:

- nudili pravno pomoč pri razreševanju problematike lastniške in zemljiške razdrobljenosti kmetijskih in gozdnih površin;
- oblikovali večje družinske kmetije s pomočjo posredovanja zemljišč s strani Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS, ki bi obravnaval problem celovito (državna in zasebna lastnina), sistemsko in generalno za celo Slovenijo ter uvedba davčne politike, ki bo spodbujala homogenizacijo lastništva;
- druga možnost je, da se na lokalnem nivoju ustanovi zemljiška posredovalna agencija, ki bi sprejemala neobdelana kmetijska zemljišča in jih oddajala v najem zainteresiranim kmetovalcem za obdelavo, vendar pa se zaradi podvajanja in prepletanja nalog in kompleksnosti problematike ta oblika reševanja kaže kot manj primerna;
- povezali Kobilarno Lipica kot potencialnega uporabnika opuščenih zemljišč za vzrejo konj.

Povezave: I.E.2.1 ohranjanje in širjenje kmetovanja

I.E.1.2 POSPEŠITI PREHOD KMETIJ V LASTNIŠTVO MLAJŠI GENERACIJI

S finančnimi spodbudami, davčno politiko in drugimi ukrepi bomo spodbudili prenos lastništva na aktivne in po možnosti kmetijsko izobražene potomce. Potrebno jih je vključiti v ostale ukrepe spodbujanja kmetijstva, da bi se lahko oblikovale večje, močnejše in naprednejše družinske kmetije.

I.E.1.3 PRIDOBITI NOVE POVRŠINE Z AGROOPERACIJAMI

Agrooperacije morajo biti izvedene na naravi prijazen način z namenom zaokroževanja kmetijskih površin in s tem povečane ekonomičnosti dela. Izvajale se bodo racionalno, torej tam, kjer obstajajo ustrezni naravni pogoji in nosilci (vinogradi, sadovnjaki, pašne površine za govedo in ovce) ter so v skladu s prostorskim razvojem celotne krajine.

Povezave: II.B.1.1 zaraščanje kmetijske krajine

I.E.2 Izboljšati pridelavo in predelavo kmetijskih pridelkov

I.E.2.1 SPODBUJATI OHRANJANJE IN ZMerno ŠIRJENJE KMETOVANJA

V ta namen bomo spodbujali predvsem panoge, za katere obstajajo dobri naravni pogoji, so ekonomsko donosne in prispevajo k ohranjanju tradicionalne kulturne krajine ter živalskih in rastlinskih vrst.

➤ VINOGRADNIŠTVO

Vinogradniške površine se bodo zmerno povečevale v vseh vinorodnih okoliših in podokoliših (Kraška planota, Vrhe, koprski vinorodni okoliš). Obnavljali bomo dotrajane nasade in spodbujali izrabo prostora v smislu povečevanja števila trt na hektar.

➤ **SADJARSTVO**

Sadjarstvo je razvito predvsem v Brkinih, naravne možnosti pa so primerne tudi na Vrheh in v Braniški dolini. Spodbujali bomo obnovo sadovnjakov za ohranjanje obstoječih nasadov in tudi njihovo povečevanje. Čeprav prevladujejo jabolane, je potrebno spodbujati širitev sadnih vrst, predelavo sadja in večje izkoriščanje avtohtonih vrst sadnih dreves (travniški nasadi). Posebno pozornost je potrebno posvetiti trženju, tako neposrednemu kot organiziranemu, tudi v sklopu hladilnice v Pivki.

➤ **ŽIVINOREJA**

Sonaravna reja domačih živali prispeva k ohranjanju naravnih danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine. Suhe kraške travnike lahko ohranjamo samo z ekstenzivno pašo prežvekovalcev (govedoreja, reja drobnice, konjereja). Možna je tudi prašičereja kot dopolnilna dejavnost kmetije, ki nudi osnovno surovino za kraški pršut, vendar mora upoštevati nosilno sposobnost okolja.

➤ **POLJEDELSTVO**

Naravne danosti za poljedelstvo so primerne le na posameznih predelih (Brestoviški dol, dolina Branice, Vremenska dolina, posamične doline v Brkinih). Čeprav je poljedelstvo v glavnem v funkciji samooskrbe za potrebe živinoreje, je pomembno tudi z vidika ohranjanja kolobarja pri sonaravnem kmetovanju, za ohranjanje kulturne krajine in pestrosti turistične ponudbe. Vedno bolj postajajo zanimive že pozabljene poljščine, kot so pira, ajda, bob, koleraba, zelje in repa, s katerimi bi lahko popestrili ponudbo jedi na osmicah, turističnih kmetijah in gostilnah, vključili bi pa lahko tudi zelišča in dišavnice kot posebno ponudbo.

Povezave: I.E.1.1 zaokroževanje kmetijskih in gozdnih zemljišč, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, I.E.2.4 avtohtone pasme in stare sorte, I.E.3.1 blagovne znamke in združenja, I.E.4 ureditev administrativnih preprek, II.B.1.1 zaraščanje kmetijske krajine, II.B.3.2 celostno ohranjanje dediščine

I.E.2.2 SPODBUJATI IN ORGANIZIRATI SONARAVNO KMETOVANJE

Osnovni namen je vzrejati živino ter pridelati zdravo in kakovostno hrano na ekonomično upravičen način ob hkratnem upoštevanju nosilne sposobnosti okolja in ohranjanju habitatov prostoživečih vrst rastlin in živali. Tako kmetovanje omogočajo zlasti sonaravne oblike kmetovanja kot npr. integrirana pridelava grozdja, vina, sadja in vrtnin ter ekološko kmetovanje.

V ta namen bomo predvsem:

- spodbujali take načine rabe kmetijskih zemljišč, kolobarjenje, gnojenje, varovanje rastlin pred škodljivci ter rejo živali, ki zagotavljajo ohranjanje oziroma izboljševanje rodovitnosti tal in zagotavljajo upoštevanje vodovarstvenih pasov;
- spodbujali kmetovalce, da se v čim večjem številu preusmerijo na sonaravno kmetovanje;
- spodbujali pridelavo in predelavo visoko kakovostne in zdrave hrane nadzorovane kakovosti in pridelave, po kateri potrošniki vedno bolj povprašujejo in so zanjo pripravljeni tudi plačati višjo ceno;
- animirali, informirali in izobraževali kmetovalce in osveščali potrošnike o sonaravno pridelanih kmetijskih proizvodih in živilih.

Povezave: I.E.2.1 ohranjanje in širjenje kmetovanja, I.E.2.4 avtohtone pasme in stare sorte, I.E.2.5 finalizacija kmetijskih pridelkov, I.E.3.1 blagovne znamke in združenja, II.A.1 usklajevanje dejavnosti, II.A.4.1 vode in vodni viri, II.A.4.2 vodovarstveni pasovi, II.A.4.7 uporaba zaščitnih sredstev in umetnih gnojil, II.A.4.8 skladiščenje organskih snovi, II.A.5.3 ekološko sprejemljivi pretoki, II.B.1.1 zaraščanje kmetijske krajine, II.B.2 biotska raznovrstnost

I.E.2.3 ANIMIRATI, IZOBRAŽEVATI IN USPOSABLJATI KMETOVALCE

Osnovni namen je animirati in posredovati znanje in izkušnje kmetovalcem z namenom, da se poveča izobrazbena raven in izmenjujejo izkušnje, ki naj pripomorejo k večji konkurenčnosti, promociji in raznolikosti dejavnosti kmetijskih gospodarstev.

V ta namen bomo:

- podpirali raziskave v zvezi s sedanjimi makro in mikro klimatskimi razmerami in spremembami ter načrtovanjem dejavnosti oziroma rabe tal v skladu z ugotovitvami;
- kontinuirano organizirali tečaje izobraževanja in usposabljanja za kmetovalce v obliki prirejanja tečajev, praktičnih demonstracij, delavnic, predavanj, obiskov demonstracijskih kmetij in sejmov ter izdajanja informativnih publikacij. Gre za izobraževanja tako na področju pridelave in predelave kmetijskih izdelkov oziroma prireje živali kot na področju učinkovitega trženja, ekonomsko učinkovitega vodenja kmetij, pa tudi naravnega in kulturnega bogastva v primeru turistične usmerjenosti kmetije itd.;
- posvetili posebno pozornost odkrivanju potencialnih nosilcev za novo ali razširjeno kmetijsko dejavnost, jih animirali in pomagali z drugimi intervencijami na področju podjetništva (izdelavo poslovnega načrta...);
- v aktivnosti načrtovanja, izobraževanja in promocije čim bolj vključevali društva na področju kmetijstva in iskali povezave z drugimi društvi na območju in izven njega z namenom, da se s tkanjem novih povezav oblikujejo nove tržne niše in oblike povezovanja.

Povezave: I.B.2.2 splošna usposabljanja, I.B.2.3 posebna usposabljanja, I.C.3.3 podjetniška prenova podeželja, II.A.1.2 okoljsko izobraževanje

I.E.2.4 REDITI AVTOHTONE PASME IN GOJITI STARE SORTE KULTURNIH RASTLIN

Stare sorte kulturnih rastlin in avtohtone pasme živali so praviloma bolj prilagojene naravnim razmeram območja in bolj odporne na bolezni in škodljivce, kar olajšuje njihovo pridelavo oziroma rejo (zlasti v skladu z načeli sonaravnega kmetovanja) in hkrati omogoča pridelavo in proizvodnjo specifičnih visokokakovostnih kmetijskih pridelkov oziroma živil. Poleg tega pomenijo tudi bogastvo z vidika rastlinske in živalske raznovrstnosti in so sestavni del kulturne dediščine območja.

Na obravnavanem območju spadajo v to skupino naslednje pasme oziroma sorte:

DOMAČE ŽIVALI

- konj **lipicanec**
- **kraška ovca** ali **istrijska**
- krava **sivka** oziroma rjavosive pasme
- pes **kraševac**

SADJE

- **jabolka** (bobovec, goriška sevka, krivopecelj, mošancelj)
- **hruške** (tepke, ozimke, putrovke, moštnice)
- **slive** (domača češplja)

TRTA

- **refošk** (trsničarstvo, klonska selekcija, matičnjak)
- **vitovska grganja**

V ta namen bomo predvsem:

- izdelali analizo možnosti uvajanja starih avtohtonih kulturnih rastlin glede na sedanje klimatske, reliefne in talne razmere,
- načrtno gojili avtohtone sorte rastlin in vzrejali pasme živali, saj so nekatere že v zelo omejenem številu,
- zaščitili in z vsemi razpoložljivimi ukrepi povečali dodano vrednost tako pridobljenih izdelkov ali storitev.

Povezave: I.E.2.1 ohranjanje in širjenje kmetovanja, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, I.E.3.1 blagovne znamke in združenja, I.E.3.3 dopolnilne dejavnosti na kmetijah II.B.2 biotska raznovrstnost, II.B.1.1 zaraščanje kmetijske krajine

I.E.2.5 POVEČATI FINALIZACIJO KMETIJSKIH PRODUKTOV

Dohodek od kmetijskih pridelkov je praviloma večji, če je proizvodna enota samostojna in če vrednosti nekega izdelka dodamo še tradicijo in kulturo. Predelava osnovnih kmetijskih pridelkov v kmetijske izdelke povečuje možnosti trženja, bogati ponudbe kmetij ter nudi možnost samozaposlovanja in specializacije kmetijskih gospodarstev.

V ta namen bomo predvsem spodbujali predelavo osnovnih kmetijskih pridelkov v živila z višjo dodano vrednostjo:

- mleko (siri, jogurti, sirni namazi, kislo mleko itd.)
- meso (suhe mesnine...),
- sadje (sadni sok, kis, žganje, suho sadje, marmelade, kompoti...),
- grozdje (vino, liker...).

Povezave: I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, I.E.3.1 blagovne znamke in združenja, I.E.3.2 neposredna prodaja kmetijskih produktov

I.E.3 Povečati učinkovitost trženja tipičnih lokalnih kmetijskih pridelkov

I.E.3.1 ORGANIZIRATI SISTEMATIČNO SKUPNO TRŽENJE TIPIČNIH LOKALNIH PRODUKTOV POD SKUPNO BLAGOVNO ZNAMKO

Visoko kakovostni kmetijski pridelki oziroma živila z oznako tradicionalnega ugleda, geografskega poimenovanja oziroma višje kakovosti pomenijo dokumentiran nadzor pridelave in z ustreznim označevanjem jamčijo porabniku poreklo, način pridelave in visoko kakovost, proizvajalcu pa nudijo zaščito svojega produkta pred tujo konkurenco.

Do sedaj je bilo uvedeno le eno priznано tradicionalno poimenovanje, in sicer za vino (teran), spričo posebnih lastnosti in regionalnih specifičnosti je smiselno pridobiti geografsko poimenovanje (različne stopnje zaščite) še za naslednje pridelke oziroma živila: suhe mesnine (Kraški pršut, Kraška panceta, Kraška klobasa, Kraški zašink...), sir (Kraški ovčji in kozji sir), med (Kraški med), sadje (Brkinsko sadje), žganje (slivovec, brinjevec), vino (refošk, desertne likerske pijače)...

Da bi olajšali in izboljšali promocijo in trženje, bomo ustanovili več združenj ali skupno združenje vseh kmetijskih pridelovalcev in proizvajalcev s Krasa in njegove okolice, ki bodo tržili svoje produkte pod blagovno znamko »**Pridelano, prirejeno, proizvedeno na Krasu**« oziroma »**Pridelano, prirejeno, proizvedeno v Brkinih**«...

Povezave: I.E.2.1 ohranjanje in širjenje kmetovanja, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, I.E.2.4 avtohtone pasme in stare sorte, I.E.2.5 finalizacija kmetijskih produktov, I.E.3.3 dopolnilne dejavnosti na kmetijah

I.E.3.2 SPODBUJATI NEPOSREDNO PRODAJO KMETIJSKIH PRIDELKOV OZIROMA PROIZVODOV

Spodbujali bomo neposredno prodajo (prodaja na domu, tudi v sklopu vinskih, sadnih in drugih turističnih cest, na tržnicah, dostava na dom, prodaja večjim odjemalcem itd.), ki dosega največje prodajne cene za pridelovalca in je ob majhnih proizvedenih količinah najbolj smiselno. Potrebno bo urediti sanitarne predpise.

Povezave: I.E.2.5 finalizacija kmetijskih produktov

I.E.3.3 UVAJATI IN UVELJAVITI SPREMLJAJOČE IN KMETIJSTVU DOPOLNILNE DEJAVNOSTI

Dodatek ali alternativo kmetijstvu lahko predstavljajo obstoječe in nove aktivnosti, ki so povezane s trajnostnim turizmom, naravno in kulturno dediščino, rekreacijo v privlačni krajini ter izobraževanjem in osveščanjem. Poleg dodatnega zaslужka predstavljajo dopolnilne dejavnosti tudi obogatitev turistične ponudbe območja in prispevajo k diverzifikaciji gospodarskih dejavnosti.

Aktivnosti bodo usmerjene v izkoriščanje avtohtonih potencialov, ki omogočajo razvijanje specifične in raznolike ponudbe kot so npr. turistične kmetije, osmice, predelava kmetijskih pridelkov v živila, turistična konjereja, domače obrti, marketinška navezava na različne tematske poti, naravno in kulturno dediščino, kulturne prireditve in predstavitve, osveščanje in izobraževanje otrok in odraslih itd.

Povezave: I.C.3.3 podjetniška prenova podeželja, I.D.2. edinstvena in zaokrožena turistična ponudba, I.E.2.4 avtohtone pasme in stare sorte, I.E.3.1 blagovne znamke in združenja

I.E.4 Urediti administrativno-pravne prepreke

I.E.4.1 OBLIKOVATI PREDLOG ZA UMESTITEV OBMOČJA V PRVO KATEGORIJU KMETIJSKIH POVRŠIN Z OMEJENIMI NARAVNIMI DEJAVNIKI

Zaradi usklajevanja pristopa razmejitve območij z omejenimi dejavniki z veljavno tipologijo EU je potrebno ponovno opredeliti ta območja v skladu z uredbo EU št. 1257/99, tako da bodo zajemala tudi posebnosti slovenskega prostora. Sem sodi tudi Kras s svojimi specifičnimi omejenimi naravnimi dejavniki, kot so: izredno razgibana konfiguracija terena, apnenčasta tla pokrita le s tanko plastjo jerovice, skop vodni režim, močna izpostavljenost burji, suši in eroziji. Zaradi teh dejavnikov ter ekološke ogroženosti, procesa opuščanja kmetijskih obdelovalnih površin degradacije in posledičnega izgubljanja identitete krajine je potrebno uvesti trajne oblike stimulacij za to območje.

Povezave: I.E.2.1 ohranjanje in širjenje kmetovanja, II.B.1.1 zaraščanje kmetijske krajine

I.E.4.2. VZPOSTAVITI REALNO STANJE KULTUR V KATASTRU S STANJEM V NARAVI

Neujemanje stanja kultur v katastru s stanjem v naravi preprečuje kakovostno načrtovanje razvoja kmetijstva tako na lokalni/regionalni kot na državni ravni. Neurejeno vodenje kultur v katastru povzroča tudi težave pri priznavanju državnih intervencij v kmetijstvu in gozdarstvu, vendar pa predstavlja ureditev stanja kultur v katastru velik strošek za kmetovalca.

I.E.5 Zagotoviti trajnostno proizvodnjo lesa

I.E.5.1 IZBOLJŠATI IZRABO RASTIŠČ

Rastišča na območju Brkinov, Vrhov, Vremske doline in Čičarije so še precej neizkoriščena, zato bomo tam spodbujali ustrezno izbiro drevesnih vrst, ki so primerne rastišču in pri katerih lahko dosežemo visoko vredne sortimente, primerne za blagovno proizvodnjo in prodajo (hrast, bukev...).

Povezave: II.B.1.2 avtohtone drevesne vrste, II.B.2.3 večji kompleksi gozda

I.E.5.2 POVEČATI IZRABO RAZPOLOŽLJIVE LESNE MASE (DRVA)

Na kraškem predelu, kjer je zaradi nizke rasti drevja in male debeline tanek sortiment, bomo spodbujali uporabo lesne mase za zagotavljanje domačih potreb po prostorninskem lesu (drva), s čimer bomo prispevali k povečani porabi obnovljivih virov energije in posredno tudi k zmanjšanju zaraščanja.

Povezave: II.B.1.1 zaraščanje kmetijske krajine, III.C.2.3 toplotna postaja

I.E.5.3 IZOBRAŽEVATI LASTNIKE ZA TRAJNOSTNO GOSPODARJENJE Z GOZDOM

Na obravnavanem območju ni tradicije pri gospodarjenju za pridobivanje lesa z gozda, zato je potrebno izobraževati in usposablјati lastnike gozdov, da bodo usposoblјeni in opremlјeni za delo, hkrati se bodo s tem lahko odprla nova delovna mesta.

II.OHRANJANJE IDENTITETE IN PRIVLAČNOSTI PROSTORA

Razvojne aktivnosti na tem področju bodo usmerjene k izboljšanju kakovosti okolja kot predpogoja za življenje in zdravje prebivalcev ter k spodbujanju lokalne identitete prostora kot strateške prvine regionalne in mednarodne konkurenčnosti gospodarstva.

- A. Varovanje naravnih virov/okolja** zagotavlja ohranjanje čistega in zdravega okolja ter kakovostno življenje v tem prostoru, ki je zaradi specifičnih naravnih danosti še posebno ranljiv.

- B. Ohranjanje in razvoj kulturne krajine, kulturne dediščine in naravnih vrednot** prispeva h krajinski pestrosti in posledično tudi k ohranjanju biotske raznovrstnosti ter naravnega in kulturnega bogastva. Vsi ti elementi sooblikujejo identiteto prostora in krepijo pripadnost prebivalcev, zato bodo vsi posegi v prostor načrtovani tako, da bodo to upoštevali.

II.A VAROVANJE NARAVNIH VIROV/OKOLJA

Na Krasu skoraj **ni površinskih vodotokov**. Padavinska voda, ki je skromni sloj zemlje ne more dalj časa zadržati, odteče večidel v globino in tvori kraški vodonosnik. Vodonosnik napajajo tudi površinski tokovi, ki po nepropustni podlagi pritečejo do roba Krasa, tu pa skozi požiralnike ali ponorne jame ponikajo v podzemlje (npr. Reka). Kraški vodonosnik hrani velike zaloge vode pomembne za vodno oskrbo (zajetje izvira Rižane, črpanje vode iz globoke - freatične cone v Klaričih pri Brestovici). Zaradi specifičnih lastnosti vode in njihove majhne samočistilne sposobnosti je kraški svet ranljiv za onesnaževanje iz različnih virov.

Pomembna površinska voda na Krasu so antropogeni *kali* in *lokve*, ki so danes opuščeni oz. izginjajo, a imajo izjemen ekološki in širši kulturno-zgodovinski pomen.

Tla na apnencih in dolomitih so pogosto plitva in močno skeletna ter nastajajo zelo počasi. Kot naravni vir jih izkoriščamo za pridelavo hrane in drugih dobrin, pa tudi kot urbani prostor, infrastrukturne koridorje, prostor za rekreacijo in številne druge dejavnosti. Za Kras značilna raba tal, kot so kraški pašniki, njive v vrtačah in travnik z gozdnim drevjem (Lipica) vse bolj izginjajo, enako usodo doživljajo tudi kali in z zidom utrjene poti.

Obravnavano območje opredeljujejo številne kvalitete, ki temeljijo na naravnem in kulturnem bogastvu krajine in okolja ter predstavljajo izjemno pomembno komponento tudi za gospodarski razvoj. Prav različni ekonomski sektorji so neposredno odvisni od »zdravega« naravnega okolja (npr. turizem). Zato bo razvoj gospodarskih dejavnosti upošteval ranljivost in nosilno sposobnost okolja.

SPLOŠNI CILJI

POSEBNI CILJI

<p>Usklajevati dejavnosti v prostoru z nosilno sposobnostjo okolja</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Razvijati okolju prijazne dejavnosti ➤ Spodbujati okoljsko izobraževanje
<p>Varovati naravno okolje pred požari</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zagotavljati preventivno protipožarno varstvo naravnega okolja
<p>Sanirati stara bremena</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sanirati in razširiti obstoječe centralno odlagališče odpadkov ter ga umestiti v koncept regionalnega ravnanja z odpadki ➤ Sanirati nelegalna odlagališča odpadkov ➤ Preizkusiti možnost večnamenske rabe saniranih voda ➤ Sanirati in urediti greznice in gnojnične jame
<p>Preprečevati nastajanje novih virov onesnaževanja in obremenjevanja okolja</p>	<p>VODA</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Varovati vode in vodne vire ter preprečevati njihovo onesnaževanje in nesmotrno rabo ➤ Natančno opredeliti vodovarstvene pasove ➤ Urediti odvodnjo s cestišč in kontrolirati onesnaževanje ➤ Preventivno zavarovati železniške

	proge skozi vodovarstvene pasove
	ZRAK
	➤ Razširiti in izboljšati oskrbo s plinom z dokončanjem gradnje primarnega in sekundarnega plinovodnega omrežja
	➤ Zgraditi manjše sisteme plinifikacije
	TLA
	➤ Kontrolirati uporabo zaščitnih sredstev in umetnih gnojil
	➤ Urediti skladiščenje organskih gnojil, hlevskega gnoja in gnojnice ter gospodarjenje z njimi
	HRUP
	➤ Zmanjšati hrup zaradi cestnega prometa in iz ostalih virov
Vzpostaviti sistem za spremljanje stanja okolja	VODA
	➤ Evidentirati onesnaževalce
	➤ Dopolniti hidrogeološke karte
	➤ Definirati ekološko sprejemljive pretoke
	➤ Izvajati meritve parametrov onesnaženosti površinskih in podzemnih voda
	ZRAK
	➤ Izvajati meritve parametrov onesnaženosti zraka
	TLA
	➤ Izvajati meritve parametrov onesnaženosti tal
	HRUP
	➤ Izvajati meritve obremenjenosti s hrupom

II.A.1 Usklajevati dejavnosti v prostoru z nosilno sposobnostjo okolja

II.A.1.1 RAZVIJATI OKOLJU PRIJAZNE DEJAVNOSTI

Značilna krajina predstavlja zaradi raznolikosti in visoke doživljajske vrednosti razvojno priložnost za razvoj naravi in okolju prijaznih oblik kmetijstva, turizma in rekreacije, domače obrti in spremljajočih storitvenih dejavnosti. Zato bo razvoj dejavnosti v skladu s poznavanjem in občutljivostjo ekosistemov prilagojen nosilni sposobnosti območja. Le-ta bo izhajala iz študije ranljivosti okolja po posameznih okoljskih dejavnikih: voda, tla, zrak in biosfera in predstavljala osnovo pri načrtovanju dejavnosti v prostoru. Z urbanističnimi akti bomo določili zgornjo mejo obremenitve za posamezne dejavnosti na določenih lokacijah. Predvsem za tiste dejavnosti, ki bi lahko ogrozile ali povečale obremenjenost naravnega okolja bomo predhodno izdelali oceno vplivov na okolje in pridobili presojo sprejemljivosti nove rabe na kontinuiteto naravnih procesov.

V ta namen bomo predvsem:

- določili turistično izrabo (t.i. nosilna kapaciteta) posameznih območij,
- razvijali organizirane in sprejemljive oblike rekreacije v naravnem okolju, ki ne zahtevajo večjih ureditvenih posegov in nimajo negativnih vplivov na naravo (npr. ne povzročajo hrupa, ne onesnažujejo vode, zraka...).

Povezave: I.D.3.3 prirejena prometna infrastruktura, I.D.5.2 obisk gostov v skladu z nosilnostjo okolja, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, II.B.3.3 ohranjanje vrednot dediščine, II.B.4 spodbujanje dejavnosti, ki krepijo identiteto

II.A.1.2 SPODBUJATI OKOLJSKO IZOBRAŽEVANJE

Splošno izobraževanje, ki naj bi vključevalo spremembe vedenjskih vzorcev in obveščanje o vsebinah, ki so podlaga za aktivno udeležbo posameznika pri vključevanju v oblikovanje okoljske politike, je še vedno preskromno. Celostnemu vidiku okoljskega izobraževanja bomo zato namenili večjo pozornost na vseh ravneh izobraževanja ter v podjetjih in ustanovah. S spodbujanjem razvoja različnih oblik ozaveščanja in usposabljanja vseh družbenih skupin bomo prispevali k oblikovanju okoljske in etične zavesti ter razvoju vrednot in odgovornega odnosa do okolja.

Povezave: I.B.2.3 posebna usposabljanja, I.C.3.3 podjetniška prenova podeželja, I.E.2.3 animirati, izobraževati in usposablјati kmetovalce, II.A.5 sistem za spremljanje stanja okolja, II.B.3.5 zavest o vrednotah dediščine, III.A.1.5 univerza za tretje življenjsko obdobje, III.C.2.6 izobraževati in informirati javnost

II.A.2 Varovati naravno okolje pred požari

Obrađevano območje je zaradi suhe in tople submediteranske klime ter degradiranih rastišč požarno ogroženo, še posebej površine na apnencu. Dodatno pa jo povečujejo prometni koridorji skozi območje, predvsem železnica. V primerjavi z ostalo Slovenijo je na obrađevanem območju največje število in največja površina požarov v naravnem okolju.

II.A.2.1 ZAGOTAVLJATI PREVENTIVNO PROTIPOŽARNO VARSTVO NARAVNEGA OKOLJA

Posebej problematično je dejstvo, da požari niso naključno razporejeni po prostoru, ampak se večinoma ponavljajo stalno na istih mestih. Vzrok je deloma v večji požarni ogroženosti naravnega okolja, še bolj pa v človekovi dejavnosti, ki je glavni povzročitelj požarov. V ta namen bomo poleg osveščanja javnosti predvsem:

- redno vzdrževali in izpopolnjevali oz. izgradili sistem preventivnih protipožarnih elementov (protipožarne preseke, gozdne in druge prometnice, protipožarni zidovi, protipožarne steze, protipožarne table),
- izboljšali zgradbo in vrstno sestavo gozdov v protipožarnem smislu (večji delež listavcev in debelolubnih drevesnih vrst),
- spodbujali vzpostavitev opazovalne službe,
- spodbujali ureditev odnosov med delodajalci, lokalno skupnostjo, gasilci, gozdarji, lastniki...,
- ohranili nadomestno civilno službo vojaškega roka kot dopolnitev poklicnih kadrov,
- okrepili mednarodno sodelovanje predvsem z ustreznimi dejavnostmi na Hrvaškem in v Italiji,
- spodbujali dokončanje centra za gasilstvo in reševanje v Sežani ter si prizadevali za doseg o ustreznega mesta kraškega gasilstva glede na število in vrsto požarov v Sloveniji,

- spodbujali obnavljanje in vzdrževanje sistemov zbiranja in hranjenja površinskih – meteornih voda za potrebe protipožarne zaščite.

Povezave: II.A.3.3 večnamenska raba saniranih voda, II.B.1.2 avtohtone drevesne vrste

II.A.3 Sanirati stara bremena

Vse predhodne obremenitve okolja je potrebno sanirati postopoma po načelu največjih koristi za najmanjše vložke. Osnovni namen je tako odpraviti posledice dosedanjega onesnaževanja ob hkratnem odpravljanju vzrokov zanje.

II.A.3.1 SANIRATI IN RAZŠIRITI OBSTOJEČE CENTRALNO ODLAGALIŠČE ODPADKOV TER GA UMESTITI V KONCEPT REGIONALNEGA RAVNANJA Z ODPADKI

Neustrezno opremljeno centralno odlagališče odpadkov Sežana, ki letno sprejema 60.000 m³ razsutih smeti in zavzema 12.961 m² površine, je po vključitvi večine gospodinjstev v zbiranje in odvoz odpadkov postalo nezadostno. V ta namen ga bomo kot začasno rešitev razširili in hkrati za dolgoročne potrebe sanirali v sedanjem obsegu. Deponijski prostor mora biti urejen po sodobnih standardih varstva okolja. Odlagališče bo nato preoblikovano v zbirni center z reciklažnim dvoriščem, ki bo povezan z regionalnim centrom za reciklažo odpadkov.

Povezave: I.A.1.2 center z reciklažnim dvoriščem, I.A.1.3 regionalni center za odpadke, I.A.3.2 varnost vodooskrbe, II.A.4.1 vode in vodni viri, II.A.5.4 parametri onesnaženosti voda

II.A.3.2 SANIRATI NELEGALNA ODLAGALIŠČA ODPADKOV

V naravi odloženi odpadki predstavljajo veliko nevarnost predvsem za občutljive kraške vodne vire. Potrebna je čimprejšnja sanacija nelegalnih odlagališč. Dinamika, količine in sestava v naravi odloženih odpadkov še niso v celoti poznane. Že opravljeni popisi nelegalnih odlagališč so bili metodološko nepoenoteno izvedeni, ugotovljenega stanja pa se ne ažurira (po podatkih jamarjev in gozdarjev je na površju 78, v jamah pa 32 nelegalnih odlagališč).

Z načrtnim in metodološko poenotenim popisom nelegalnih odlagališč bomo pridobili natančne informacije/podatke o lokaciji in velikosti odlagališč, sestavi in količini odpadkov ter vplivu na okolico. Na tej osnovi bomo pripravili prednostni seznam za sanacijo in sanacijske programe za odlagališča, ki najbolj obremenjujejo okolje ter izvedli načrt sanacije odlagališč tako na površju kot tudi v podzemlju. Zagotoviti je potrebno tudi stalno ažuriranje ugotovljenega stanja.

Povezave: I.A.3.2 varnost vodooskrbe, II.A.4.1 vode in vodni viri, II.A.5.4 parametri onesnaženosti voda

II.A.3.3 PREIZKUSITI MOŽNOST VEČNAMENSKE RABE SANIRANIH VODA

Osnovni namen saniranja površinskih (vodotoki, kali in mlake) naravnih voda in podtalnice je ohranjanje avtohtonih oblik življenja in zadovoljivih življenjskih pogojev zanje ter posredno in neposredno uporabo za ljudi kot npr. pitna voda, za rekreacijo in sprostitvev, kulturno-estetska doživetja, izobraževanja, proizvodnjo energije ter ostalo uporabo.

Zaradi vse daljših sušnih obdobj in višjih cen vode je lahko pomemben vir vode sekundarno očiščena voda iz čistilnih naprav. Uporablja se jo lahko predvsem za namakanje zelenic in javnih površin, pa tudi kot protipožarno vodo. Tudi pri gospodarski rabi vode je že pri načrtovanju potrebno upoštevati distribucijo sekundarne vode, kjer je mogoče.

Povezave: II.A.2.1 protipožarno varstvo, II.B.2 biotska raznovrstnost

II.A.3.4 SANIRATI IN UREDITI GREZNICE IN GNOJNIČNE JAME

Osnovni namen je zmanjšati posledice neustreznega gospodarjenja s komunalnimi odpadnimi vodami in organskimi gnojili. Na obravnavanem območju se v večini naselij odvaja komunalne odpadne vode v pretočne greznice, ki so nekakovostno zgrajene. V ta namen bomo v okviru sanacije in ureditve izven vodovarstvenih con pretočne greznice opremili s filtri ali povezali z manjšimi čistilnimi napravami, na vodovarstvenih območjih pa bomo zagotovili nepropustnost greznic. V večjih središčnih naseljih, ki bodo opremljena s kanalizacijskim omrežjem se morajo uporabniki po uredbi (Ul RS, št. 56/96) priključiti na omrežje in opustiti greznice.

Veliko večjo obremenitev za okolje predstavljajo gnojnične jame, od koder se koncentrirane odpadne vode spirajo v podzemlje.

Povezave: I.A.2.2 kanalizacijsko omrežje, I.A.3.2 varnost vodooskrbe, II.A.4.1 vode in vodni viri, II.A.5.4 parametri onesnaženosti voda, II.A.5.6 parametri onesnaženosti tal

II.A.4 Preprečevati nastajanje novih virov onesnaževanja in obremenjevanja okolja

VODA

Posebno pozornost bomo posvetili varstvu voda na kraškem površju. Kraški vodonosni sistem je najbolj ogrožen zaradi neurejenega kanalizacijskega omrežja, pomanjkanja ustreznih čistilnih naprav in neurejenih odlagališč odpadkov ter razlitij nevarnih snovi v primeru nesreč.

II.A.4.1 VAROVATI VODE IN VODNE VIRE TER PREPREČEVATI NJIHOVO ONESNAŽEVANJE IN NESMOTRNO RABO

Osnovni namen trajnega varovanja kakovosti voda je zagotoviti redno in varno oskrbo z neoporečno pitno vodo ob istočasnem čiščenju uporabljenih ter v različni meri onesnaženih voda ter sočasno zaščititi življenje v vodah. To pa pomeni tudi varovanje gozdov in povirij oz. porečij ter izboljšavo proizvodnih tehnologij, ki obremenjujejo vode in okolje. V ta namen bomo zlasti:

- sprejeli odloke in pripravili programe zaščite vodnih virov,
- omejili rabo prostora na območjih, ogroženih zaradi vode,
- zmanjšali onesnaževanje voda v vplivnem območju (npr. gradnja čistilnih naprav),
- preprečevali onesnaževanje voda s kemičnimi sredstvi v kmetijstvu s pomočjo izobraževanja in seznanjenosti uporabnikov z novostmi na tem področju ter višanjem stopnje osveščenosti,
- zagotovili ustrezne rešitve varovanja v zvezi s prometno infrastrukturo (npr. izbor trase za gradnjo novih prometnic).

Povezave: I.A.1 odlaganje odpadkov, I.A.2 odpadne vode, I.A.3.2 varnost vodooskrbe, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, II.A.3.1 sanacija centralnega odlagališča odpadkov, II.A.3.2 sanacija nelegalnih odlagališč, II.A.3.4 greznice in gnojnične jame, II.A.5.3 ekološko sprejemljivi pretoki

II.A.4.2 NATANČNO OPREDELITI VODOVARSTVENE PASOVE

Osnovni namen je natančno opredeliti obstoječe vodovarstvene pasove in ponekod določiti 4. vplivni vodovarstveni pas, saj se izkazuje, da so tako na obravnavanem kot tudi na vplivnem območju premalo obsežni.

Območja varstvenih pasov za zaščito podzemnih voda so primarno odvisna od naravnih in ustvarjenih pogojev. Na podlagi bank podatkov (o količinah in kakovosti voda ter ugotavljanja podzemnih povezav s sledilnimi poskusi), ki se sčasoma dopolnjujejo, je potrebno ažurirati obseg območij varstvenih pasov glede na pridobljene podatke in nova vedenja. Predvsem na območjih, po katerih so speljani pomembni komunalni in prometni koridorji, je potrebno zagotoviti prvo stopnjo zaščite.

Povezave: I.A.3.2 varnost vodooskrbe, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje

II.A.4.3 UREDITI ODVODNJO S CESTIŠČ IN KONTROLIRATI ONESNAŽEVANJE

Prometnice predstavljajo trajno nevarnost onesnaženja zaradi prometa. Z opremljenostjo cest z ustrezno kanalizacijo za meteorne vode in z lovilci maščob je mogoče preprečiti neposredno izlivanje odpadnih voda iz obcestnih kanalov in tudi razlitja nevarnih snovi v primeru nesreč.

Prioritetno bo čiščenje voda z obstoječih cestišč z uporabo lovilcev maščob in rastlinskih čistilnih naprav, predvsem na cestah z večjim pretokom (5000 vozil na dan) in na tistih cestah, ki imajo večji vpliv na območja z varstvenim režimom (vodovarstveni pasovi, naravovarstvena območja). Spodbujali bomo preusmeritev prevoza nevarnih snovi in naftnih derivatov s ceste na železnico. Na parkiriščih bomo zlasti na območjih z višjo varstveno stopnjo zagotovili vodotesnost in jih opremili z lovilci maščob, katerim bomo zagotovili redno vzdrževanje.

Povezave: I.A.3.2 varnost vodooskrbe, I.A.4.1 posodobiti ceste

II.A.4.4 PREVENTIVNO ZAVAROVATI ŽELEZNIŠKE PROGE SKOZI VODOVARSTVENE PASOVE

Predvsem na račun naraščajočega prometa Luke Koper postaja tudi železniško omrežje vse bolj obremenjeno, s tem pa se povečuje možnost nesreč (npr. razlitje nevarnih snovi). V ta namen bomo predvsem skušali zagotoviti zadostno število cistern za prečrpavanje ter dodatno opremili železniške proge z lovilci maščob.

Negativni vpliv na vodne vire pa ima tudi uporaba kemičnih sredstev za onemogočanje rasti nezaželenih rastlin ob železniški progi. Zato bomo skušali uporabo kemičnih sredstev nadomestiti z uporabo fizikalnih sredstev, ki imajo le lokalni efekt: košnja, obrezovanje, uničevanje z vročo paro, itd.

Povezave: I.A.3.2 varnost vodooskrbe, I.A.4.2 posodobiti železniške proge, II.A.4.7 uporaba zaščitnih sredstev in umetnih gnojil

ZRAK

Onesnaževanje ozračja je posledica vnosa različnih emisij. Na obravnavanem območju se povečuje onesnaževanje zaradi prometa, k temu veliko prispeva daljinski transport, upoštevati pa moramo tudi vplive onesnaževanja zraka na večje razdalje, ki se širijo z zahodno zračno cirkulacijo (npr. bližina večjih industrijskih centrov predvsem v Tržaškem zalivu, vpliv toplarne Tržič).

II.A.4.5 RAZŠIRITI IN IZBOLJŠATI OSKRBO S PLINOM Z DOKONČANJEM GRADNJE PRIMARNEGA IN SEKUNDARNEGA PLINOVODNEGA OMREŽJA

Plin je med gorivi okolju najbolj prijazen, saj je glede na izgorevanje najkvalitetnejše gorivo. Omogoča uporabo tehnološko naprednejših konstrukcij z večjim izkoristkom, zato so emisije škodljivih plinov (npr. SO₂) v ozračje manjše, s tem pa tudi vplivi na okolje (kisel dež, ozonska luknja,...). Uvedba plinifikacije tako prispeva k izboljšanju kvalitete zraka in omogoča za 20 do 25 % cenejše ogrevanje.

V ta namen bomo zlasti:

- razširili plinovodno omrežje v okolico Sežane (Dane pri Sežani, Šmarje, Križ, Vrhovlje, Voglje),
- spodbujali navezavo na plinovodno omrežje pri Bazovici z razvodom proti Lokvi, Divači in Kozini,
- spodbujali rekonstrukcijo in predelavo obstoječih industrijskih in lokalnih mestnih kotlarn na plin ter uvajanje daljinskega ogrevanja,
- informirali gospodinjstva o prednostih uporabe plina za ogrevanje, pripravo tople vode in kuhanje,
- spodbujali priključitev individualnih hiš in stanovanj ter objektov na omrežje.

Povezave: I.A.5.1 energetska struktura, II.A.5.5 parametri onesnaženosti zraka, III.C.2.2 energetske varčne naprave, III.C.2.5 alternativni viri ogrevanja

II.A.4.6 ZGRADITI MANJŠE SISTEME PLINIFIKACIJE

Majhna gostota prebivalcev na podeželju ekonomsko ne opravičuje uvedbe plinastih goriv z gradnjo plinovodov. V tistih naseljih in zaselkih, ki ne bodo imela možnosti priključitve na plinovodno omrežje za zemeljski plin, bomo spodbujali gradnjo skupinskih rezervoarjev za utekočinjen naftni plin z razvodom do gospodinjstev ali pa postavili lokalne plinske postaje.

Povezave: I.A.5.1 energetska struktura, II.A.5.5 parametri onesnaženosti zraka, III.C.2.2 energetske varčne naprave, III.C.2.5 alternativni viri ogrevanja

TLA

Najpogosteje se tla onesnažijo preko zraka. Viri emisij v tla so tako poleg dimnih plinov iz individualnih kurišč tudi emisije iz prometa in industrije, divja odlagališča odpadkov, mineralna gnojila, fitofarmaceutvska sredstva, komunalne odplake. Zato bomo pospeševali trajnostno ravnanje, ki upošteva ohranjanje in varovanje vseh funkcij tal, saj so poškodbe oziroma spremembe dolgoročne in pogosto nepovratne.

II.A.4.7 KONTROLIRATI UPORABO ZAŠČITNIH SREDSTEV IN UMETNIH GNOJIL

Metode naravi prijaznega kmetovanja kot so integrirana pridelava in ekološko kmetovanje težijo k ohranjanju okolja. Uporaba pesticidov ima številne negativne posledice, ki se kažejo v onesnaževanju okolja (podtalne vode in prsti) in hrane, v nastanku odpornosti pri plevelih, žuželkah in glivah ter v uničevanju koristnih organizmov (npr. naravni sovražniki škodljivcev, opraševalci, dekompozitorji). Uporabljati je potrebno metode, ki zagotavljajo trajno rodovitnost in strukturo tal.

Uporabo kemičnih sredstev v kmetijstvu bomo tako zmanjšali na najmanjšo možno mero in jih strokovno uporabljali ter zmanjšali njihov vnos v atmosfero, tla, podtalnico in vodotoke. Trajno rodovitnost tal bomo skušali doseči s pestrim kolobarjenjem in gnojenjem z organskimi gnojili.

Povezave: I.A.3.2 varnost vodoskrbe, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, II.A.4.4 zavarovati železniške proge, II.A.5.4 parametri onesnaženosti voda, II.A.5.6 parametri onesnaženosti tal

II.A.4.8 UREDITI VARNO SKLADIŠČENJE ORGANSKIH GNOJIL, HLEVSKEGA GNOJA IN GNOJNICE TER GOSPODARJENJE Z NJIMI

V ta namen bomo zlasti:

- informirali kmete in jim svetovali pri pravilni izbiri časa in količine vnosa gnojil,
- evidentirali in analizirali lokacije skladišč,
- z nudenjem strokovnega svetovanja in izobraževanja spodbujali ureditev primernih skladiščnih prostorov.

Povezave: I.A.3.2 varnost vodooskrbe, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje

HRUP

Hrup je zvok, ki v naravnem in življenjskem okolju vzbuja nemir, moti človeka in škoduje njegovemu zdravju ali počutju ali škodljivo vpliva na okolje. Glavni viri hrupa so cestni in železniški promet, proizvodne dejavnosti ter drugi viri (gradbena mehanizacija, zabavišča, idr.). Hrup tako zmanjšuje kvaliteto življenja.

II.A.4.9 ZMANJŠATI HRUP ZARADI CESTNEGA PROMETA IN IZ OSTALIH VIROV

V ta namen bomo zlasti:

- zaščitili bivalne soseske s protihrupnimi ukrepi in s tem skušali zmanjšati raven hrupa (npr. zvočna izolacija fasadnih ali obodnih elementov, protihrupne pregrade),
- dosledno aktivno in pasivno varovali pred hrupom ob vseh novogradnjah.

Povezave: II.A.5.7 obremenjenost s hrupom

II.A.5 Vzpostaviti sistem za spremljanje stanja okolja

Sistem za spremljanje stanja okolja bo omogočal pravočasno odkrivanje problemov in načrtovanje ustreznega reševanja ter zagotovil zainteresirani javnosti dostop do informacij in zbirk podatkov. Zagotavljanje relevantnih podatkov je zato pomembno v procesih odločanja, pri informiranju javnosti in pripravi okoljskih izobraževalnih programov.

Povezave: II.A.1.2 okoljsko izobraževanje

VODA

II.A.5.1 EVIDENTIRATI ONESNAŽEVALCE

Da bomo lahko kontrolirali obremenjenost okolja in nevarnost onesnaževanja, bomo evidentirali sedanje in potencialne onesnaževalce na obravnavanem območju. Zato bomo zbrali osnovne podatke o onesnaževalcih, lokacijah in številu izpustov, količini in analizi odpadnih voda, čistilnih napravah, škodljivih in nevarnih snoveh, deponijah odpadnih snovi, podatke o surovinah in izdelkih ter posebnih odpadkih. Bazo podatkov bomo stalno dopolnjevali in obnavljali ter pripravili programe za postopno zmanjševanje onesnaževanja. Samo z dobrim poznavanjem onesnaževalcev in njihovih dejavnosti bo možen uspešen nadzor nad njimi.

II.A.5.2 DOPOLNITI HIDROGEOLOŠKE KARTE

Hidrogeološke karte, dopolnjene predvsem na osnovi raziskav, o značilnostih pretakanja podzemne vode, bodo prispevale k boljšemu poznavanju stanja podzemnih voda, načrtovanju gospodarjenja z njimi in izrabi prostora ter k ustreznim ukrepom zaščite.

II.A.5.3 DEFINIRATI EKOLOŠKO SPREJEMLJIVE PRETOKE

Določitev ekološko sprejemljivega pretoka, t.j. minimalne količine vode, ki jo mora človek po odvzemu za lastno uporabo pustiti v površinskih vodah in podtalnici, narekuje količino in dinamiko odvzema vode. Le-ta mora biti z vidika ohranjanja naravnega ravnovesja še sprejemljiva, s čimer omogoča vzdrževanje za različne življenjske oblike še sprejemljivih pogojev za življenje.

Povezave: I.D.5.2 obisk gostov v skladu z nosilnostjo, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, II.A.4.1 vode in vodni viri

II.A.5.4 IZVAJATI MERITVE PARAMETROV ONESNAŽENOSTI POVRŠINSKIH IN PODZEMNIH VODA

V ta namen bomo predvsem:

- obstoječo državno mrežo merilnih postaj na obravnavanem območju razširili z občasnimi vzorčnimi postajami za podzemne in površinske vode,
- sistematično izvajali sledenje in vzorčenje podzemnih voda.

Povezave: II.A.3.1 sanacija centralnega odlagališča odpadkov, II.A.3.2 sanacija nelegalnih odlagališč, II.A.3.4 greznice in gnojnične jame, II.A.4.7 uporaba zaščitnih sredstev in umetnih gnojil, II.B.4.2 krasoslovje, jamarstvo in reja lipicancev

ZRAK

II.A.5.5 IZVAJATI MERITVE PARAMETROV ONESNAŽENOSTI ZRAKA

V ta namen bomo najprej podrobneje ugotovili vire emisij in obstoječo državno mrežo merilnih postaj dopolnili z dodatnimi vzorčnimi postajami. Na državnem nivoju se bomo s sosednjo Italijo dogovorili o spremljanju in zmanjševanju emisij iz industrijskih centrov v severni Italiji. Na tej osnovi bomo predlagali možne ukrepe za izboljšanje kakovosti zraka.

Povezave: II.A.4.5 oskrba s plinom, II.A.4.6 manjši sistemi plinifikacije, III.C.2.2 energetska varčne naprave

TLA

II.A.5.6 IZVAJATI MERITVE PARAMETROV ONESNAŽENOSTI TAL

Z vzpostavitvijo sistema za spremljanje stanja onesnaženosti tal bomo pridobili podatke o količinah in virih onesnaževanja. Na njihovi podlagi bomo predlagali možne ukrepe.

Povezave: II.A.3.4 greznice in gnojnične jame, II.A.4.7 uporaba zaščitnih sredstev in umetnih gnojil

HRUP

II.A.5.7 IZVAJATI MERITVE OBREMENJENOSTI S HRUPOM

V ta namen bomo predvsem spodbujali izvajanje pilotnih raziskav obremenjenosti za zmanjšanje hrupa v naravnem in bivalnem okolju.

Povezave: II.A.4.9 zmanjšati hrup

II.B OHRANJANJE IN RAZVOJ KULTURNE KRAJINE, KULTURNE DEDIŠČINE IN NARAVNIH VREDNOT

Obravnavano območje izstopa v slovenskem in mednarodnem merilu predvsem zaradi...

... ŠTEVILNIH NARAVNIH VREDNOT, BOGATE KULTURNE DEDIŠČINE IN PREPOZNAVNE KRAJINE

Kras je v svetu poznan predvsem po površinskih in podzemnih kraških pojavih, ki so besedico *kras* in še nekatera druga slovenska poimenovanja za te pojave uveljavili v mednarodni krasoslovni terminologiji. Na Krasu je znanih približno 600 jam (v povprečju 1-1,5 jame na km² površja), med katerimi izstopajo Škocjanske jame kot ene največjih ponornih jam s podzemno reko in kanjonom, ki so vpisane na Unescov seznam svetovne kulturne in naravne dediščine. Zaradi življenjskih prostorov redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst se tako glede na število kot raznolikost vrst uvršča med najbogatejša območja v Sloveniji. Obravnavano območje je uspešen primer pogozditve oz. ozelenitve pokrajine, opustošene zaradi izsekavanja gozdnih površin. K prepoznavni identiteti prostora prispeva tudi velika gostota kulturne dediščine (predvsem stavbne, arheološke in zgodovinske).

Celoten Kras je edinstven zaradi krajine, svoj delež k edinstvenosti območja prispevata tudi posebna kraška arhitektura in način rabe tal. Specifična je tudi krajina Brkinov (npr. slepe doline), Vrhov, Podgorskega krasa, Matarskega podolja in pogorja Slavnika s Čičarijo s svojim brkinskim in istrskim tipom arhitekture.

... PRIVLAČNOSTI OBMOČJA ZA DEJAVNOSTI, SPREJEMLJIVE Z VIDIKA OHRANJANJA NARAVNIH IN KULTURNIH DANOSTI

Krajinsko izredno raznolik in dragocen prostor, ki zaradi zaraščanja močno spreminja svojo podobo, nudi izvrstne možnosti za trajnostni razvoj kmetijstva, turizma, naravi in okolju prijaznih rekreativnih dejavnosti, domačih obrti, raziskovalnih in izobraževalnih dejavnosti. Tradicijo in uveljavljeno ime ima konjeniški turizem s središčem v svetovno pomembni kobilarni Lipica, ki je razglašena za kulturni spomenik državnega pomena, z vidika naravnih danosti pa so dobre možnosti za kolesarjenje, tek in pohodništvo.

Največje grožnje regiji pa predstavlja...

... OBČUTLJIVOST KRAŠKEGA SVETA ZA RAZLIČNE VIRE ONESNAŽEVANJA

Kraški vodonosnik (sistem podzemnih voda, ki se napaja s padavinami in robno s površinskimi vodotoki, ki vanj ponikajo) je veliko bogastvo. Zanj sta zaradi napajanja skozi razširjene razpoke značilna zelo slaba filtracija in velika hitrost vodnega toka. Zaradi tega je samočistilna sposobnost voda na območju močno zmanjšana, občutljivost za onesnaženje pa velika. Že tako zelo ranljiv kraški svet je izpostavljen onesnaževanju iz različnih virov, npr. izpiranje nitratov in pesticidov s kmetijskih površin, naselja brez urejenega odvajanja in čiščenja odpadnih voda, deponije raznovrstnih odpadkov, industrija, promet.

... POMANJKANJE CELOSTNEGA OBRAVNAVANJA PROSTORA V NAČRTOVANJU IN ODVIJANJU DEJAVNOSTI

Zaradi specifičnih značilnosti sta kraški svet, predvsem podzemni, in kraška kulturna krajina zelo ranljiva, kar je bilo v dosedanjem poseganju v prostor nezadostno upoštevano. To se danes do določene mere odraža v degradaciji naravnega in ustvarjenega okolja, zato je potrebno, da vse dejavnosti upoštevajo nosilno sposobnost tega krhklega sistema.

Na obravnavanem območju prihaja do vse večjega izginjanja avtentične arhitekture, spreminjanja tipologije (izbira stavb, lokacije, postavitve...), stagnacije in propada vaških središč, slabe izkoriščenosti razpoložljivega stavbnega sklada, neracionalne izrabe zemljišč za poselitev (razpršena poselitev), drage in pomanjkljive komunalne opremljenosti, kar vodi k vse večjemu obremenjevanju okolja.

Dolgoročno ohranjanje krajine je odvisno od ravnotežja med ohranjanjem naravnih vrednot in kulturne dediščine in rabo naravnih virov. Najodločilnejša dejavnika pri ustvarjanju krajinske podobe sta kmetijstvo z različnimi oblikami rabe in obdelave tal ter gozdarstvo, pa tudi vzorec poselitve in značilna arhitektura. Na izgled krajine vplivajo tudi infrastrukturni objekti.

SPLOŠNI CILJI

POSEBNI CILJI

Ohranjati kulturno krajino

- Omejevati nadaljnje zaraščanje kmetijske krajine
- Težiti k vračanju avtohtonih drevesnih vrst
- Prenoviti obstoječo stavbno dediščino in načrtovati novogradnje v skladu s tradicionalnimi vrednotami in znanji
- Zmanjšati negativni vpliv infrastrukture na krajino

Ohranjati biotsko raznovrstnost

- Izdelati analizo obstoječe biotske raznovrstnosti in določiti varstvene ukrepe za dolgoročno ohranjanje ter vzpostaviti trajni monitoring (spremljanje)
- Zagotavljati ustrezne življenjske pogoje za prosto živeče živali ter vzdrževati njihovo številčnost v mejah, ki jih še preneseta gozdni prostor in kmetijske površine
- Zagotoviti večje komplekse gozda

Ohranjati in upravljati z naravnimi vrednotami in kulturno dediščino

- Vzpostaviti trajni nadzor, raziskave in nadgradnjo baze podatkov
- V podrobnejših dokumentih obravnavati celostno ohranjanje naravnih vrednot in kulturne dediščine v širšem prostoru
- Izvajati ukrepe ohranjanja in zagotoviti primerne načine upravljanja naravnih vrednot in kulturne dediščine
- Oživiti in razvijati tradicionalne obrti in druga znanja, povezana z dediščino
- Širiti zavest o naravnih vrednotah in kulturni dediščini

Spodbujati dejavnosti, ki tvorijo in krepijo identiteto prostora

- Spodbujati kamnarstvo in kamnoseštvo
- Spodbujati krasoslovje, jamarstvo in rejo lipincev
- Spodbujati domačo in umetno obrt
- Spodbujati živo umetniško ustvarjanje
- Spodbujati pridelavo značilnih kmetijskih pridelkov

II.B.1 Ohranjati kulturno krajino

Kraška krajina, kot jo vidimo danes, je rezultat naravnih procesov in večtisočletnega človekovega delovanja v prostoru. Osnovni namen je ohranjati kulturno krajino (suhozidi, košenice, trta, njive), ki predstavljajo največjo primerjalno prednost območja.

II.B.1.1 OMEJEVATI NADALJNJE ZARAŠČANJE KMETIJSKE KRAJINE

Zaradi opuščanja tradicionalnih kmetijskih dejavnosti kulturna krajina in z njo identiteta prostora izginjata. Osnovni namen je omejiti nadaljnje zaraščanje kmetijskih površin z ohranjanjem obstoječih kmetijskih zemljišč in z razširitvijo le-teh, kjer naravni pogoji to dopuščajo, ter s spodbujanjem sonaravnih oblik kmetovanja. Kmetijske panoge, ki najbolj odločilno zaznamujejo kulturno krajino so: živinoreja (travniki in pašniki), vinogradništvo (intenzivni vinogradi) in sadjarstvo (travniški sadovnjaki, intenzivni sadovnjaki).

V ta namen bomo predvsem:

- pospeševali rejo drobnice in goveda,
- spodbujali ekstenzivno in sonaravno kmetovanje (npr. košnja, paša),
- evidentirali potencialne površine za kmetovanje,
- očistili površine v zaraščanju z namenom pridobivanja novih kmetijskih površin.

Povezave: I.E.1.1 zaokroževanje kmetijskih in gozdnih površin, I.E.1.3 pridobiti nove površine, I.E.2.1 ohranjanje in širjenje kmetovanja, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, I.E.2.4 avtohtone pasme in stare sorte rastlin, I.E.4 ureditev administrativnih preprek, II.B.2 biotska raznovrstnost, III.C.2.3 toplotna postaja

II.B.1.2 TEŽITI K VRAČANJU AVTOHTONIH DREVESNIH VRST

Gospodarjenje z gozdovi temelji na zagotavljanju trajnosti, ki upošteva gospodarski in socialni pomen gozda. Z ohranjanjem naravne zgradbe gozda s prisotnimi avtohtonimi drevesnimi in grmovnimi vrstami se povečuje ekološka stabilnost sistema. V ta namen bomo:

- spodbujali saditev avtohtonih drevesnih in grmovnih vrst ter zniževanje deleža iglavcev, ki so svojo vlogo ponovne revitalizacije kraške krajine že opravili,
- zagotavljali naravno obnovo vseh drevesnih vrst, ki sodijo na določeno rastišče, kar je mogoče doseči z uravnoteženostjo številčnosti divjadi s prehransko zmogljivostjo gozda in realizacijo odstrela parkljaste divjadi ter ustreznimi gojitvenimi ukrepi v mlajših razvojnih fazah sestojev,
- nadaljevali z gojitvenimi in varstvenimi deli, ki zajemajo predvsem intenziviranje negovalnih ukrepov, ohranjanje vseh avtohtonih vrst, varovanje redkih in ogroženih rastlinskih vrst.

Povezave: I.E.5.1 izraba rastišč, II.A.2.1 protipožarno varstvo

II.B.1.3 PRENOVITI OBSTOJEČO STAVBNO DEDIŠČINO IN NAČRTOVATI NOVOGRADNJE V SKLADU S TRADICIONALNIMI VREDNOTAMI IN ZNANJI

Oblikovanje in zgradba naselij sta bili v preteklosti tesno povezani z naravnimi danostmi, načinom življenja in dela (pretežno kmetijski), gospodarskim in kulturnim razvojem. Kraška, brkinska in istrska arhitektura se je izoblikovala skozi številne izkušnje njenih graditeljev, zato morajo prevladati prizadevanja, da arhitekturna krajina ohrani svoje značilnosti in lastno razpoznavnost. V ta namen bomo predvsem:

- obstoječi stavbni sklad s posegi varstva in prenove ohranjali in obnavljali ob upoštevanju tradicionalne arhitekture in tipologije naselij, ter ga funkcionalno, tehnično in likovno dopolnili,
- opredelili, kaj je optimalna gradnja na tem območju in določili minimalne materialno-tehnične, energetske-ekonomske standarde materialov in prostorski, funkcionalni in konstrukcijski zasnovi,
- spodbujali ustvarjanje take stavbne tipologije, ki bo sprejemljiva tako za ljudi kot tudi za prostor (energetsko in ekonomsko varčna) in bo prijetna za bivanje,
- smiselno in racionalno dopolnjevali obstoječe naselbinske strukture z izrabo že opremljenih stavbnih zemljišč s komunalno infrastrukturo,
- novejša naselja in grajene posege v prostoru, ki v svoji zasnovi in izvedbi niso upoštevali lokalne identitete, postopoma preoblikovali in sanirali do te mere, da bodo v skladu s tipologijo naselij,
- spodbujali obnovo stavbnega sklada z razvojem ustreznih institucionalnih okvirov in usmerjevalnih mehanizmov (selektivno naravnano subvencijsko, posojilno in davčno politiko,...), ki bo prednostno pospeševala ustrezno obnovo obstoječega stavbnega sklada,
- uvedli strokovno svetovanje o praktični prenovi in oživljanju glede namembnosti in tradicije objekta. Obsegalo naj bi spomeniško-varstveno, tehnično in poslovno svetovanje ter nasvete z drugih stičnih področij, ki bi jim pomagali oživiti tradicijo hiše tako v zunanji arhitekturi kot ureditvi notranjih prostorov, opremi, običajih, kulinariki ter nastanitveni namembnosti objekta,
- institucionalno organizirali šolanje in doizobraževanje strokovnjakov, uradnikov, izvajalcev, obrtnikov - skratka vseh, ki so vključeni v proces prenove stavbne dediščine in jih tako seznanjali z metodološkimi in materialno-tehničnimi novostmi, mednarodnimi konvencijami, priporočili in smernicami za področje prenove,
- spodbujali energetske varčne oblike gradnje z uporabo avtohtonega gradiva in sistemov poselitve.

Povezave: I.D.3.1 nastanitvene zmogljivosti, I.B.2.1 vseživljenjsko učenje, II.B.3.2 celostno ohranjanje dediščine, II.B.3.4 tradicionalne obrti, II.B.4.1 kamnarstvo in kamnoseštvo, III.C.2.1 izolacija zgradb

II.B.1.4 ZMANJŠATI NEGATIVNI VPLIV INFRASTRUKTURE NA KRAJINO

Z ustrežnejšim načrtovanjem in presojo sprejemljivosti, z doslednejšim upoštevanjem okoljevarstvenih in naravovarstvenih zahtev pri njihovi gradnji in umestitvi v prostor ter z racionalizacijo izgradnje infrastrukturnih objektov bomo prispevali k ohranjanju privlačnosti krajine in zmanjšanju posegov v prostor. Le-ti se z združevanjem linijskih infrastrukturnih objektov zmanjšajo. V ta namen bomo predvsem:

- spodbujali združevanje infrastrukturnih vodov v skupne koridorje, kjer je to smiselno,
- spodbujali prestavitev prostovisečih kablov oziroma zemeljsko kabliranje le-teh v naseljih oz. bližini spomenikov,
- preverili sprejemljivost gradnje velike infrastrukture.

Povezave: I.A.4.1 posodobiti ceste, I.A.4.2 posodobiti železniške proge, I.A.4.3 migracijski koridorji, I.A.5.2 energetske prenosne omrežja, I.A.6.2 optični kabli, I.A.6.4 kabelska televizija, III.C.2.4 možnosti izkoriščanja vetrne energije

II.B.2. Ohranjati biotsko raznovrstnost

Biotska raznovrstnost ali pestrost najširše pomeni raznolikost življenja na Zemlji, ki se je oblikovalo skozi milijarde let. Temeljni pogoj za ohranjanje biotske raznovrstnosti je ohranjanje raznovrstnosti ekosistemov in naravnega okolja ter ohranjanje dovolj velikih populacij posameznih vrst za preživetje v njihovem naravnem okolju. Le-ta zagotavlja ekološko ravnotežje v naravi in stabilnost ekosistemov ter višjo kvaliteto življenja posameznika, številnim dejavnostim pa nudi možnosti za razvoj.

II.B.2.1 IZDELATI ANALIZO OBSTOJEČE BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI IN DOLOČITI VARSTVENE UKREPE ZA DOLGOROČNO OHRANJANJE TER VZPOSTAVITI TRAJNI MONITORING (spremljanje)

V ta namen bomo predvsem:

- z inventarizacijo flore in favne ter s kartiranjem habitatnih tipov ugotovili, katere vrste organizmov živijo na obravnavanem območju, in na tej podlagi oblikovali ukrepe varstva njihovih habitatov, ki se nanašajo na ustrezno trajnostno rabo in pravno varstvo,
- evidentirali endemične, redke in ogrožene vrste in jim na terenu zagotovili dejansko varovanje na pravni podlagi,
- vzpostavili trajni monitoring (npr. spremljanje števila osebkov določene ogrožene vrste na izbranem območju),
- spodbujali rabo tal, ki prispeva k ohranjanju habitatov rastlinskih in živalskih vrst,
- spodbujali raziskovalne dejavnosti, ki pripomorejo k varstvu ter zmerni in uravnoteženi rabi virov.

Povezave: I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, I.E.2.4 avtohtone pasme in stare sorte, II.A.3.3 večnamenska raba saniranih voda, II.B.1 kulturna krajina, II.B.3.3 ohranjanje naravnih vrednot

II.B.2.2. ZAGOTAVLJATI USTREZNE ŽIVLJENJSKE POGOJE ZA PROSTO ŽIVEČE ŽIVALI TER VZDRŽEVATI NJIHOVO ŠTEVILČNOST V MEJAH, KI JIH ŠE PRENESETA GOZDNI PROSTOR IN KMETIJSKE POVRŠINE

Živalstvo je vrstno zelo pestro. Številčnost populacij se stalno spreminja, predvsem se povečuje število divjadi (parkljarji, zveri) in velikih zveri, ki so večinoma vezane na gozdne ekosisteme. Pri reševanju problemov z divjadjo je tako potrebno sodelovanje lovcev in gozdarjev in drugih uporabnikov v prostoru, zato bodo njihove aktivnosti usmerjene k postopnemu zniževanju številčnosti srnjadi in jelenjadi. Z lovskogojitvenimi načrti bo dolgoročno urejena ustrezna starostna in spolna struktura odstrela. Sam odstrel ne bo pripomogel k rešitvi problema. Skupaj s posegi v populacije rastlinojede divjadi bomo spremljali in izvajali vse ostale ukrepe za ohranitev in izboljšanje življenjskega okolja divjadi.

Za izboljšanje življenjskih razmer prosto živečih živali, posredno pa tudi za zmanjšanje njihovega negativnega vpliva na gozdno rastje ter kmetijske kulture, bomo v ta namen predvsem:

- ohranjali in vzdrževali biotope, pomembne za obstanek in razvoj ogroženih vrst,
- uredili in obnovili varovalni pas med kmetijskimi zemljišči in gozdnimi površinami,
- vzdrževali ter obnavljali vodna telesa (kali, kaluže), in sicer najmanj 3 vodne vire na 1000 ha,
- ohranjali, vzdrževali ter tudi ponovno vzpostavili pašne površine - pasišča,
- vzdrževali grmišča v gozdnem prostoru ter ohranjali in sadili plodonosno drevje in grmovje,
- upoštevali mirna obdobja, to je omejitev vseh del v gozdovih v času, pomembnem za razmnoževanje.

Povezave: II.A.3.3 večnamenska raba saniranih voda, II.B.2.3 večji kompleksi gozda

II.B.2.3 ZAGOTOVITI VEČJE KOMPLEKSE GOZDA

Povečevanje gozdne površine je utemeljeno in primerno le v posameznih primerih, ko bi se iz posameznih fragmentov gozda oblikovali večji samostojni kompleksi, kjer bi se gozdni ekosistem v dolgoročnem smislu lahko razvijal v smer klimaxnega stanja. To še posebno velja za območja gozdne krajine (že oblikovani večji kompleksi gozda, ki zaradi svoje velikosti zagotavljajo normalen razvoj celotnega gozdnega ekosistema, ki v osnovi potrebuje čim manj motenj), na ostalih predelih pa le tam, kjer je površina za druge namene manj primerna, predvsem zaradi ekstremnosti lege in vrste tal. Smiselno je, da imajo te površine ustrezne opredelitve tudi v vseh prostorskih aktih.

Povezave: I.E.1.1 zaokrožiti kmetijske in gozdne površine, I.E.5.1 izraba rastišč, II.B.1.1 zaraščanje kmetijske krajine, II.B.1.2 avtohtone drevesne vrste, II.B.2.2 prostoživeče živali.

II.B.3 Ohranjati in upravljati z naravnimi vrednotami in kulturno dediščino

Sodobno varstvo narave kot tudi sodobno varstvo kulturne dediščine se vse bolj usmerjata k celovitemu upravljanju in gospodarjenju večjih območij in širše pojmovane kulturne dediščine, ki vključuje tako ohranjanje kot tudi razvojne možnosti za lokalno prebivalstvo (ekološko kmetijstvo, mehki turizem). Naravna in kulturna dediščina sta dejavnika, ki postajata tudi ekonomsko vse bolj pomembna na lokalni in regionalni ravni ter bistveno pripomoreta k razvoju turizma in k razpoznavnosti. To bogastvo lahko uspešno tržimo ob sočasnem ustreznem poudarjanju vrednosti, ohranjanju in varovanju tako, da bo lahko pomemben razvojni potencial tudi za bodoče generacije.

II.B.3.1 VZPOSTAVITI TRAJNI NADZOR, RAZISKAVE IN NADGRADNJO BAZE PODATKOV

S stalnim spremljanjem stanja oz. kakovosti naravnih vrednot in kulturne dediščine bomo pridobili podatke za določene parametre oziroma področja, jih okrepiли z raziskavami in tako nadgradili bazo podatkov (Zbirni register kulturne dediščine in Evidenca naravne dediščine Uprave RS za varstvo narave). Baza podatkov bo služila kot osnova za izvajanje potrebnih ukrepov (npr. sanacija, obnova).

II.B.3.2 V PODROBNEJŠIH DOKUMENTIH OBRAVNAVATI CELOSTNO OHRANJANJE NARAVNIH VREDNOT IN KULTURNE DEDIŠČINE V ŠIRŠEM PROSTORU

V splošnem velja pomembno varstveno načelo, da je posamezne spomenike mogoče najbolj primerno vzdrževati z ohranjanjem v aktivni uporabi. Zato je v mednarodni doktrini varstva kulturne dediščine poudarjeno, da naj bi bila dediščina sposobna ohraniti ali ponovno razviti vsebine in načine rabe, ki so sorodne in razvojno sledijo njenim nekdanjim vsebinam in rabam. Tudi pri ohranjanju narave (ogroženih rastlinskih in živalskih vrst) velja v določenih primerih načelo, da je posamezna območja mogoče ohranjati le z aktivno rabo (npr. spodbujanje ekstenzivnih oblik kmetijstva na opuščeni kraških travnikih in pašnikih s tipično kraško floro in favno).

Najprimernejšo namensko rabo bomo določali v postopku izdelave prostorskih aktov v sodelovanju z lokalnimi prebivalci ob upoštevanju, da bo dediščina del integralnega varstva in trajnostne rabe. Npr. obnova starega jedra Štanjela, zgodovinska dediščina...

Povezave: I.C.3.3 podjetniška prenova podeželja, I.D.2 edinstvena in zaokrožena ponudba, I.E.2.1 ohranjanje in širjenje kmetovanja, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, I.E.2.4 avtohtone pasme in stare sorte, II.B.1.3 obnova stavbne dediščine

II.B.3.3 IZVAJATI UKREPE OHRANJANJA IN ZAGOTOVITI PRIMERNE NAČINE UPRAVLJANJA NARAVNIH VREDNOT IN KULTURNE DEDIŠČINE

Celostno ohranjanje obsega tako varstvene ukrepe kot tudi ukrepe zagotavljanja ustreznih vsebin, dejavnosti in javne oskrbe, vendar vselej z upoštevanjem prepoznanih pomenov in vrednot. Varstvo dediščine – zgolj zaradi zaščite – ni zadostno. Cilji varstva tako temeljijo na spoštovanju vseh oblik življenja in ohranjanju ter izboljšanju kvalitete življenja ljudi.

V ta namen bomo predvsem:

- stalno ažurirali stanje normativnih/pravnih predpisov ter skrbeli za revizijo odlokov in sprejem novih odlokov o varstvu naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov,
- ohranjali čim višjo stopnjo avtentičnosti dediščine v procesu prenove in revitalizacije,
- nadaljevali z izvajanjem zaščitnih in sanacijskih ukrepov za preprečevanje nadaljnje škode na kulturnih spomenikih in na naravnih vrednotah in kulturni dediščini,
- preprečevali posege, ki bi utegnili spremeniti lastnosti, vsebino, obliko in s tem kakovost tistih prvin dediščine, ki so nosilci ključnih vrednot,
- spodbujali ohranjanje povsem utilitarnega nivoja stavbne dediščine (pomožni objekti, sklopi in elementi v arhitekturni in kulturni krajini),
- pri obnavljanju upoštevali značilnosti kraške arhitekture oziroma istrske in brkinske ter uporabljali tradicionalne gradbene materiale, materialno-tehnične rešitve, recepture, postopke...,
- prednostno razvijali nove oblike upravljanja s pomembnejšo dediščino, kot so Škocjanske jame, Lipica in Štanjel ter bodoči čezmejni Kraški regijski park,
- zagotovili učinkovito povezovanje in sodelovanje med upravljaljskimi strukturami znotraj Krasa in v širšem nacionalnem in mednarodnem prostoru.

Povezave: I.C.3.3 podjetniška prenova podeželja, I.D.2 edinstvena in zaokrožena ponudba, I.D.3.1 nastanitvene zmogljivosti, I.D.3.2 tematske poti, I.E.2.2 sonaravno kmetovanje, I.E.2.4 avtohtone pasme in stare sorte, II.A.1 usklajevanje dejavnosti, II.B.2 biotska raznovrstnost, II.B.3.2 celostno ohranjanje dediščine

II.B.3.4 OŽIVITI IN RAZVIJATI TRADICIONALNE OBRTI IN DRUGA ZNANJA, POVEZANA Z DEDIŠČINO

Obnova in revitalizacija stavbne in naselbinske dediščine bo zahtevala poleg visoko kvalificiranega kadra (npr. restavratorji, konzervatorji) tudi usposobljene obrtnike in druge strokovnjake ter oživitve pridobivanja tradicionalnih gradiv in ponovno uporabo starih gradbenih in sorodnih tehnik. Za ohranjanje dediščine in identitete Kraške regije je smiselno in nujno potrebno predhodno pripraviti izobraževalne programe za posamezne storitve v kontekstu prenove, obnove ipd. Zato bomo načrtno spodbujali ohranjanje tradicionalnih veščin in prehajanje tega znanja na mlajše rodove. Skušali bomo poiskati sodobne tehnološke možnosti, ki bodo izdelkom namenjenim za prenavo stavbne dediščine zagotovili ekvivalentno kvaliteto kot jo je nekoč omogočalo ročno mojstrsko delo.

Povezave: I.B.1.3 deficitarni poklici, I.B.2.1 vseživljenjsko učenje, I.B.2.3 posebna usposabljanja, I.B.3.1 atipične oblike dela, II.B.1.3 prenova stavbne dediščine, II.B.4.1 kamnarstvo in kamnoseštvo, III.A.1.1 raven vzgoje in izobraževanja

II.B.3.5 ŠIRITI ZAVEST O NARAVNIH VREDNOTAH IN KULTURNI DEDIŠČINI

Ozaveščanje o pomenu naravnih vrednot in kulturne dediščine predstavlja prvi korak k ustreznemu vrednotenju tega bogastva. Osnovni namen akcije ozaveščanja je v dvigovanju splošne zavesti o skupnem kulturno-zgodovinskem ožjem in širšem prostoru ter njegovi pripadnosti. V ta namen bomo predvsem:

- vključili vsebine varstva naravnih vrednot in kulturne dediščine v šolske in izobraževalne programe,

- izobraževali in ozaveščali lokalno prebivalstvo o vrednotah naravnega in kulturnega bogastva in poiskali kvaliteten način sobivanja z naravnimi vrednotami in kulturno dediščino ob njuni hkratni zaščiti oziroma ohranjanju,
- širši javnosti predstavili naravne vrednote in kulturno dediščino s publikacijami, razstavami, priznanji in drugimi promocijskimi sredstvi ter ostalimi aktivnostmi (npr. radijske in televizijske oddaje, prispevki v lokalnem časopisju, zgibanke...),
- zagotavljali javno dostopnost in ustrezno označevanje dediščine in vrednot,
- promovirali dediščino ter spodbujali njeno proučevanje in raziskovanje (krasoslovna šola, tečaji, obiski tujih študentov in strokovnjakov,...).

Povezave: I.D.1.2 turistično-informacijske točke, I.D.1.3 turistični informatorji in vodniki, I.D.4.3 turistično-informacijski sistem, I.D.5.3 izboljšati kakovost turističnih produktov, II.A.1.2 okoljsko izobraževanje

II.B.4 Spodbujati dejavnosti, ki tvorijo in krepijo identiteto prostora

Spodbujanje dejavnosti, ki tvorijo in krepijo identiteto prostora, zagotavlja ohranjanje primerjalnih prednosti, zaradi katerih je ta prostor pravzaprav razpoznaven, ter prispevajo k povezovanju, združevanju in poudarjanju značilnih lastnosti.

II.B.4.1 SPODBUJATI KAMNARSTVO IN KAMNOSEŠTVO

Kamen je bistveni sestavni element kraške krajine, zato je našel mesto v številnih izdelkih in dejavnostih lokalnih prebivalcev (gradbeni element, kamnoseški arhitekturni detajli, kamnite ograde, gospodinjski pripomočki, itd.). Ker predstavlja enega od simbolov Krasa mu je potrebno povrniti pravo vlogo v stavbarstvu in arhitekturi tako, kot jo je imel nekoč - masivni gradbeni element. Prav zato bomo spodbujali njegovo nadaljnjo uporabo in razvoj na vseh področjih (arhitektura, uporabni predmeti, izobraževanje in usposabljanje, muzejska dejavnost, itd.). V izdelavi regionalne prostorske zasnove in občinskih planov se bo podrobneje proučila tudi namenska raba kamnolomov.

Povezave: II.B.1.3 prenova stavbne dediščine, II.B.3.4 tradicionalne obrti

II.B.4.2 SPODBUJATI KRASOSLOVJE, JAMARSTVO IN REJO LIPICANCEV

Celovito in sistematično raziskovanje, izobraževanje in predstavitev različnih vidikov krasa, površinskih in podzemnih kraških pojavov ter kraškega vodonosnika je ena ključnih aktivnosti na tem območju, zato bomo spodbujali delovanje vseh institucij ter društev na tem področju (npr. raziskovanje in monitoring kraškega podzemlja, jamarska šola in tečaji, urejanje izobraževalnih krasoslovnih učnih poti, organizacija oz. vodenje čistilnih akcij onesnaženih jam). Poleg kraških pojavov je Kras poznan tudi po konjih lipicancih, zato bomo spodbujali tudi vse dejavnosti, ki ohranjajo in krepijo njegov položaj (reja, jahalna akademija...).

Povezave: I.D.1.3 turistični informatorji in vodniki, I.D.1.4 turistična in ostala društva, I.D.2 edinstvena in zaokrožena ponudba, II.B.3.5 zavest o vrednotah dediščine, II.A.5.4 parametri onesnaženosti voda

II.B.4.3 SPODBUJATI DOMAČO IN UMETNO OBRT

K razpoznavnosti območja prispevajo tudi domače in umetne obrti, ki imajo etnološki, zgodovinski in umetnostni pomen. Pomembne so tudi z gospodarskega vidika, saj lahko nudijo nove možnosti

zaposlitve, dodaten zaslužek in obogatitev turistične ponudbe območja (dogodek na tematski poti, kakovostni spominki, itd.).

Povezave: I.B.1.3 deficitarni poklici, I.C.3.3 podjetniška prenova podeželja, I.D.2.2 edinstveni turistični produkti, I.D.3.2 tematske poti, I.E.3.3 dopolnilne dejavnosti na kmetijah, II.B.3.4 tradicionalne obrti

II.B.4.4 SPODBUJATI ŽIVO UMETNIŠKO USTVARJANJE

Živo umetniško ustvarjanje je izraz duhovne kulturne dediščine in sodobnih trendov v umetnosti in umetniškem dojemanju posameznika. Spodbujanje teh dejavnosti bo prispevalo tudi k obogatitvi kulturnega življenja na tem območju za domačine in obiskovalce in h kreptvi čezmejnega sodelovanja.

Povezave: I.D.5.1 razširitev ponudbe čez celo leto, III.A.5.1 delovanje kulturnih ustanov, III.A.5.3 prireditvene dejavnosti, III.A.5.4 vključiti prireditve v turistično gospodarstvo

II.B.4.5 SPODBUJATI PRIDELAVO ZNAČILNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV

K identiteti prostora sodijo tudi značilni kmetijski pridelki in živila, ki s svojo blagovno znamko in uporabo v izvorni kraški kulinariki posredno povečujejo prepoznavnost območja in bogatijo ponudbo.

Povezave: I.D.2.1 edinstvena in zaokrožena ponudba, I.E.3.1 blagovne znamke in združenja, I.E.3.3 dopolnilne dejavnosti na kmetijah

III. KAKOVOSTNO IN VABLJIVO ŽIVLJENJSKO OKOLJE ZA DOMAČINE

Kakovostno in vabljivo življenjsko okolje za domačine predstavlja skrb za človeka, ki naj ima zagotovljene možnosti za doseganje višje kakovosti življenja in bivanja ter osebnega in poklicnega razvoja. Vabljivo življenjsko okolje, ki nudi kakovostna delovna mesta, splošno blaginjo ter zdravo in prijetno okolje, bo vplivalo na ohranjanje poseljenosti območja.

- A. **Zagotavljanje visokega socialnega standarda** bo zagotavljalo prebivalcem možnosti izobraževanja v vseh življenjskih obdobjih, dostopno in kvalitetno zdravstveno oskrbo in socialno varstvo ter kakovostne bivalne razmere in živahno kulturno in športno življenje.
- B. **Izboljšanje življenjskih priložnosti za mlade** bo omogočilo razvoj podpornega okolja, ki bo izboljšalo zaposlitvene možnosti za mlade in izboljšalo njihovo kakovost življenja ter poklicne in osebne rasti.
- C. **Ohranjanje in razvoj kakovostnega naravnega in grajenega okolja** predstavlja pomemben dejavnik za kakovost življenja domačinov.

III.A ZAGOTAVLJANJE VIŠKEGA SOCIALNEGA STANDARDA

Pokritost s **socialno infrastrukturo na kraškem območju je zadovoljiva**. Pomembna za območje je **bolnišnica** za zdravljenje in rehabilitacijo kroničnih pljučnih bolnikov in podaljšano bolnišnično nego v Sežani, kjer se zdravijo številni bolniki iz regije in tudi iz drugih krajev Slovenije.

Neugodne demografske razmere, zlasti povečevanje deleža starostnikov in ljudi potrebnih različne pomoči, narekujejo **razširitev storitev in uslug na socialnem področju**. Vse bolj se širi tudi občutek socialne izključenosti, zlasti med pripadniki marginalnih skupin (npr. odvisniki od drog).

Na obravnavanem območju obstajajo sicer možnosti za srednješolsko šolanje, vendar so možnosti za dodiplomsko šolanje izjemno omejene, kar povečuje **odliv mladih v druga središča** po končanem šolanju. Tu deluje tudi več različnih izobraževalnih in raziskovalnih institucij oz. lokalnih društev, ki se ukvarjajo s specifičnimi temami, značilnimi za ta prostor (krasoslovje, speleologija, gozdarstvo, kmetijstvo, reja lipincev itd.).

V vseh občinskih centrih so večji objekti, vaški kulturni domovi, ki so namenjeni raznim kulturnim dejavnostim, največji je **Kulturni center Srečka Kosovela** v Sežani. Močno razširjeno je ljubiteljsko kulturno in športno udejstvovanje, vendar pa so te prireditve premalo vključene v turistično ponudbo.

SPLOŠNI CILJI

POSEBNI CILJI

Obdržati obstoječe vzgojno-izobraževalne ustanove ter razširiti ponudbo z novimi izobraževalnimi programi

- Obdržati in izboljšati raven vzgoje in izobraževanja
- Izboljšati prostorske standarde zaradi izvajanja predpisanih vzgojno-izobraževalnih programov
- Pridobiti visokošolske in podiplomske študijske smeri
- Razširiti celotno financiranje predšolske vzgoje za tretjega otroka na vse občine
- Uvesti in razširiti delovanje univerze za tretje življenjsko obdobje

Ustvarjati pogoje za dostopno in kvalitetno zdravstveno oskrbo

- Ohraniti in izboljšati obstoječo zdravstveno mrežo na primarni ravni
- Obdržati bolnišnico
- Urediti primerne prostorske pogoje zdravstvenega doma in v bližini dograditi prostore za lekarniško dejavnost

Zagotavljati aktivne oblike socialnega varstva za posameznike in posebne skupine prebivalstva

- Podpirati in razširjati podjetniške programe za oskrbo na domu in druge storitve za posameznike in posebne družbene skupine
- Razširiti zmogljivosti za oskrbo starejših občanov
- Razviti programe in zagotoviti ustrezne kadre za preventivo in pomoč odvisnikom od droge

	<ul style="list-style-type: none">➤ Izboljšati integracijo marginalnih skupin z okrepitvijo varstveno delovnih centrov
Omogočiti kakovostne stanovanjske razmere	<ul style="list-style-type: none">➤ Olajšati in spodbujati različne načine pridobivanja in različne vrste lastništva stanovanj➤ Graditi stanovanja različnih kategorij
Spodbujati kulturno in športno življenje	<ul style="list-style-type: none">➤ Zagotoviti delovanje kulturnega doma, knjižnice, galerij, muzejev in glasbene šole➤ Razviti muzejsko mrežo z odprtjem enote muzeja➤ Izboljšati in popestriti prireditvene dejavnosti➤ Vključiti kulturne in športne prireditve v projekte turističnega gospodarstva➤ Zagotoviti ustrezne prostore in infrastrukturo za delovanje različnih društev

III.A.1 Obdržati obstoječe vzgojno-izobraževalne ustanove ter razširiti ponudbo z novimi izobraževalnimi programi

III.A.1.1 OBDRŽATI IN IZBOLJŠATI RAVEN VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Nova znanja omogočajo kvalitetnejšo izobrazbeno strukturo prebivalstva, ki je sposobna oblikovati programe, ki omogočajo razvoj pokrajine na vseh področjih in s tem zaposlitev mlajših struktur prebivalstva.

V ta namen bomo predvsem:

- dopolnili obstoječe izobraževalne programe in jih nadgrajevali v smislu lokalnih potreb s poudarkom na pridobivanju novih znanj (npr. izobraževalni program oblikovanja kamna, od srednješolskega programa do umetnostne akademije);
- vključili izobraževalne programe, ki se izvajajo v koncesijskem razmerju ali zasebni iniciativi v enotno mrežo izobraževalnih programov na obravnavanem območju itd.

Povezave: II.B.3.4 tradicionalne obrti in dediščinska znanja

III.A.1.2 IZBOLJŠATI PROSTORSKE STANDARDE ZARADI IZVAJANJA PREDPISANIH VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV

Ustrezne prostorske možnosti so predpogoj za uvedbo devetletke na osnovnih šolah, omogočajo pa tudi uvedbo novih izobraževalnih programov, s čimer je povezan tudi razvoj spremljajočih dejavnosti.

V ta namen bo potrebno adaptirati obstoječe izobraževalne centre in le tam, kjer ni drugih možnosti, se predvidi novogradnja.

III.A.1.3 PRIDOBITI VISOKOŠOLSKE IN PODIPLOMSKE ŠTUDIJSKE SMERI

Kras zaradi svojih specifičnosti terja razvoj čiste tehnologije in s tem neposredno delovno silo z visoko izobrazbo. Da bi zadostili potrebam po visokoizobraženi delovni sili in zaustavili odliv mladih kadrov v druga mestna okolja, bomo v okviru nastajajoče tretje univerze na Primorskem pridobili nove študijske smeri, ki bodo segale na naravoslovno/matematično/informacijsko/finančno/poslovno/konservatorsko področje.

V ta namen bomo predvsem:

- zagotovili kvalitetne materialne pogoje za študij in raziskovalno delo ter bivanje s preureditvijo obstoječih objektov in dozidavo dodatnih kapacitet;
- oblikovali premišljeno strategijo s poudarkom na lastnih kadrih za lasten razvoj;
- preverili možnosti sodelovanja z raziskovalnim središčem v Padričah.

Povezave: I.C.3.1 visoko tehnološki koridor, III.B.1.1 programi za mlade izobražence

III.A.1.4 RAZŠIRITI CELOTNO FINANCIRANJE PREDŠOLSKE VZGOJE ZA TRETJEGA OTROKA NA VSE OBČINE

S tem želimo spodbuditi starše, da se odločijo za več otrok, kar bo neposredno vplivalo na zmanjšanje visoke starostne strukture prebivalstva. V ta namen bomo zmanjšali plačilo prispevka za izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov v vrtcu vsem staršem, katerih otroci so vključeni v programe predšolske vzgoje. Zaželen cilj je 100% vključenost otrok v predšolske vzgojne programe.

III.A.1.5 UVESTI IN RAZŠIRITI DELOVANJE UNIVERZE ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

Spodbujali bomo kvalitetnejše vključevanje starejše populacije v aktivno življenje in razvoj območja tako, da bomo:

- oblikovali centre za tretje življenjsko obdobje v vseh kraških občinah;
- povezali tretjo univerzo z že obstoječimi izobraževalnimi programi;
- nevsiljivo animirali ciljne skupine starejših preko različnih društev in združenj.

Povezave: II.A.1.2 okoljsko izobraževanje, III.C.2.6 izobraževati in informirati javnost

III.A.2 Ustvarjati pogoje za dostopno in kvalitetno zdravstveno oskrbo

III.A.2.1 OHRANITI IN IZBOLJŠATI OBSTOJEČO ZDRAVSTVENO MREŽO NA PRIMARNI RAVNI

Na področju zdravstvene mreže na primarni ravni trenutno nimamo zagotovljenih niti minimalnih standardov, vendar želimo postopno doseči ciljne standarde, saj le-ti omogočajo kvalitetno zdravstveno varstvo celotnemu prebivalstvu, ne glede na oddaljenost in potrebe.

V ta namen bomo predvsem:

- izobraževali strokovni kader in zagotovili zadostno število zdravnikov,
- osveščali prebivalce o zdravem načinu življenja,
- dosegli, da občinske meje ne bodo vplivale na koriščenje zdravstvenih storitev.

Povezave: III.B.2.1 aktivno preživljanje prostega časa

III.A.2.2 OBDRŽATI BOLNIŠNICO

Pričakovan razvoj bolnišničnega in rehabilitacijskega zdravljenja zahteva:

- ohranitev števila postelj,
- razvoj in razširitev rehabilitacijskega in negovalnega programa, vključno s speleoterapijo,
- razvijanje zdraviliškega turizma z ureditvijo zdraviliške infrastrukture in spremljajočih programov.

Povezave: I.D.2. edinstvena in zaokrožena ponudba

III.A.2.3 UREDITI PRIMERNE PROSTORSKE POGOJE ZDRAVSTVENEGA DOMA IN V BLIŽINI DOGRADITI PROSTORE ZA LEKARNIŠKO DEJAVNOST

Prostorska dotrajanost javnega zdravstvenega doma onemogoča kvalitetno izvajanje zdravstvenega varstva občanov. Nujno potrebna dograditev in adaptacija obstoječih prostorov v Sežani, ki bodo omogočali širšo komunikacijo.

Reorganizacija osnovnega zdravstvenega varstva v skladu s sprejeto strategijo, ki temelji na tesnem povezovanju zasebnega in družbenega izvajanja javnega zdravstva.

Povezave: III.A.2.1 zdravstvena mreža na primarni ravni

III.A.3 Zagotavljati aktivne oblike socialnega varstva za posameznike in posebne skupine prebivalstva

III.A.3.1 PODPIRATI IN RAZŠIRJATI PODJETNIŠKE PROGRAME ZA OSKRBO NA DOMU IN DRUGE STORITVE ZA POSAMEZNIKE IN POSEBNE DRUŽBENE SKUPINE

Osnovni namen je zagotoviti oskrbo in pomoč na domu (hrana, socialni stiki, pomoč pri vsakdanji negi) z namenom, da se olajša, izboljša in podaljša bivanje starejših občanov doma. Demografski podatki in trendi kažejo, da se bo število starejših ljudi v bodoče povečevalo, hkrati pa se bodo povečevale tudi njihove potrebe in zahteve po višjem življenjskem standardu in načinu življenja tudi v starosti v primerjavi s sedanjimi ostarelimi generacijami.

Programi so lahko sofinancirani tudi s strani občin oziroma se sofinancirajo v sodelovanju javnega in zasebnega sektorja. Programi naj bi težili k celoviti ponudbi in zadovoljevanju potreb starejših občanov, vključno s svetovanjem pri reševanju osebnih in socialnih stisk ter dodatnimi dejavnostmi kot so programi namenjeni ohranjanju samostojnosti, socialnih odnosov ter aktivnemu preživljanju prostega časa. Ustanoviti center za pomoč na domu.

Povezave: III.B.2.2 izobraževanja in usposabljanja za mentorje

III.A.3.2 RAZŠIRITI ZMOGLJIVOSTI ZA OSKRBO STAREJŠIH OBČANOV

Osnovni namen je izgradnja varovanih stanovanj za starejše občane, ki želijo bivati v oskrbovanem kompleksu nadstandardnega razreda v lastnem stanovanju. Varovana stanovanja predstavljajo alternativo socialnim, prezasedenim zmožljivostim Doma za upokojence, in nudijo boljše bivalne razmere prihajajočim generacijam.

III.A.3.3 RAZVITI PROGRAME IN ZAGOTOVITI USTREZNE KADRE ZA PREVENTIVO IN POMOČ ODVISNIKOM OD DROGE

Potrebno je razvijati programe in projekte, ki bodo namenjeni tako preprečevanju jemanja drog kot pomoči odvisnikom od droge po opravljenem zdravljenju. Smiselno je graditi na že obstoječih organizacijah in ustanovah, ki delujejo na tem področju (Lokalna akcijska skupina), in čim bolj usklajevati in nadgrajevati njihovo delovanje na celotnem obravnavanem območju. Hkrati pa je potrebno pritegniti k sodelovanju tudi druge skupine in posameznike, ki lahko s svojim delom, zlasti na področju športa, kulture, neformalnega izobraževanja itd., prispevajo k istim ciljem.

Povezave: III.B.2.1 aktivno preživljanje prostega časa

III.A.3.4 IZBOLJŠATI KVALITETO ŽIVLJENJA RANLJIVEJŠIH SKUPIN PREBIVALSTVA

V ta namen bomo predvsem:

- ustanovili stanovanjske skupine za ženske in otroke žrtve nasilja,
- ustanovili stanovanjske skupine za osebe s težavami v razvoju,
- ustanovili stanovanjske skupine za osebe s težavami v duševnem zdravju.

Povezave: I.B.4.3 zaposlovanje oseb s posebnimi potrebami

III.A.4 Omogočiti kakovostne stanovanjske razmere

Na obravnavanem območju prevladuje pretežno star stanovanjski sklad, ki zahteva visoke stroške vzdrževanja, v katerega se že nekaj časa ne vlagajo več namenska sredstva. Vse bolj se pojavlja problem pomanjkanja stanovanjskih enot in parcel za nove gradnje.

III.A.4.1 OLAJŠATI IN SPODBUJATI RAZLIČNE NAČINE PRIDOBIVANJA IN RAZLIČNE VRSTE LASTNIŠTVA STANOVANJ

Stanovanjska gradnja je v zadnjih desetih letih popolnoma zamrla in je zato pomanjkanje socialnih stanovanj toliko večje. Predvsem mlade družine zaradi skromnih finančnih sredstev ne morejo pridobiti lastnega stanovanja. V ta namen bomo predvsem:

- subvencionirali in sofinancirali pridobivanje socialnih in neprofitnih najemnih stanovanj zlasti z zagotavljanjem stavbnih zemljišč in potrebne komunalne infrastrukture,
- subvencionirali najemnine in stanarine za stanovanja socialno šibkih proslincev na osnovi republiških kriterijev,
- skrbeli za dodeljevanje kadrovskih stanovanj, s pomočjo katerih se bo občinski upravi ter ustanovam in zavodom medobčinskega pomena zagotovilo ustrezen strokovni kader,
- spodbujali dodeljevanje ugodnih posojil za prenovo, gradnjo oziroma pridobitev lastnih stanovanj s strani Stanovanjskega sklada Republike Slovenije,

- postopoma povečali ponudbo stavbnih zemljišč za nove gradnje,
- z razrešitvijo komunalnega prispevka spodbujali prenovo in s tem ponekod tudi spremembo namembnosti obstoječega stavbnega fonda.

Povezave: II.B.3.4 tradicionalne obrti in dediščinska znanja, II.B.1.3 obnova stavbne dediščine, III.B.1.1 programi za mlade izobražence

III.A.4.2 GRADITI STANOVANJA RAZLIČNIH KATEGORIJ

Gradnja stanovanjskih enot različnih kategorij bo izboljšala dostopnost do vseh vrst stanovanj odvisno od finančnih možnosti in potreb prebivalstva. Le-ta bo prispevala k zagotavljanju ustreznega stanovanjskega standarda in primerne velikosti ter kakovosti stanovanj in bivalnega okolja.

III.A.5 Spodbujati kulturno in športno življenje

III.A.5.1 ZAGOTOVITI DELOVANJE KULTURNEGA DOMA, KNJIŽNICE, GALERIJ, MUZEJEV IN GLASBENE ŠOLE

Aktivna populacija pa tudi ostali terjajo aktivno in pasivno vključevanje v izobraževalne in kulturne programe v že obstoječih institucijah, kakor tudi vključevanje v razvitejše kulturne centre (Trst, Koper, Nova Gorica, Ljubljana).

V ta namen bomo predvsem:

- razširili gostovanje profesionalnih gledaliških, glasbenih in likovnih skupin v kulturnem centru;
- vključevali mlade v neprofesionalno dejavnost na tem področju;
- izobraževali animatorje.

Povezave: I.D.2 edinstvena in zaokrožena ponudba, I.D.5.1 razširitev ponudbe čez celo leto, II.B.4.4 živo umetniško ustvarjanje, III.B.1.3 popestritev prireditvev, III.A.5.4 vključitev prireditvev v turistično gospodarstvo, III.B.2.1 aktivno preživljanje prostega časa

III.A.5.2 RAZVITI MUZEJSKO MREŽO Z ODPRTJEM ENOTE MUZEJA

Ustanovili bomo enoto goriškega muzeja s strokovnim delavcem in usposobljenimi oskrbniki obstoječih in novonastalih zbirk, ki bodo permanentno skrbeli ter povezovali in koordinirali že obstoječe muzejske zbirke. Številčnost muzejskih zbirk na Krasu in njihova strokovna nepovezanost onemogoča kvalitetno predstavitev Krasa in njegov zgodovinski razvoj v naravoslovnem, sociološkem, etnografskem in kulturnem smislu.

Povezave: I.D.2 edinstvena in zaokrožena ponudba

III.A.5.3 IZBOLJŠATI IN POPESTRITI PRIREDITVENE DEJAVNOSTI

V ta namen bomo predvsem:

- ohranili obstoječe kulturne prireditve in jih skušali izboljšati in nadgraditi;
- povezali slovenski kulturni prostor tostran in onstran meje s slovensko govorečega področja;
- spoznavali italijanski kulturni prostor in kvalitetneje ovrednotili stičišče številčnih kultur ob meji;
- sodelovali s kulturnimi institucijami in društveno dejavnostjo;
- uvedli kulturno izobraževanje za amaterske skupine in jim finančno omogočili sodelovanje s strokovnimi delavci s področja kulture.

Povezave: I.D.2 edinstvena in zaokrožena ponudba, I.D.5.1 razširitev ponudbe čez celo leto, II.B.4.4 živo umetniško ustvarjanje, III.A.5.4 vključitev prireditve v turistično gospodarstvo, III.B.2.1 aktivno preživljanje prostega časa

III.A.5.4 VKLJUČITI KULTURNE IN ŠPORTNE PRIREDITVE V PROJEKTE TURISTIČNEGA GOSPODARSTVA

Aktivno vključevanje turističnega obiskovalca Krasa v kulturne in športne prireditve pomeni uvajanje turistične dejavnosti za zahtevnejše goste iz Slovenije in tujine, hkrati pa te prireditve tudi podaljšujejo turistično sezono. V ta namen bomo predvsem povezali profesionalne in ljubiteljske turistične in športne delavce in njihovo ponudbo;

Povezave: I.D.1.4 turistična in druga društva, I.D.2.3 raznolika turistična ponudba, I.D.5.1 razširitev ponudbe čez celo leto, II.B.4.4 živo umetniško ustvarjanje, III.B.2.1 aktivno preživljanje prostega časa

III.A.5.5 ZAGOTOVITI USTREZNE PROSTORE IN INFRASTRUKTURO ZA DELOVANJE RAZLIČNIH DRUŠTEV

Za delovanje društev bomo obnovili in adaptirali že obstoječe stare šole, vaške domove in domove za mlade (prenočitvene možnosti).

III.B IZBOLJŠANJE ŽIVLJENJSKIH PRILOŽNOSTI ZA MLADE

Izjemno omejene možnosti za dodiplomsko in podiplomsko šolanje na tem območju, skupaj z redkimi delovnimi mesti za visoko izobražene in nezadostnim številom stanovanj še povečuje **odliv mladih v druga središča** po končanem šolanju, kar ima negativne posledice na demografsko strukturo prebivalstva, poseljenost in regionalno gospodarstvo. Poleg zaposlitvenih možnosti, ki igrajo ključno vlogo, so za mlade pomembne tudi možnosti preživljanja prostega časa in privlačno naravno in ustvarjeno okolje.

SPLOŠNI CILJI

POSEBNI CILJI

SPLOŠNI CILJI	POSEBNI CILJI
Ustvariti dobre možnosti za zaposlitev	<ul style="list-style-type: none">➤ Izdelati in uresničiti razvojne programe za spodbujanje razvoja podjetij in drugih institucij, ki bodo zaposlovala visoko izobraženo delovno silo➤ Izboljšati sodelovanje med delodajalci in študenti
Ustvariti možnosti za koristno preživljanje prostega časa	<ul style="list-style-type: none">➤ Razviti programe za aktivno preživljanje prostega časa➤ Organizirati in sofinancirati dodatna izobraževanja in usposabljanja za mentorje➤ Dograditi oziroma izgraditi ustrezne pokrite in zunanje športne površine in igrišča za otroke

III.B.1 Ustvariti dobre možnosti za zaposlitev

III.B.1.1 IZDELATI IN URESNIČITI RAZVOJNE PROGRAME ZA SPODBUJANJE RAZVOJA PODJETIJ IN DRUGIH INSTITUCIJ, KI BODO ZAPOSLOVALA VISOKO IZOBRAŽENO DELOVNO SILO

Val odseljavanja mladih izobražencev iz regije bomo zajezili, če bomo spodbujali programe, ki predvidevajo zaposlovanje visokoizobražene delovne sile in hkrati razvijali privlačno bivanjsko in socialno okolje ter ohranjali čisto in zdravo naravno okolje.

V ta namen bomo spodbujali zlasti:

- vključitev območja v visoko tehnološki koridor SLO/IT in oblikovanje naprednega logističnega vozlišča;
- oblikovanje in razvoj novih šolskih programov, zlasti visokošolskih v povezavi s tretjo univerzo na Primorskem;
- programe, ki bodo ohranjali in razvijali podeželje in dediščino (npr. Kraški regijski park, specializirani izobraževalni centri kot npr. center za izobraževanje in usposabljanje na področju ovčjereje na Vremščici, na področju konjeništvu v Lipici, na področju kamnarstva in kamnoseštva, itd.).

Povezave: I.C.3 podjetniške priložnosti, III.A.1.3 visokošolske in podiplomske študijske smeri, III.A.4 kakovostne stanovanjske razmere, III.B.1.2 sodelovanje med delodajalci in študenti, III.D kakovostno naravno in grajeno okolje

III.B.1.2 IZBOLJŠATI SODELOVANJE MED DELODAJALCI IN ŠTUDENTI

Intenzivnejše sodelovanje med podjetji in drugimi institucijami s študenti že v času študija bo prineslo obojestransko korist. Študentje bodo lahko že med samim študijem spoznali naravo dela in razvojne možnosti ter takoj preizkusili pridobljena znanja v praksi. Podjetja in javne institucije bodo lahko izbirala in vzgajala mlad kader ter se povezala v raziskovalnem smislu z izobraževalnimi in raziskovalnimi institucijami za prenos znanja.

V ta namen bomo predvsem:

- organizirali soočenja (okrogle mize, spoznavna srečanja, itd.) med potencialnimi delodajalci in študenti o možnostih sodelovanja, razvoja in zaposlovanja mladih izobražencev;
- spodbujali opravljanje prakse, počitniškega dela, seminarjev in izbiro vsebine diplomskih nalog, ki bodo vezane na podjetja in stvarnost Kraške regije;
- spodbujali kadrovske štipendiranje;
- vključili absolvente in študente v izvajanje razvojnih programov in projektov.

Povezave: I.B.3.2 sodelovanje med razvojnimi institucijami in podjetji, III.B.1.1 razvojni programi za mlade izobražence

III.B.2 Ustvariti možnosti za koristno preživljanje prostega časa

III.B.2.1 RAZVITI PROGRAME ZA AKTIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA

Organizirali bomo izvenšolske aktivnosti v smislu pridobivanja novih in različnih znanj ter koristnega preživljanja prostega časa na kulturnem in športnem področju s posebnim poudarkom na otrocih in mladostnikih.

V ta namen bomo:

- organizirali športne dejavnosti za športno aktivno preživljanje prostega časa in varovanje zdravja ter jih vključevali v turistično ponudbo;
- se povezali z in nadgrajevali aktivnosti bodočega centra občolskih dejavnosti v Pliskovici;
- vključili mlade v delovanje raznih društev;
- vključili mlade v lokalne turistične aktivnosti (aktivirati mladino za urejenost kraja...);
- ustanavljali kolesarske in druge klube po vaseh;
- animirali in usposobili mlajšo populacijo za pomoč in krajšanje prostega časa starejšim po vaseh in v mestu;
- predvajali diapozitive in filme o domačih krajih, za vzljubitev kraja in navajanje na opazovanje in prepoznavanje lepote in kvalitete svoje bližnje in daljnje okolice;
- navduševali in izobraževali potencialne kandidate za znanje domače obrti;
- organizirali kuharske tečaje za znanje priprave tradicionalnih domačih jedi.

Povezave: I.D.1.3 turistični informatorji in vodniki, I.D.1.4 turistična in druga društva, I.D.2.3 raznolika turistična ponudba, I.D.5.3 izboljšati kakovost turističnih produktov, III.A.2.1 zdravstvena mreža na primarni ravni, III.A.3.3 preventiva in pomoč odvisnikom od droge

III.B.2.2 ORGANIZIRATI IN SOFINANCIRATI DODATNA IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA ZA MENTORJE

Organizirali bomo dodatna izobraževanja in izpopolnjevanja za mentorje na področju:

- izobraževanja mladih za pomoč starejšim (tečaji, predavanja, posveti),
- izobraževanja vseh struktur o načinu vključevanja v kulturne dejavnosti kraja,
- doizobraževanja mladih za izvajanje ustvarjalnih delavnic po vaseh in v mestu (psihološki pristopi za izpeljavo delavnic, seznanjanje z andragošskimi vsebinami....).

Povezave: III.A.3.1 oskrba na domu, III.A.5.3 prireditvene dejavnosti

III.B.2.3 DOGRADITI OZIROMA IZGRADITI USTREZNE POKRITE IN ZUNANJE ŠPORTNE POVRŠINE IN IGRIŠČA ZA OTROKE

V ta namen bomo predvsem:

- pomagali organizirati ustrezne igralne oziroma športne površine za otroke in mladino po vaseh;
- dogradili pokrite športne površine v večjih centrih oziroma jih razširili za različne ciljne skupine;
- uredili ustrezne kolesarske poti in oznake po Krasu za mlajše otroke.

Povezave: III.B.2.1 aktivno preživljanje prostega časa

III.C OHRANJANJE IN RAZVOJ KAKOVOSTNEGA NARAVNEGA IN GRAJENEGA OKOLJA

Kljub **ugodnemu geostrateškem položaju** območja, ki ga označuje neposreden dostop v evropski transportni sistem, ostaja **javni prevoz zapostavljen**. Slabe povezave v javnem prometu med drugim vplivajo tudi na izseljevanje iz bolj oddaljenih krajev v lokalne centre ter zmanjšujejo mobilnost starejšega prebivalstva.

Na obravnavanem območju ostajajo **obnovljivi viri energije** kljub velikim možnostim neizkoriščeni, čeprav je zaradi gospodarskih in okoljevarstvenih razlogov njihova uporaba v nenehnem porastu. Tako npr. uporaba biomase za ogrevanje prispeva k omejevanju zaraščanja krajine ter manjšemu obremenjevanju okolja z emisijami.

SPLOŠNI CILJI	POSEBNI CILJI
Spodbujati trajnostne oblike transporta	<ul style="list-style-type: none">➤ Preusmeriti tovorni promet s ceste na železnico➤ Vzpostaviti ustrezen javni prevoz
Izboljšati učinkovitost rabe energije in spodbujati rabo obnovljivih virov energije	<ul style="list-style-type: none">➤ Spodbujati uvajanje izboljšav pri izolaciji zgradb➤ Spodbujati uporabo energetske varčnih naprav➤ Preveriti možnosti za postavitev toplotne postaje za ogrevanje na lesno biomaso➤ Preveriti možnosti izkoriščanja vetrne energije➤ Preveriti možnosti alternativnih virov ogrevanja za javne zgradbe in gospodinjstva➤ Izobraževati in informirati javnost za varčno rabo energije in varstvo okolja➤ Razširiti energetske svetovanje večjim porabnikom energije in spodbujati energetske preglede

III.C.1 Spodbujati trajnostne oblike transporta

Promet sodi med največje onesnaževalce okolja, saj prispeva k porabi neobnovljivih virov in k različnim vrstam emisij. K zmanjševanju obremenitev okolja zaradi prometa prispeva pospeševanje takih vrst prometa, ki varčujejo s prostorom in energijo ter so okolju prijazne. Učinkovit transportni sistem je podlaga tako za uspešen ekonomski razvoj kot za zagotavljanje osebne mobilnosti.

III.C.1.1 PREUSMERITI TOVORNI PROMET S CESTE NA ŽELEZNICO

Večina blagovnega (notranjega in mednarodnega) prometa poteka po cestah, blagovni promet v tranzitu pa se večinoma odvija po železnici. S spodbujanjem in popularizacijo preusmeritve tovornega prometa in prevoza nevarnih snovi s ceste na železnico bomo razbremenili ceste in zagotovili večjo pretočnost ter zmanjšali onesnaženost zraka zaradi emisij vozil.

Povezave: I.A.4.2 posodobiti železniške proge, I.C.3.2 preoblikovanje obmejnega terminala

III.C.1.2 VZPOSTAVITI USTREZEN JAVNI PREVOZ

V zadnjih letih se progresivno zmanjšuje raba javnega in povečuje raba zasebnega prometa. Javni promet vse bolj izgublja na pomenu zaradi nizkega standarda uslug, dolgih potovalnih časov in nizkih frekvenc. Njegov pomen se zmanjšuje predvsem na račun osebne avtomobilskega prometa.

V ta namen bomo predvsem:

- sprejeli ukrepe za vzpostavitev ustreznega sistema javnega potniškega prometa ob hkratnem omejevanju prometa z osebnimi vozili povsod tam, kjer je možen prehod na javni potniški promet,
- ohranjali železniške povezave z demografsko ogroženimi kraji oziroma zagotavljali ustrezen javni prevoz,
- spodbujali uskladitev vozniških redov avtobusnega in železniškega javnega potniškega prometa,
- spodbujali dvig ravni storitev.

Povezave: I.D.3.2 tematske poti, I.D.3.3 prirejena prometna infrastruktura

III.C.2 Izboljšati učinkovitost rabe energije in spodbujati rabo obnovljivih virov energije

Osnovni cilj učinkovite rabe energije (URE) je zmanjšati porabo končne energije ob istem obsegu energetskega storitev. Le-ta zagotavlja znižanje porabe primarne energije, zmanjšanje emisij toplogrednih plinov (CO₂, SO₂, NO_x,...) in trdih delcev v zraku ter zmanjšanje stroškov za energijo. Spodbujanje URE je povezano z vrsto različnih dejavnosti, kot so proizvodnja opreme, svetovalna in inženirska dejavnost, servisna dejavnost, izobraževalna dejavnost, kar je med drugim povezano tudi z odpiranjem novih delovnih mest. Spoznati moramo, da je vlaganje v učinkovito izrabo energije naložba, ki se dolgoročno izplača.

Povezave: I.A.5 oskrba z energijo

III.C.2.1 SPODBUJATI UVAJANJE IZBOLJŠAV PRI IZOLACIJI ZGRADB

Stroški ogrevanja in priprave sanitarne vode so v dobro izolirani zgradbi za polovico nižji, kar pomeni, da je poraba energenta manjša s tem pa tudi manjše obremenjevanje okolja zlasti z ogljikovim dioksidom. Zato bomo za znižanje energijskega števila zgradb predvsem:

- upoštevali tradicionalno arhitekturo, ki je v zasnovi energetske varčna,
- pri gradnji poleg tradicionalne arhitekture upoštevali tudi principe solarnih hiš (orientacija zgradb proti jugu in prilagoditev ustreznega naklona napušča),
- pri obnovi in adaptaciji fasad upoštevali priporočila za toplotno izolacijo,
- spodbujali toplotno izolacijo podstrešij,
- izboljšali tesnenje oken in vrat,
- spodbujali uporabo energijsko učinkovite zasteklitve.

Povezave: II.B.1.3 prenova stavbne dediščine

III.C.2.2 SPODBUJATI UPORABO ENERGETSKO VARČNIH NAPRAV

Eden od ukrepov učinkovite rabe energije je tudi uporaba aparatov in naprav v gospodinjstvu in široki rabi, ki za svoje delovanje porabijo manj energije oziroma energijo pretvarjajo z večjim izkoristkom. V ta namen bomo predvsem:

- širili uporabo naprav z energetske nalepke (kategorije A in B) oz. znakom energetske učinkovitosti,
- spodbujali uporabo varčnih svetil,
- širili uporabo plinskih naprav in kondenzacijskih kotlov za ogrevanje ter zagotavljali reden nadzor njihovega delovanja,
- spodbujali zamenjavo iztrošene tehnologije, kar pomeni zamenjavo starih kotlov za ogrevanje s 70 % izkoristkom z novejšimi z izkoristkom nad 90 % oziroma s kondenzacijskimi kotli z izkoristkom do 106 %,
- spodbujali uporabo toplotnih črpalk,
- uvajali termostatske ventile in nizko temperaturne kotle krmiljene na zunanjo temperaturo,
- v večjih javnih zgradbah (npr. hoteli, zdravstvene ustanove, šole, poslovni prostori) spodbujali vgradnjo centralnega nadzornega sistema z inteligentno sobno regulacijo ogrevanja in hlajenja.

Povezave: II.A.4.5 oskrba s plinom, II.A.4.6 manjši sistemi plinifikacije, II.A.5.5 parametri onesnaženosti zraka

III.C.2.3 PREVERITI MOŽNOSTI ZA POSTAVITEV TOPLOTNE POSTAJE ZA OGREVANJE NA LESNO BIOMASO

Obravnavano območje ima velik potencial lesne biomase za energetske rabe, saj kar 59 % površin porašča gozd. Uporaba lesne biomase prinaša številne prednosti: obnovljivost in cenenost energetskega vira, kratke transportne poti, udobje pri uporabi, ne emitira ogljikovega dioksida (CO₂), najmodernejša tehnologija izgorevanja, nizke emisije, regionalna razpoložljivost, neobčutljivost na krizne razmere, nova delovna mesta. Te prednosti je mogoče izkoristiti tam, kjer so na razpolago večje količine lesnih ostankov in kjer je gostota odjema zadostna. Zato bomo najprej preverili možnosti postavitve toplotne postaje za daljinsko, skupinsko ali individualno ogrevanje na lesno biomaso in vzpostavitev tehnologije za proizvodnjo lesnih sekancev. Spodbujali bomo demonstracijsko vgradnjo manjših kotlov za ogrevanje (npr. za javne zgradbe in individualno kurjavo).

Povezave: I.E.5.2 izraba lesne mase, II.B.1.1 zaraščanje kmetijske krajine

III.C.2.4 PREVERITI MOŽNOSTI IZKORIŠČANJA VETERNE ENERGIJE

Specifične veterne razmere dajejo možnost izkoriščanja veterne energije v elektroenergetske namene. V ta namen bomo analizirali veterni potencial in preverili vsestransko sprejemljivost takega načina pridobivanja električne energije. Ocenili bomo vplive, ki jih povzročata gradnja in obratovanje takih elektroenergetskih objektov v prostoru katerega največja primerjalna prednost je značilna kulturna krajina in visoka stopnja biotske raznovrstnosti. Na podlagi analiz bomo spodbujali pripravo in izvedbo pilotnih projektov za postavitve vetrnih elektrarn na območjih, ki bodo vsestransko sprejemljiva.

Povezave: II.B.1.4 vpliv infrastrukture na krajino

III.C.2.5 PREVERITI MOŽNOSTI ALTERNATIVNIH VIROV OGREVANJA ZA JAVNE ZGRADBE IN GOSPODINJSTVA

V ta namen bomo zlasti:

- gradili solarne sisteme za pripravo tople vode (sončni kolektorji oz. sprejemniki sončne energije),
- sofinancirali pilotne in demonstracijske projekte sočasne proizvodnje toplote kot prioritetnega produkta in elektrike kot sekundarnega produkta manjših velikosti (šola, bolnišnica, večji stanovanjski blok oz. naselje) na osnovi plina ali novih obnovljivih virov (biomasa).

Povezave: I.D.3 izboljšati turistično infrastrukturo, II.A.4.5 oskrba s plinom, II.A.4.6 manjši sistemi plinifikacije

III.C.2.6. IZOBRAŽEVATI IN INFORMIRATI JAVNOST ZA VARČNO RABO ENERGIJE IN VARSTVO OKOLJA

K izboljšanju pomanjkljive energetske in okoljske ozaveščenosti prebivalstva bo pripomogla razširitev delovanja energetske svetovalne mreže ENSVET (energetske svetovanje za občane) za gospodinjstva. Tako organizirana svetovalna služba brezplačno svetuje in izobražuje s skupnim ciljem pomagati občanom pri učinkoviti rabi energije in s tem pri zmanjševanju škodljivega vpliva na okolje in zniževanju stroškov za energijo. V ta namen bomo zato spodbujali različne informativne, izobraževalne in promocijske aktivnosti.

Povezave: II.A.1.2 okoljsko izobraževanje, III.A.1.5 univerza za tretje življenjsko obdobje

III.C.2.7 RAZŠIRITI ENERGETSKO SVETOVANJE VEČJIM PORABNIKOM ENERGIJE IN SPODBUJATI ENERGETSKE PREGLEDE

Energetske svetovanje večjim porabnikom energije je namenjeno vzpodbujanju ali nadaljevanju aktivnosti na področju zmanjševanja stroškov za energijo. V ta namen bomo zlasti:

- razširili energetske svetovanje, ki obsega predstavitev energetske izkaznice podjetja, sodobne tehnologije in metod energetskega managementa ter možne ukrepe za zmanjševanje stroškov,
- podpirali energetske preglede v industriji in zgradbah, ki so namenjeni spodbujanju investicij v učinkovito rabo energije in uvajanje energetskega managementa v industriji, storitvenem in javnem sektorju ter v večstanovanjskih objektih.

IV. OHRANJANJE CELOVITOSTI OBMOČJA S KREPITVIJO POVEZAV

IV.A PARTNERSTVO MED SREDIŠČNIMI NASELJI IN PODEŽELJEM

Osnovni namen je poiskati **ravnovesje med razvojem mest in podeželja**. Tri četrtine prebivalstva na tem območju živi na podeželju (le eno mesto z nekaj manj kot 5000 prebivalci), za katerega je značilna izredno razpršena poselitev z višjimi stroški za komunalno opremljanje. Da bi izboljšali zaposlitvene možnosti in kakovost življenja na celotnem območju, bomo oblikovali nove partnerske odnose med mestom in podeželjem.

V ospredje bomo postavili skupni interes, ki uveljavlja **prostorsko solidarnost**. Razvoj bomo gradili selektivno na prednostih posameznih območij in komplementarnosti med njimi. Središčna naselja in podeželje tako obravnavamo integralno kot funkcionalni in prostorski enoti, ki imata različne medsebojne odnose in oblike soodvisnosti. Središčna naselja nudijo infrastrukturo in storitve za gospodarske dejavnosti v regiji, dostop do informacij in znanja ter socialne infrastrukture in storitev. Podeželsko prebivalstvo pa koristi zaposlitvene možnosti, infrastrukturo in različne storitve, ki jih ponuja mesto, medtem ko lahko mestni prebivalci izrabljajo možnosti preživljanja prostega časa na podeželju in nabavljajo njihove produkte.

Urbana vozlišča so hkrati vsa občinska središča (Sežana, Divača, Hrpelje-Kozina, Komen) ter naslednja naselja: Kostanjevica, Štanjel, Dutovlje, Lokev, Senožeče, Obrov, Gračišče in Črni Kal. Policentričen razvoj občinskih središč ter omenjenih naselij v funkciji razvojnih nosilcev v povezavi z zaledjem zagotavlja uravnotežen razvoj. To se kaže zlasti v koncentraciji podjetništva z osrednjo poslovno cono na mejnem prehodu Fernetiči v navezavi z lokalnimi poslovnimi conami v drugih središčih ter dostopom do storitvenih dejavnosti (zlasti izobraževanja, zdravstvenega in socialnega varstva).

Središčna kraška krajina na apnenčasti podlagi se razteza na obeh straneh glavnih prometnic, ki potekajo od Črnega Kala in naselja Obrov proti Kozini, Divači, Sežani ter dalje mimo Štanjela, Komna in Kostanjevice proti Novi Gorici. Glavna razvojna žarišča na tem območju so Lipica, Škocjanske jame, Štanjel in Kraški rob ter Glinščica kot osrednje turistične točke, na katere se bodo navezali manjši ponudniki turističnih storitev. Glavne razvojne usmeritve so naslednje: usmerjena poselitev, ohranjanje obstoječih centralnih funkcij in njihova usmerjena nadgradnja ter smotrna raba že načetih površin.

Ohranjena krajina na stičišču s Krasom zajema flišni območji Vrhov ter Brkinov z dolino Reke ter Podgorski Kras in Slavniško pogorje s Čičarijo na karbonatni podlagi. Na tem območju bomo usmerjeno razvijali zlasti kmetijstvo, gozdarstvo in turizem v tesni povezavi s štirimi stebri kraškega turizma in podjetniškimi conami v centrih, ohranjali arhitekturno dediščino in krajino, ostali prostor pa se bo preoblikoval za potrebe preživljanja prostega časa.

Podrobnejši prostorski razvoj bo določen z **regionalno prostorsko zasnovo**, ki bo predstavljala nadgradnjo razvojnega programa. Z zasnovo bodo določeni:

- temeljni cilji in usmeritve urejanja prostora v občinah, ki se interesno povezujejo,
- sistem poselitve (natančnejša definicija in hierarhija urbanih vozlišč),
- zasnova infrastrukturnih sistemov medobčinskega pomena,
- zasnova rabe prostora, vključno z razvojnimi območji naselij,
- urbanistični in krajinski načrti.

Sodelovanje občin pri projektih medobčinskega pomena, ki so opredeljeni v strategiji, bo omogočilo boljšo izrabo razpoložljivih virov in usklajevanje dejavnosti v smeri dolgoročnih skupnih interesov. Kombiniranje virov za skupne projekte predstavlja zametek organizirane regionalne ravni, ki je potrebna zaradi velikega razkoraka med centralizirano državno upravo in razdrobljenimi, majhnimi

občinami. Hkrati bo tako povezovanje in sodelovanje tudi oblikovalo močno entiteto, ki bo sposobna zagovarjati skupne interese območja v odnosu do drugih regij, čezmejnega prostora, države in širše.

IV.B POVEZOVANJE S SOSEDNJI SLOVENSКИ REGIJAMI

Strateški del Skupnega razvojnega programa predstavlja skupno izhodišče za sodelovanje z drugimi regijami, predvsem z ostalimi subregijami, ki so vključene v pripravo Regionalnega razvojnega programa Južne Primorske (Obala, Ilirska Bistrica). Projektno sodelovanje bo potrebno tudi z drugimi sosednjimi regijami (zlasti Goriška statistična regija in Notranjsko-kraška) na področjih, kjer se kažejo skupni interesi (npr. infrastruktura, visokotehnološki koridor, razvoj podeželja, človeški viri, izobraževanje itd.).

Z nadaljevanjem izvedbe strategije (izvedbenega programa) in na podlagi doseženega soglasja v Regionalnem razvojnem programu Južne Primorske kot tudi z vsemi ostalimi statističnimi regijami bodo določene funkcije glavnih urbanih središč (npr. kampusi primorske univerze, državne izpostave oz. dislocirane enote, poslovne cone regionalnega pomena, itd.).

Pospeševanje mreženja oziroma funkcijske komplementarnosti središč na celotnem območju bo ustvarilo pozitivne vzajemne učinke, spodbujalo specializacijo in hkrati omogočilo enakomernejši dostop do infrastrukture in storitev, kar bo prispevalo k bolj uravnoteženemu prostorskemu razvoju. Tesnejše medregionalno sodelovanje med središči v obmejnem območju bo ojačalo nosilce razvoja in posledično okrepilo položaj obmejnih središč, ki so pod vse izrazitejšim vplivom gravitacije močnejših urbanih centrov zunaj Slovenije.

Med cilje izrazito regionalnega značaja spadajo na primer:

- dokončati gradnjo regionalnega primorskega vodovoda
- zmanjšati onesnaževanje voda v vplivnem območju izven Krasa
- izbrati lokacijo in zgraditi regionalno deponijo odpadkov
- vzpostaviti enotno regionalno energetska strukturo
- izdelati energetska bazo podatkov v povezavi z GIS-om kot priprava za projekte
- ustanoviti energetska svetovalno pisarno
- sodelovati pri institucijah regionalnega značaja (npr. Sklad za razvoj in usposabljanje človeških virov, regionalna garancijska shema...)
- oblikovati zaokroženo turistično ponudbo, ki bo komplementarna ponudbi Obale itd.

IV.C ČEZMEJNO SODELOVANJE

Skupni programski dokument Interreg III A/Phare CBC Italija – Slovenija za obdobje 2000-2006 določa skupno razvojno strategijo za obmejno območje Obalno-kraške ter Goriške statistične regije na slovenski strani ter dežele Furlanije-Juljske krajine in Veneta na italijanski strani. Glavni cilj razvojnega programa je spodbujati trajnostni razvoj in povezovanje obmejnih območij v luči oblikovanja združene Evrope in z namenom, da se odpravijo ovire za gospodarske, socialne in kulturne izmenjave ter varovanje okolja in skupno urejanje prostora, ki so nastale kot posledica državne meje in obrobne lege območja v matični državi.

Dokument upošteva v svoji strategiji prognoze o predvidenih učinkih vstopa Slovenije v Evropsko unijo ter smernice in načela razvojnih dokumentov Evropske unije. Eden pomembnejših ciljev razvojne strategije obmejnega prostora je zmanjševanje regionalnih razlik na gospodarskem, socialnem, kulturnem, okoljskem in prostorskem področju. V ta namen so bile oblikovane tri prednostne naloge: trajnostni razvoj obmejnega območja, gospodarsko sodelovanje ter razvoj človeških virov in harmonizacija različnih sistemov.

Območje je obravnavano kot enotna geografska in družbenogospodarska celota s skupnimi cilji. Vendar pa skupni cilji postavljajo le enoten okvir in določajo skupno smer, v okviru katere je potrebno

oblikovati razvojne projekte čezmejnega značaja, ki gradijo na lastnih potencialih območja in rešujejo skupne probleme. V tem smislu je potrebno pretehtati vsak primer posebej in ugotoviti pozitivne in negativne posledice čezmejnega združevanja in vzajemnih učinkov z namenom, da se uveljavijo lastni interesi regije in zagotovi določena stopnja neodvisnosti. Pri tem bomo posebno pozornost posvetili slovenski manjšini na drugi strani meje. Skupni programski dokument bo osnova za potrjevanje projektov iz programov Phare CBC in Interreg IIIA.

IV.C.1 Trajnostni razvoj obmejnega območja

IV.C.1.1 VAROVANJE IN RAZVOJ NARAVNIH VIROV IN PROSTORSKIH DANOSTI

Osnovni namen je zagotoviti varovanje, razvoj in upravljanje z naravnimi viri in vrednotami ter kulturno krajino in dediščino v smislu trajnostnega gospodarjenja v skladu z nosilno sposobnostjo okolja.

V ta namen bomo predvsem:

- spodbujali vzpostavljanje sistemov za skupno spremljanje stanja okolja in ugotavljanje medsebojnih vplivov,
- spodbujali izgradnjo oziroma dograditev komunalne infrastrukture za preprečevanje onesnaževanja okolja,
- spodbujali sanacijo nelegalnih odlagališč, ki onesnažujejo kraški vodonosnik, iz katerega se črpa pitno vodo,
- spodbujali učinkovito rabo energije in rabo obnovljivih virov energije,
- skupaj načrtovali in izvajali dejavnosti za ustanovitev čezmejnega Kraškega regijskega parka.

IV.C.1.2 USTVARJANJE TEMELJNIH POGOJEV ZA CELOSTEN REGIONALNI RAZVOJ

Da bi ustvarili temeljne pogoje za skladen in trajnosten razvoj območja, bomo preverili možnosti in spodbujali povezovanje na področju infrastrukture v najširšem smislu ter razvoj in krepitev ustreznih struktur in mrežnih povezav med njimi, ki bodo omogočale čezmejno izmenjavo, povečevale vedenje o čezmejnem območju in izboljšale dostop do storitev.

V ta namen bomo predvsem:

- spodbujali povezavo vodovodnih omrežij za zagotavljanje zadostnih količin pitne vode (kot nadomestni vir v primeru izpada ali povečane porabe),
- preučili možnosti skupnega ravnanja z odpadki (nadgradnja že začelih aktivnosti),
- povezali plinovod v Sežani z italijanskim omrežjem,
- spodbujali povezavo plinovoda Bazovica-Lokev-Divača-Kozina in Repentabor-Dutovlje-Tomaj,
- izboljšali energetska prenosna in distribucijska omrežja,
- povezali informacijsko-telekomunikacijska omrežja,
- spodbujali nastanek naprednega logističnega vozlišča na mejnem prehodu Fernetiči.

IV.C.2 Gospodarsko sodelovanje

IV.C.2.1 IZBOLJŠANJE KONKURENČNOSTI IN SODELOVANJA

Ustvarjali bomo podporno okolje za trajnosten razvoj podjetništva in obrti ter spodbujali sodelovanje med gospodarskimi in institucionalnimi subjekti z namenom, da povečamo konkurenčnost regionalnega gospodarstva. Sodelovanje bo potekalo zlasti na področju spodbujanja uvajanja inovacij, informacijskih povezav, nudenja storitev podjetjem ter promocijskih dejavnosti.

V ta namen bomo predvsem:

- se povezali s podjetji in podpornimi institucijami onkraj meje zaradi prenosa izkušenj in tehnologije s posebnim poudarkom na slovenski manjšini
- spodbujali predstavitev na obmejnih in mednarodnih sejmih
- spodbujali oblikovanje koridorja za visoko tehnologijo v navezavi z raziskovalnim centrom v Padričah in drugimi raziskovalnimi in podpornimi institucijami.

IV.C.2.2 ČEZMEJNO SODELOVANJE NA PODROČJU TURIZMA

Razvijali in krepili bomo turizem, ki gradi na raznolikosti turističnih potencialov območja in je naravi in okolju prijazen. Oblikovali bomo enotno turistično ponudbo s Tržaškim krasom, ki bo komplementarna ponudbi slovenske Obale in tržaške riviere.

Povezave: I.D.2 edinstvena in zaokrožena turistična ponudba

IV.C.2.3 ČEZMEJNO SODELOVANJE V PRIMARNEM SEKTORJU

Spodbujali bomo sonaravno kmetovanje in gospodarjenje z gozdovi in pospeševali vse oblike sodelovanja, ki bodo prispevale k iskanju novih prodajnih poti za kakovostne kmetijske pridelke in živila, krepitvi skupne promocije, diverzifikaciji gospodarskih dejavnosti na kmetijah (turizem na podeželju, socialna funkcija gozda...) ter ohranjanju in razvoju gozdnih ekosistemov in ekosistemov, ki nastanejo s kmetijsko rabo zemljišč. V tej luči se kažejo kot posebno pomembni možnost trženja domačih pridelkov na sosednjem čezmejnem območju ter oblikovanje enotnega vinogradniškega okoliša.

IV.C.3 Človeški viri, sodelovanje in harmonizacija sistemov

IV.C.3.1 RAZVOJ IN USPOSABLJANJE ČLOVEŠKIH VIROV TER INOVATIVNE POBUDE NA TRGU DELOVNE SILE

Pospeševali bomo izobraževanje in usposabljanje človeških virov z namenom, da bi izboljšali zaposlitvene možnosti delovne sile tudi v spremenjenih okoliščinah po vstopu Slovenije v Evropsko unijo.

V ta namen bomo predvsem:

- spodbujali sodelovanje na področju poklicnega izobraževanja in izmenjav (socialno šibke skupine prebivalstva, politika enakih možnosti, podjetniško usposabljanje, usposabljanje za posamezne sektorje...)
- spodbujali sodelovanje in usklajevanje dejavnosti pri oblikovanju skupnih organizacijskih struktur za razvoj človeških virov in izmenjave študentov ter inovativnih zaposlitvenih strategij.

IV.C.3.2 SODELOVANJE NA PODROČJU KULTURE, KOMUNIKACIJ, RAZISKAV IN HARMONIZACIJE SISTEMOV MED INSTITUCIJAMI

Spodbujali bomo zaznavanje in reševanje skupnih problemov, ki izhajajo iz rabe različnih jezikov ter različnega ustroja na področju upravljanja institucij, pravnega in socialnega sistema, trga delovne sile, izobraževanja, informacijskega sistema ter zdravstvene oskrbe in civilne zaščite. Posebno pozornost bomo posvetili slovenski manjšini onkraj meje.

V ta namen bomo predvsem:

- nadaljevali uspešne in razvili nove oblike kulturnega in športnega sodelovanja in izmenjav s čezmejnimi območjem tako na institucionalni kot na društveni ravni;
- spodbujali vzpostavljanje informacijskih sistemov in gradiva za izmenjavo informacij in povečevanje vedenja o delovanju in organiziranosti na različnih področjih.

IV.D SODELOVANJE MED KRAŠKO REGIJO IN DRŽAVO

Krovni strateški dokumenti na ravni države (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, Strategija regionalnega razvoja Slovenije, Prostorski plan RS) opredeljujejo razvojno politiko in tvorijo okvir razvojnim prizadevanjem na regionalni ravni. V odnosu do SRRS spada obravnavano območje med obmejna območja, nobena od vključenih občin pa ne spada v območja s posebnimi razvojnimi problemi. V prostorskem planu Republike Slovenije je na obravnavanem območju predvidena ustanovitev Kraškega regijskega parka, katerega cilj je s primernimi dejavnostmi zagotavljati razvoj ob hkratnem zagotavljanju varstva narave in s tem trajnostni razvoj celotnega območja Krasa.

Med glavne cilje strategije, ki imajo odločilen vpliv na življenje in delo na tem območju, vendar so v pristojnosti države, spadajo zlasti:

- Oblikovati celovito cestno in železniško omrežje usklajeno s prostorskim razvojem območja ter z upoštevanjem meril varstva okolja ter povečati splošno prometno varnost
- izboljšali energetske prenosne in distribucijske omrežja ter spodbujali učinkovito rabo energije
- zagotoviti visoko kakovostno in rentabilno telekomunikacijsko infrastrukturo
- oblikovati večje družinske kmetije s pomočjo posredovanja zemljišč s strani Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS
- s finančnimi spodbudami, davčno politiko in drugimi ukrepi pospešiti prehod kmetij v lastništvo mlajši generaciji
- oblikovati predlog za umestitev območja v prvo kategorijo kmetijskih površin
- prednostno reševati razvoj javnega zavoda Kobilarne Lipica v povezavi s celotnim razvojem Krasa in Brkinov
- vzpostaviti oz. izboljšati sistem spremljanja stanja okolja.

IV. E POVEZOVANJE Z EVROPSKO UNIJO TER Z OSTALIMI DRŽAVAMI

Kras je del širšega teritorija, ki je zelo diverzificiran, ekološko občutljiv, s številnimi naravnimi in kulturnimi vrednotami, kjer se srečujejo kar trije veliki evropski jeziki (latinski, germanski, slovanski), je pa tudi izrazito tranzitni prostor in tako zelo pomemben za združeno Evropo.

Dosedanje skupne pobude za razreševanje skupnih prostorskih in razvojnih zadev so se začele odvijati v sklopu delovne skupine združenih občin z imenom Alpe-Adria (1978), ki ima danes 19 članov iz držav Italije, Nemčije, Švice, Slovenije, Hrvaške in Madžarske. Sodelovanje je rezultiralo v številnih

medsebojnih dogovorih, sporazumih, kot npr.: Osimski..., ki so se vse bolj dotikali čisto praktičnih skupnih zadev na področju prometa, gospodarstva in kulture.

Konec 80-ih let se je čezmejna dežela Furlanija-Juljska krajina (FJK) vključila v več evropskih iniciativ za spodbujanje čezmejnega razvoja (INTERREG III A), medtem ko so se kraške občine vključile v program Phare CBC na začetku predvsem s podjetniškimi in kmetijskimi projekti.

Sosednja dežela FJK, kot tudi Slovenija je vključena tudi v širši projekt CADSES, v sklopu INTERREGA II B, to je meddržavni projekt, ki združuje 18 držav v prostoru med Jadranom, Podonavjem in Balkanom (26% vse evropske populacije). Cilj projekta, ki ima več podprojektov, je povezati institucije v teh državah, ki so zadolžene za prostorsko in razvojno načrtovanje ter ustvarjati pogoje za celovito načrtovanje skupnega prostora, ki bo že v kratkem vključen v razširjeno Evropo.

Izkušnje pri dosedanjem čezmejnem sodelovanju je potrebno nadgrajevati v smislu:

- oblikovanja skupnih institucij, struktur, npr. evroregij,
- s sodelovanjem v širših čezmejnih in meddržavnih projektih vplivati na bolj integralen pristop pri spodbujanju razvoja, saj sektorske odločitve bodisi na državnem, meddržavnem ali lokalnem nivoju vplivajo na razvoj bogastva v prostoru,
- vedno bolj graditi čezmejno in meddržavno planiranje, ki bi moralo vedno bolj postajati del sedanjih sistemov načrtovanja, že večkrat omenjeni čezmejni Kraški regijski park bi s takim pristopom lahko postal razlog in hkrati cilj skupnega načrtovanja.

PRIORITETE NA RAVNI SPLOŠNIH CILJEV PO RAZVOJNIH SKLOPIH

	RAZVOJ DINAMIČNEGA PODEŽELJA IN KONKURENČNIH CENTROV	OHRANJANJE IDENTITETE IN PRIVLAČNOSTI PROSTORA	KAKOVOSTNO IN VABLJIVO ŽIVLJENJSKO OKOLJE ZA DOMAČINE	OHRANJANJE OZEMELJSKE CELOVITOSTI OBMOČJA S POVEZOVANJEM
Prioriteta 1	Zagotoviti vodooskrbo, urediti odvodnjavanje in čiščenje odpadnih voda ter zagotoviti pogoje za zbiranje, odvoz in odlaganje odpadkov	Varovati naravne vire, zlasti vodne	Obdržati obstoječe vzgojno-izobraževalne ustanove ter razširiti ponudbo z novimi izobraževalnimi programi	Okrepiti medobčinsko povezovanje in sodelovanje in spodbujati policentrični razvoj središč
Prioriteta 2	Urediti podjetniške cone za razvoj podjetništva in obrti	Ohranjati in upravljati z naravnimi vrednotami in kulturno dediščino	Ustvarjati pogoje za dostopno in kvalitetno zdravstveno oskrbo ter zagotavljati aktivne oblike socialnega varstva	Izdelati regionalno prostorsko zasnovo
Prioriteta 3	Oblikovati edinstveno in zaokroženo turistično ponudbo	Ohranjati kulturno krajino	Spodbujati učinkovito rabo energije in rabo obnovljivih virov energije	

VIRI IN LITERATURA

1. Agenda 21 za Slovenijo. Prispevek nevladnih organizacij. Junij 1995. Ljubljana, Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, 43 strani.
2. Akcijski program zaposlovanja v Sloveniji za leti 2000-2001. 2000. Ljubljana, Vlada Republike Slovenije, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 63 strani.
3. BRDNIK, M., 2001. Naravi prijazno vinogradništvo na Krasu. Kras, št. 45, str. 10.
4. BREZOVEC, A., 2000. Marketing v turizmu. Turistica – Visoka šola za turizem. Portorož, 144 strani.
5. BUT, F., 2001. Naravi prijazno kmetovanje na kraškem prostoru v luči vstopanja Slovenije v Evropsko zvezo. Kras, št. 45, str. 6-7.
6. CERO »Sežana« – idejna zasnova. Julij 2001. Drava Vodnogospodarsko podjetje Ptuj, str. 3-10.
7. Cross-border Joint Programming Document 2000-2006, Interreg III A / Phare CBC Italy – Slovenia. June 2001, 304 strani.
8. Čezmejno sodelovanje na področju javnih služb. Zaključno poročilo. Junij 2001, Phare Framework Contract - Environment.
9. DARIŽ, A., 2001. Ponujajo se nove možnosti. Kras, št. 45, str. 12-13.
10. DEU, Ž., 2001. Stavbarstvo slovenskega podeželja. Značilno oblikovanje stanovanjskih hiš. Ljubljana, Kmečki glas, 157 strani.
11. DEU, Ž., 1999. Vključevanje tradicionalnega stavbarstva v urejanje naselij pomeni prenašanje njegovih kakovosti v novo oblikovanje stavb in naselij. Kras, št. 32-33, str. 21-25.
12. Državni razvojni program 2001-2006. Osnutek. 15. oktober 2001. Ljubljana, Agencija RS za regionalni razvoj, 238 strani.
13. Evropska unija, Slovenija in trajnostni razvoj. 1998. Ljubljana, Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, 122 strani.
14. Evropske prostorsko razvojne perspektive. V smeri uravnoteženega in trajnostnega razvoja ozemlja Evropske unije. 2000. Ljubljana, slovenska verzija, MOP, Urad RS za prostorsko planiranje, 82 strani.
15. Gozdnogospodarski načrt za Kraško gozdnogospodarsko območje 2001 – 2010. Osnutek. 2001. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Sežana, 69 strani.
16. Kraški regijski park. Načrt upravljanja. Drugo poročilo. Maj 1997. Oikos d.o.o., Svetovanje za okolje, 60 strani.
17. KUKANJA, V., 2000. Podatki o stanju komunalne opremljenosti in zbiranju in odlaganju odpadkov. Sežana, Komunalno stanovanjsko podjetje Sežana, 7 strani.
18. LAH, A., 1998. Voda – vodovje. Poglavitni življenjski vir narave in gospodarstva. Zbirka usklajeno in sonaravno 2. Ljubljana, Svet za varstvo okolja Republike Slovenije, 63 strani.
19. Lokalna energetika: novi koncepti, novi viri, nove tehnologije. Priročnik za trajnostno energetiko lokalnih skupnosti. Februar 1999. Ljubljana, 100 strani.

20. MALNIČ, D., 1992. Turistično ovrednotenje občine Sežana s poudarkom na njeni obmejni legi. Februar 1992. Sežana, Skupščina občine Sežana, 126 strani.
21. MALNIČ, D., MEDICA, P., 2001. Vpliv odprave meje na razvoj Obalno-kraške regije po vstopu Slovenije v EU. Preobrazba Suhozemnega terminala Sežana v okviru MMP Sežana-Fernetiči. April 2001. Phare CBC Slovenija / Italija, Sklad malih projektov, projekt št. SL-9802.04.01.14, 62 strani.
22. Medobčinski sistem ravnanja z odpadki istrskih in kraško-brkinskih občin. 18. maj 2001. E - novice Umanotera 10/01.
23. Nacionalni program razvoja Slovenske železniške infrastrukture. 1996. Uradni list RS, 13, str. 933-939.
24. Nacionalni program varstva okolja. 1999, Ministrstvo za okolje in prostor. URL: <http://www.gov.si/mop/vsebina/npvo.doc> (citirano januarja 2001).
25. Nacionalni stanovanjski program. 10. 5. 2000. URL: http://www2.gov.si:8000/zak/Akt_vel.nsf/ (citirano januarja 2001).
26. Načrt razvoja podeželja 2000 – 2006. Osutek. 30 november 1999. Ljubljana, MKGP, 72 strani.
27. Narava in okolje. Varstvo in razvoj v Republiki Sloveniji. Zbirka usklajeno in sonaravno 1. 1998. Ljubljana, Svet za varstvo okolja Republike Slovenije, 80 strani.
28. Norme urbanistiche, parco e sviluppo dell'agricoltura. Urbanistične norme, park in razvoj kmetijstva. 4. septembra 1999. Trst-Trieste, Area Science Park, 91 strani.
29. PIRKOVIČ, J., 1998. Pilot project for the Karst region: a national perspective. European heritage, št. 1, str. 33-34.
30. Po poteh dediščine: Regeneracija podeželja z vključevanjem naravne in kulturne dediščine kot elementa turistične ponudbe tega prostora. Priročnik o projektu Po poteh dediščine. Marec 1997. Ecotourism Ltd. (Velika Britanija), ECOVAST (Evropa), Prisma (Grčija), 65 strani.
31. Poti miru za kulturno, zgodovinsko in turistično ovrednotenje soške fronte kot ideje miru in sožitja narodov. Turistični marketinški projekt, 1. faza, kratek povzetek vsebine. MGD, 12 strani.
32. Predlog nacionalnega programa razvoja telekomunikacij. 16. 4. 1999. Ljubljana, Poročevalec Državnega zbora RS, letnik XXV, št. 24, str. 33-101.
33. Predlog resolucije o prometni politiki Slovenije (RePPS). 21.1.1998. Ljubljana, Poročevalec Državnega zbora RS, letnik XXIV, št. 6., str. 37-63.
34. Predlog sprememb in dopolnitev nacionalnega programa razvoja železniške infrastrukture. 1998. Poročevalec, 15, str. 31-48.
35. Preprečimo onesnaževanje voda s fitofarmaceutskimi sredstvi. Avgust 2000. Ljubljana, MKGP.
36. Problemska analiza funkcionalno zaokrožene Kraške regije (analitični del Skupnega razvojnega programa). December 2000. Štanjel, Pilotni projekt Kras, 87 strani.
37. Program razvoja gozdov v Sloveniji. 1996. Uradni list RS, 14, str. 981 – 994.
38. Projekt o pripravi skupne turistične ponudbe Krasa in Brkinov. Oktober 1998. Divača, Kras Tour d.o.o., 51 strani.
39. Prometna politika za vsakogar. Januar 1998. Ljubljana, Ministrstvo za promet in zveze, 32 strani.
40. Razvojni projekt Koper 2020. Povzetki razvojnih študij. 1998. Koper, MO Koper, 213 strani.

41. Regijski park Snežnik – izhodišča za načrt upravljanja. Vzpostavitev modela lokalne prenovе v Notranjskem regijskem parku – projekt Matra. Oktober 1999. Ljubljana, Uprava RS za varstvo narave, 181 strani.
42. Regionalni razvojni program Krasa in Brkinov, Skupna razvojna strategija usmerjanja gospodarskega razvoja občin Divača, Hrpelje-Kozina, Komen in Sežana. December 1999. Sežana, Sloveneta d.o.o., 193 strani.
43. Resolucija o strategiji rabe in oskrbe Slovenije z energijo. 1996. Uradni list RS, 9, str. 672 – 682.
44. Resolucija o strateških ciljih na področju razvoja turizma v Republiki Sloveniji s programom aktivnosti in ukrepov za njeno izvajanje. 1995. Uradni list RS, 7, str. 721-732.
45. Slovenski kmetijsko okoljski program 2001 – 2006. Predlog. 2001. Ljubljana, MKGP, 70 strani.
46. Slovenski nacionalni kulturni program – predlog. 2000. Ljubljana, Ministrstvo za kulturo, str. 23, 30-31, 70-76.
47. Strateške usmeritve RS za ravnanje z odpadki. 3. 10. 1996. Poročevalec državnega zbora RS, letnik XXII, št. 36, str. 56.
48. »Strategija MSP«: Sistematična podpora sodelovanju med malimi in srednjimi podjetji (MSO) v obmejni regiji med Slovenijo in Italijo. Sklepno poročilo. November 2000. Seed s.p.a., Phare CBC Slovenia – Italy »SME Strategy« SL – 9701.03.02, 55 strani.
49. Strategija razvoja malega gospodarstva v Republiki Sloveniji. 20. 9. 1996. Ljubljana, Poročevalec Državnega zbora RS, letnik XXII, št. 34, str. 133-165.
50. Strokovne podlage za razglasitev Kraškega regijskega parka. Februar 2000. Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Gorica in Medobčinski zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran.
51. ŠTEFANČIČ, I., ŠTOLFA, M., GERŽELJ, E., BRDNIK, M., ROJC, V., november 1999. Strategija razvoja kmetijstva v občini Sežana. Sežana, Občina Sežana, 14 strani.
52. Število EPK 2000 kmetijskih gospodarstev in direktorjev na kmetijskih gospodarstvih glede na kmetovanje kot dejavnost po naseljih in občinah. Popis kmetijskih gospodarstev 2000. 2001. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije.
53. ŠTOKA, I., 2001. Živinoreja na Krasu. Kras, št. 45, str. 14-15.
54. ŠTOLFA, M., 2001. Vedno bolj zanimive postajajo že pozabljene poljščine. Kras, št. 45, str. 11.
55. Študija - Brkinska sadna pot. Pregled trenutnega stanja sadjarstva v Brkinih. 2001. Ilirska Bistrica, Društvo brkinskih sadjarjev, enota Hrpelje-Kozina, 34 strani.
56. Timav – Kraški regijski park. Strokovne podlage za načrt upravljanja. Podsklop vode. Februar 1998. Ljubljana, Limnos, 182 strani.
57. Vodilna načela za trajnostni prostorski razvoj evropske celine. Evropska konferenca ministrov odgovornih za regionalno planiranje CEMAT. Hannover, 7.-8. september 2000. Pripravil Odbor visokih uradnikov. November 2000. Ljubljana, slovenska verzija, MOP, Uprava RS za prostorsko planiranje, 40 strani.
58. Vračanje opuščenih kraških travnikov v kmetijsko rabo. Maj 2001. Sežana, Društvo rejcev drobnice s Krasa, 15 strani.

59. Zakon o ohranjanju narave. 1999. Uradni list RS, 56, str. 7146 – 7175.
60. Zakon o pospeševanju turizma. 1998. Uradni list RS, 57, str. 4135 – 4141.
61. Zakon o varstvu kulturne dediščine. 1999. Uradni list RS, 7, str. 555 – 564.
62. Zakon o varstvu okolja. 1993. Uradni list RS, 32, str. 1750-1769.

UDELEŽENCI TEMATSKIH DELOVNIH SKUPIN IN OSTALI SODELUJOČI

♦ akademska slikarka (Karin Lavin) ♦ Apegas (Bojan Dolenc) ♦ BTC Terminal Sežana (Andrej Teraž) ♦ Bolnišnica Sežana (mag. Silvana Šonc) ♦ Center za kartografijo favne in flore (Katja Pobiljšaj, Franc Rebeušek) ♦ Center za socialno delo Sežana (Erika Rojc, Mirjam Škerlj) ♦ Cestno podjetje Koper (Ivan Žvokelj) ♦ Cestno podjetje Nova Gorica (Svetozar Velikonja) ♦ Čebelarstvo društvo Sežana (Ivan Atelšek, Jože Fabjan, Jožef Švigelj) ♦ DOPPS (Slavko Polak) ♦ Elektro Primorska PE Sežana (Boris Jelušič) ♦ Energetsko svetovalna pisarna Nova Gorica (Tomislav Ličen) ♦ Geološki zavod Slovenije (Lado Placer, Janko Urbanc) ♦ HTG d.d. Sežana (Ludvika Foški) ♦ Hranilno kreditna služba (Dušan Škrlj) ♦ I&I Avtobusni prevozi d.d. Koper (Drago Korošec) ♦ Inštitut Jožef Stefan (Sonja Lojen) ♦ Inštitut za raziskovanje Krasa ZRC SAZU (dr. Metka Petrič) ♦ Instaling (Marjan Orel) ♦ Intereuropa (Ladislav Mezinec, Mojca Umek) ♦ Jamarsko društvo Dimnice (Franc Malečkar) ♦ Jamarsko društvo G. Žiberna Divača (Matej Bezeljak) ♦ Kmetijsko svetovalna služba Sežana (Majda Brdnic s sodelavci) ♦ Kobilarna Lipica (Jasna Božac, Vanja Leskovec) ♦ Komunala Koper (Danica Škerbec) ♦ Komunalno stanovanjsko podjetje Sežana (mag. Vlasta Kukanja, Zdenko Škrlj) ♦ Kozjerejstvo Mihalič Beka (Ester Mihalič) ♦ Kraška gorska skupnost (Daniel Jarc) ♦ Kraški vodovod Sežana (Stanislav Kristan) ♦ LIMNOS d.o.o. (Bogdan Macarol) ♦ Medobčinski zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran (Tjaša Babič) ♦ Medobčinsko društvo prijateljev mladine Sežana (Marija Turk) ♦ Mestna občina Koper in predstavniki krajevnih skupnosti (Sašo Andrejašič, Drago Bratož, Jože Koren, Viktor Miklavčič, Valter Pikel, Jože Rojc, Bruna Saksida-Pišot, Klavdijo Starc, Mario Starc, Klara Vidmar) ♦ Ministrstvo za kulturo - Uprava RS za kulturno dediščino (Silvester Gaberšček, dr. Jelka Pirkovič) ♦ Ministrstvo za okolje in prostor (mag. Bernarda Podlipnik) ♦ Ministrstvo za okolje in prostor – Agencija RS za okolje (Jana Kristanc, Alma Vičar) ♦ Občina Divača (Nataša Matevljič, Tanja Ravbar) ♦ Občina Hrpelje-Kozina (Aleksander Batič, Robert Kastelic, Ester Mihalič, Jurij Repič) ♦ Občina Komen (mag. Erik Modic, Jože Strnad) ♦ Občina Miren-Kostanjevica (Blanka Gaber, Benjamin Klančič, Stojan Marušič, Valko Peršič, Adrijan Spačal, Anica Trampuž, Urška Velikonja) ♦ Občina Sežana (Dragan Božo, Benjamin Jogan, Bojana Kermolj, Boris Korošec, Marko Kukanja, Damijan Perhavec, Andrej Pirkovič, Vida Rojc) ♦ Območna obrtna zbornica Sežana (Danica Skok, Rado Štok) ♦ Osnovna šola Dutovlje (Doris Orel) ♦ Osnovna šola Štanjel (Vanda Mržek) ♦ Park Škocjanske jame (Bojan Marn, Črtomir Pečar) ♦ Silvan Pipan ♦ Edvin Plut ♦ Podjetniško pospeševalni center (Vlasta Trebec Sluban) ♦ Rižanski vodovod Koper (Ivan Žigon) ♦ Secom (Damijan Perhavec) ♦ Seed Trst (Antonio Sfiligoj) ♦ Sloveneta (Stojan Gorup) ♦ Slovenske železnice (Barbara Skrt) ♦ Socialno varstveni zavod Dutovlje (Kristina Pavlič) ♦ Športno kulturno turistično društvo Zveza Ocizla (Ester Mihalič) ♦ študentka Visoke šole za turizem (Ilonka Fabjan) ♦ Telekom Slovenije PE Koper (Danilo Hrvatin) ♦ Turistično društvo Divača (Branka Škrlj) ♦ Turistično društvo Rodik (Alenka Škapin) ♦ Turistično društvo Škocjan (Benjamin Žnidarčič) ♦ TIC Krasa in Brkinov (Vanja Jelen) ♦ Visoka šola za turizem (dr. Stanislav Renčelj) ♦ Vojaški muzej »Tabor« Lokev (Srečko Rože) ♦ Vrtec Sežana (Jana Štok Pavlin, Marija Turk) ♦ Zasebni raziskovalec (Igor Maher) ♦ Zasebni raziskovalec – ekonomist (mag. David Malnič) ♦ Zavod za gozdove Slovenije – OE Sežana (Boštjan Košiček, Egon Rebec, Janez Zafran) ♦ Zavod RS za zaposlovanje Območna služba Nova Gorica (Tuga Licul) ♦ Zavod RS za zaposlovanje Urad za delo Sežana (Vladimir Norčič) ♦ Zavod za šport Sežana (Dragan Božo) ♦ Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Nova Gorica (David Fučka, Mirjam Gorkič, Mitja Mozetič, Tanja Sulič) ♦ Zveza lovskih družin (Marino Kontelj)

Predsedniki tematskih delovnih skupin

Stanislav Kristan – sopredsednik TDS infrastruktura
Egon Rebec – sopredsednik TDS narava
Vladimir Norčič – predsednik TDS človeški viri
Vida Rojc – predsednica TDS gospodarstvo

Vodja projekta

Tatjana Renner, Regionalna pisarna Štanjel,
Agencija RS za regionalni razvoj, Ministrstvo za gospodarstvo

Koordinatorke tematskih delovnih skupin

Olga Abram – Zavod RS za varstvo narave, Območna enota Nova Gorica
TDS Okolje in infrastruktura
Tanja Renner – Regionalna pisarna Štanjel, Agencija RS za regionalni razvoj, Ministrstvo za gospodarstvo
TDS Gospodarstvo in TDS Človeški viri

Strokovna pomoč

Program strokovnega sodelovanja in svetovanja, Direktorat za kulturo ter kulturno in naravno dediščino, DG IV,
Svet Evrope

STRATEŠKI ZEMLJEVID OBRAVNAVANEGA OBMOČJA